

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

เจ้านโรดม สีหนุ กับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา

Norodom Sihanouk and Cambodian Non-alignment Policy

นภดล ชาติประเสริฐ
Nophadol Chartprasert

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจนี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เจ้านโรดม สีหนุกับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา Norodom Sihanouk and Cambodian Non-alignment Policy

นภดลชาติประเสริฐ
Nophadol Chartprasert

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจนี ละอองศรี
Editors : Charvut Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

เจ้าบรมโกศ สืบทอดนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา

Norodom Sihanouk and Cambodian Non-alignment Policy

ชื่อนี้ดัดแปลงมาจาก

นโยบายเป็นกลางของกัมพูชาในสมัยรัฐบาลเจ้าบรมโกศ สืบทอด

The Non-alignment Policy of Cambodia during Prince Norodom Sihanouk's Government

ผู้แต่ง

นภดลชาติประเสริฐ

Nophadol Chartprasert

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจนี ละอองศรี

Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-ongsri

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series “Thailand's Neighbors in Southeast Asia”

พิมพ์ครั้งแรก : ธันวาคม 2540

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ISBN 974-89549-3-5

ราคา 240 บาท

แบบปกและรูปเล่ม

ช่างศิลป์ เพชรเลิศอนันต์

ถ่ายภาพ เพชรแสงสว่าง

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

THE THAILAND RESEARCH FUND

ชั้น 19 อาคารมหานครวิซ่ม 539/2 ถนนศรีอยุธยา แขวงถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
19th Floor, Gypsum Metropolitan Tower, 539/2 Sri-Ayudhya Road, Rajdhavee, Bangkok 10400

Tel : 642-5186-9 Fax : 642-5190 BBS : 642-5235 E-mail : vicharn@mozart.inet.co.th

Home Page : <http://www.inet.co.th/org/trf>

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

413/38 Arun-amarin Road, Bangkok 10700, Tel : 424-5768 Fax : 433-8713

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

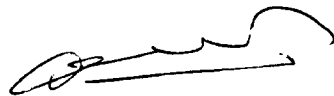
หนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นชุดหนังสือที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมมือกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จัดพิมพ์ขึ้นโดยคัดสรรจากวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งของเราในประเด็นความรู้ต่างๆ หลายสาขา และปรับปรุงให้เหมาะแก่การเผยแพร่ทั่วไป ในการที่ สกว. ให้ทุนสนับสนุนการปรับปรุงดังกล่าวมีความมุ่งหวังว่า ความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเจาะจงเฉพาะประเทศเดียว หรือที่สัมพันธ์กับประเทศไทยที่มีอยู่แล้วบ้างก็ตาม จะได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางและเป็นสะพานให้เกิดการตื่นตัวของการศึกษาเกี่ยวกับประเทศต่างๆ หรือที่ผ่านๆ มา เรามักจะเรียกกันว่า “วิเทศคดีศึกษา” และ “อาณาบริเวณศึกษา” มากกว่า

ในอดีตเรามัวแต่แสวงหาและช่วยกันกระจายความรู้เกี่ยวกับประเทศต่างๆ ทั้งในแถบตะวันออกและตะวันตกที่ค่อนข้างจะเป็นแดนไกล ความรู้จากแดนไกลที่เป็นประโยชน์แก่เราโดยตรงและประโยชน์ร่วมของทั้งสองฝ่ายแถบนี้ถูกมองข้ามมาเป็นเวลานาน สกว. จึงหวังว่า หนังสือชุดนี้คงพอจะทดแทนสิ่งที่ไม่รู้จักกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของเรา และนำ

จะเป็นกึ่งก้านที่รอกการแตกขยายให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน
อย่างสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น และชดเชยเวลาที่ล่วงไปแล้วได้บ้าง

การผลิดงานจำนวนถึง 20 เรื่อง ในชุดนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้อย่าง
น่าชื่นชม หากมิได้มีความคิดริเริ่มจาก รศ.ดร. บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา
อดีตผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยด้านความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกใน
การพัฒนา ของ สกว. ความรอบรู้และเชี่ยวชาญของ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
แห่งมูลนิธิโครงการตำราฯ หัวหน้าโครงการนี้ ความช่วยเหลือของคณะ
กรรมการบริหารโครงการท่านอื่นๆ อีก 6 ท่าน คือ รศ. สีดา สอนศรี
รศ. รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ รศ.ดร. อีระ นุชเปี่ยม ผศ.ดร. ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
ผศ.ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์ และ ผศ. กาญจน์ ละอองศรี กรรมการและ
เลขานุการของโครงการ และที่ปรึกษาอีกหลายท่านที่มีได้เอ่ยนาม ซึ่งได้ช่วย
อ่านและให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงงานของนักศึกษาอย่างจริงจัง สกว. จึง
ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

สกว. หวังว่าหนังสือเล่มนี้ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของ สกว. ที่ว่า
“สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ” จะให้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ทั้งในเชิง
การพัฒนางานวิจัย การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการนำเสนอความรู้ทั่วไป
แก่ ครู อาจารย์ นักบริหาร นักธุรกิจ นักวิชาการ นักศึกษา นักวิจัย นักท่องเที่ยว
สื่อมวลชน และประชาชนผู้ใฝ่รู้เกี่ยวกับประเทศอื่น

ศ.นพ. วิจารณ์ พานิช

ผู้อำนวยการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

15. ศ.ดร. ปรีดา	วิบูลย์สวัสดิ์	กรรมการ
16. รศ.ดร. กุศล	ศิลปบรรเลง	กรรมการ
17. รศ.ดร. วิโรจ	อิมพิทท์	กรรมการ
18. ดร. สัจจา	บุญยฉัตร	กรรมการ

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

19. ศ.นพ. วิจารย์	พานิช	กรรมการและเลขานุการ

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในการกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิเมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพเฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญาความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อ

ให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาคอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังสามารถขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือ รวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

**รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**

นายเสน่ห์	จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี	สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ	อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายสุลักษณ์	ศิริรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจริตธนาภิรักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายอุทัย	ดุลยเกษม	กรรมการ
นางสุวรรณมา	สถาอานันท์	กรรมการ
นางปรีดดา	เฉลิมเผ่า กอนันตกุล	กรรมการ
นางสาวสุลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายทรงยศ	แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ

โครงการหนังสือชุด

“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

คำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นคำใหม่ในภาษาไทยและเป็นคำที่ยังไม่ลงตัว จะเห็นว่ามีการใช้ในแบบต่าง ๆ กัน บ้างก็ใช้ว่า “เอเชียอาคเนย์” บ้างใช้ว่า “อุษาคเนย์” อย่างไรก็ตามเพราะฝรั่งก็มี คำนี้เราแปลมาจากภาษาอังกฤษแบบอเมริกันอีกทีหนึ่ง คือ Southeast Asia ซึ่งในภาษาอังกฤษแบบอังกฤษก็ใช้ในลักษณะที่แยกคำ คือ South-East Asia ดังจะเห็นได้จากชื่อหนังสือของปรมาจารย์ชาวอังกฤษ D.G.E. Hall ที่ให้ชื่อหนังสือเล่มคลาสสิกของท่านว่า *A History of South-East Asia* (1955) ในขณะที่ปรมาจารย์อเมริกัน George Mct. Kahin ตั้งชื่อหนังสือที่ถือได้ว่าเป็นงานบุกเบิกเล่มสำคัญของท่านว่า *Governments and Politics of Southeast Asia* (1959)

สำหรับในทวีปเอเชีย แต่เดิมมีคำที่อาจจะมี ความหมายใกล้เคียงกับคำนี้อยู่บ้าง เช่นจีนใช้คำว่า “นานยาง” ซึ่งแปลตรงตัวว่าทะเลใต้ อันหมายถึงดินแดนที่อยู่ทางใต้ของจีน แต่ไม่รวมมหาสมุทรอินเดียและไม่รวมออสเตรเลีย

ญี่ปุ่นรับคำนี้มาจากจีน แล้วออกเสียงว่า “นานโย” ส่วนในวรรณกรรมอินเดีย ก็มีคำที่หมายถึงดินแดนแถบนี้เช่นกัน คือคำว่า “สุวรรณภูมิ” ที่ไทยนำมาแปลและแปลงว่า “แหลมทอง” อีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตามแนวความคิดว่าด้วยหน่วยหนึ่งทางภูมิศาสตร์ของเอเชียนี้ ยังมีได้มีการศึกษาโดยละเอียดนัก (อย่างน้อยก็ในภาษาไทย) และการใช้คำต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นไปอย่างกว้าง ๆ

โดยทั่วไปในวงวิชาการตะวันตกถือว่าคำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ถือกำเนิดขึ้นมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ ลอร์ด หลุยส์ เมท์แบตตัน ตั้งกองบัญชาการของท่านขึ้นในเกาะลังกา โดยใช้ชื่อว่า South-East Asia Command แต่อันที่จริงแล้วสหรัฐอเมริกาอันแหละ ที่ทำให้คำนี้ (โดยเปลี่ยนเขียนเป็นแบบอเมริกัน) กลายเป็นศัพท์แพร่หลายไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของสงครามเย็น หรือกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ ภายหลังที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในการปลดปล่อยประเทศเมื่อปี 2492/1949 นโยบายสกัดกั้น (Containment Policy) ของสหรัฐฯ ทำให้ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” กลายเป็นดินแดนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในทางยุทธศาสตร์ ดังนั้นสถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็นำมาซึ่งความพยายามที่จะศึกษาและเข้าใจในดินแดนประชากร เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของวิธีการศึกษาในลักษณะของ area studies (หรือที่เรากำลังพยายามทำและแปลออกมาว่า “อาณาบริเวณศึกษา” บ้าง “วิเทศคดีศึกษา” บ้าง) และนี่ก็เป็นที่มาของ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” หรือ Southeast Asian Studies

ในช่วงของทศวรรษ 1950 และ 1960 (ซึ่งตรงกับช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม-สฤษดิ์ ธนะรัชต์-ถนอม กิตติขจร) “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา”

ในสถานะของ “สหสาขาวิชา” (Interdisciplinary) เพียงพอนอย่างมาก ศูนย์ศึกษาใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล (ตั้ง Southeast Asia Program 2494/1951) มหาวิทยาลัยเยล มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน มหาวิทยาลัยฮาวาย ตลอดจนวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ฯลฯ ต่างก็ทั้งเรียน ทั้งสอน ทั้งวิจัย และทั้งมีส่วนพัวพันกับนโยบายของรัฐบาลอเมริกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสงครามเวียดนาม-ลาว-กัมพูชา จนกระทั่งบางวงวิชาการและนักวิชาการบางคนถูกประณาม ว่าทำงาน “จารกรรม” ให้กับรัฐบาล

สหสาขาวิชา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ซึ่งส่วนใหญ่การจัดการเรียนการสอนจะเป็นระดับปริญญาโทและปริญญาเอกนั้นได้แพร่ขยายไปทั่ว เช่นในยุโรปทั้งในอังกฤษและภาคพื้นทวีป (แน่นอนเจ้าอาณานิคมเดิมในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเนเธอร์แลนด์ ต่างก็มีการศึกษาในลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ และบางแห่งก็มีมาก่อนอเมริกันด้วยซ้ำไป) และก็ขยายไปสู่ประเทศที่อยู่ในเขตอิทธิพลทางการเมืองของอเมริกา เช่นในออสเตรเลีย หรืออย่างในกรณีของญี่ปุ่นเป็นต้น (มหาวิทยาลัยเกียวโตได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากอเมริกันในการจัดตั้ง Center for Southeast Asian Studies 2508/1955)

สำหรับในประเทศไทย (ซึ่งรวมทั้งประเทศบางประเทศในภูมิภาคนี้) “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในสถานะทางวิชาการและสถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ จะเป็นผลผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อมของสหสาขาวิชาและนโยบายทางยุทธศาสตร์ของอเมริกา การเกิดขึ้นของวิชาใหม่ ๆ เช่น ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเมืองการปกครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฯลฯ ในมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยในช่วง

ปลายทศวรรษ 1950 และมาเฟื่องฟูอย่างมากในทศวรรษ 1960 นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับนโยบายของอเมริกาในเอเชีย หนังสือตำราในด้านนี้ค่อย ๆ ทอยออกมา โดยเริ่มต้นจากงานแปลจากภาษาอังกฤษ (อเมริกัน) เรื่อยไปจนเกิดตำราแบบประเภท “แนะนำ” โดยนักวิชาการไทย (ซึ่งส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งหลักฐานข้อมูลจากตำราของอเมริกัน-อังกฤษอยู่เป็นส่วนใหญ่)

ในเวลาเดียวกัน “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในสถานะของความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ต่อนโยบายของสหรัฐฯ ก็ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศในแถบนี้ถูกอิทธิพลดังกล่าวล่อลวงเข้าไปอยู่ในวงจรของการเมืองระหว่างประเทศของสงครามเย็น (ซึ่งถ้าจะพูดให้ตรงความหมายที่เดิยวนั้น สงครามเย็นเป็นความเย็นสำหรับมหาอำนาจมากกว่า เพราะไม่ต้องรบสงครามในบ้านของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ในยุโรปหรืออเมริกา ในขณะที่ทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับเป็นสงครามที่มีความรุนแรงและความหายนะอย่างสูง มีลักษณะของสงครามร้อนเสียยิ่งกว่าร้อน) ในระยะเวลาดังกล่าวเกิดความพยายามที่จะสร้าง “ความร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดยเฉพาะในกลุ่มค่าย “โลกเสรี” ที่จะเผชิญหน้ากับ “ค่ายคอมมิวนิสต์”

แน่นอนในระยะเริ่มแรก “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” นี้ก็ตกอยู่ภายใต้ “ร่มเงา” ของมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งนำโดยสหรัฐฯ อย่างในกรณีขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ สปอ. (The South-east Asia Collective Defence Treaty Organization - SEATO) ปี 2497/1954 ที่มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของส่วนหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศ) เรื่อยมาจนมีสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาสา (Association of Southeast Asia - ASA) ที่กลายมาเป็น

สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่รู้จักกันว่า อาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ในที่สุดในปี 2510/1967 และก่อกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จขึ้นมาเพื่อสร้าง “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” อาทิเช่น กีฬาแหลมทอง (Southeast Asian Peninsular Games - SEAP Games) อันเป็นที่มาของซีเกมส์ (Southeast Asian Games - SEA Games) ในปัจจุบัน หรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อลือชาและฟูฟ่ออย่างมากคือ รางวัลนักเขียนซีไรท์ (Southeast Asian Write Award - SEA Write) ฯลฯ

กล่าวโดยย่อ แม้ว่าแนวความคิด แนวศึกษา ตลอดจนกิจกรรมทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะได้รับอิทธิพลและแรงกระตุ้นจากโลกตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐฯ) ก็ตาม แต่แนวความคิดดังกล่าวได้กลายเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันใน “ภูมิภาค” นี้ และที่สำคัญก็คือได้เกิด “หน่ออ่อน ๆ” ของวิชาการ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ขึ้นในมหาวิทยาลัยไทยบางแห่ง เช่น ปริญญาโททางด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2517/1974 ซึ่งในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาจนถึงปี 2538/1995 ได้ผลิตมหาบัณฑิตออกมาแล้ว 78 คน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของมหาบัณฑิตนี้ส่วนใหญ่กลับกลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับไทยศึกษามากกว่าจะเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา อันอาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของความรู้ว่าด้วยภาษาที่จะทำงานค้นคว้าในภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรงก็เป็นได้

สำหรับที่มหาวิทยาลัยมหิดล มีสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท ตั้งเป็นทางการ 2524/1981 (แต่มีสถานะเป็นโครงการมาก่อน

ตั้งแต่ปี 2517/1974 (ใส่เรียกกันกับมหาวิทยาลัยศิลปากร) สถาบันขนอกจาก จะทำการวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังจัดหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาโทและเอกอีกด้วย (อย่างไร ก็ตามหลักสูตรปริญญาเอกซึ่งเริ่มในปี 2535/1992 ยังไม่มีผู้จบการศึกษา)

น่าสนใจและน่าแปลกใจที่นอกเหนือจาก “หน่ออ่อนทางวิชาการ” ของ สองมหาวิทยาลัยข้างต้น ไม่มีมหาวิทยาลัยระดับนำของไทยจัดการเรียน การสอนไม่ว่าจะเป็นในระดับปริญญาตรี หรือในระดับหลังปริญญาตรี และก็ไม่มี หน่วยงานที่ทำการศึกษาหรือวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรง แม้ว่าที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีสถาบันเอเชียศึกษามาตั้งแต่ 2528/1985 (เป็น โครงการมาตั้งแต่ 2510/1967) ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีการจัดตั้ง สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาขึ้นมาในระยะหลัง อย่างไรก็ตามก็เป็นที่น่าสนใจ ได้ทั้งในความสัมพันธ์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ทั้งสอง สถาบันนี้จะให้น้ำหนักของการทำงานวิจัยค้นคว้าในส่วนที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนและญี่ปุ่น มากกว่าบรรดา “ประเทศเล็กประเทศน้อย” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (แม้ว่าโดยความเป็นจริงแล้วทางจุฬาฯให้ความสำคัญ และผลิตผลงานทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่น้อยก็ตาม)

โดยรวมแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาก็ยังคง สภาพของการเป็น “หน่ออ่อน ๆ” ทางวิชาการอยู่ ยังเป็น “หน่ออ่อน” ทั้งใน ด้านการเสริมสร้างสถาบัน ทั้งในด้านบุคลากรทางวิชาการ (หรือที่เราเรียกกัน ว่าเชี่ยวชาญ) ทั้งในด้านหนังสือ ตำรา และทั้งในด้านความรับรู้ของมหาชนโดย ทั่วไป

แต่แล้วในช่วงประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญในระดับการเมืองของโลก อันมีผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ นับตั้งแต่การปราชัยของสหรัฐฯในอินโดจีนตั้งแต่ปี 2518/1975 ตามติดมาด้วยปรากฏการณ์ที่ไม่ค่อยจะมีใครคาดคิด คือการล่มสลายของอุดมการณ์และเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งมีผลเป็นรูปธรรมในการพังทลายของกำแพงเบอร์ลินกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ซึ่งก็หมายถึงการสิ้นสุดของสงครามเย็น (หรือจะเรียกว่าสงครามร้อนในมุมมองของเอเชียก็ตาม) ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นผลให้ดูเหมือนว่ากระแสใหญ่ ๆ ในโลกนี้เหลืออยู่เพียง 2 กระแสเท่านั้นเอง คือ กระแสหนึ่งเป็นด้านการเมืองและเป็นเรื่องของ “กระบวนการประชาธิปไตย” (democratization) อีกกระแสหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นเรื่องของ “เศรษฐกิจการตลาดเสรี” (free market economy)

ดังนั้น สภาพการของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เคยแบ่งเป็นค่ายเป็นกลุ่ม กลับกลายเป็นคล้าย ๆ กับ “โลกที่ไร้พรมแดน” หรือเรียกตามศัพท์ที่แสนจะได้รับความนิยมแห่งยุคใหม่นี้ว่า “โลกาภิวัตน์” ดูประหนึ่งว่าไม่ว่าประเทศใดจะปกครองด้วยระบบการเมืองแบบใด ต่างก็ดูเหมือนจะสามารถอยู่ร่วมกันและติดต่อสัมพันธ์กันได้

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมหาศาล ทั้งในระดับของรัฐบาลในแง่ของ “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” ที่กล่าวแล้วข้างต้น รวมทั้งความพยายามที่จะขยายขอบเขตความร่วมมือของสมาคมอาเซียนให้มีสมาชิกครบ 10 ประเทศ รวมไปถึงจนถึงภาคเอกชนซึ่งความสำเร็จในระยะหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย นับตั้ง

แต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจเมื่อปี 2504/1961 โดยยึดระบบเศรษฐกิจการตลาดเสรี เกาะกลุ่มมากับสหรัฐฯและญี่ปุ่น ทำให้เศรษฐกิจไทยประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลจากทศวรรษ 1960 เฟื่องฟูเป็น “เศรษฐกิจฟองสบู่” ในทศวรรษ 1980 จนกระทั่งมาเริ่มถดถอยเอาในตอนต้นทศวรรษ 1990 และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและค่าของเงินบาทในปี 2540/1997 ความสำเร็จชั่วระยะเวลาหนึ่งของเศรษฐกิจไทยที่ทำให้ภาคเอกชนให้ความสนใจต่อทรัพยากรและแรงงานราคาถูกของประเทศข้างเคียง โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบสังคมนิยมและ “ล้มเหลว” ทางเศรษฐกิจอย่างในอินโดจีนและพม่า

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในสภาพการณ์ใหม่ข้างต้น ทำให้เกิดความสนใจและความสำคัญของการที่ไทยจะต้อง “รู้เขารู้เรา” รู้จักประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศข้างเคียงโดยตรง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่คุ้นเคยอยู่กับการติดต่อแต่กับชาติมหาอำนาจ เพียงแต่อาจชิงตัน ลอนดอน ปารีส โตเกียว หรือที่เปลี่ยนไปหน่อยก็คือกับปักกิ่ง กลับต้องให้ความสนใจต่อ “ประเทศเล็กประเทศน้อย” ต้องติดต่อกับอย่างกุ่ม เวียงจันทน์ พนมเปญ ฮานอย จาการ์ตา ฯลฯ ดังคำกล่าวของ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต (วิเทศคดีศึกษา สกว. 2538) ที่ว่า

สังคมไทยจะต้องปรับตัวเองให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สร้างปัญญาขึ้นให้กว้าง ให้รอบรู้เรา-รู้เขามากขึ้น จะต้องรู้จักคู่ค้า-คู่แข่งมากขึ้น จะต้องเรียนรู้การหาความพอดี ระหว่างความร่วมมือและการแข่งขัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากขึ้น และการรักษาไว้และการพัฒนาซึ่งความเป็นไทยในสังคมโลก จะต้องเป็นทั้งพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

ความตื่นตัวสนใจต่อประเทศข้างเคียง ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน แม้จะมีกลิ่นอายของยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเภทของการ “การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นการรบ” ประเภทของการมองหาช่องทางผลประโยชน์ที่จะได้ทั้งตลาด ทั้งแรงงานและทั้งทรัพยากรราคาถูกก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในวงการการศึกษาที่จะมี “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ในรูปต่าง ๆ ทั้งในระดับของทบวงมหาวิทยาลัยที่ต้องการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น ทั้งในหมู่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีโครงการประเภท “ภูมิภาคศึกษา” “พม่าศึกษา” “อินโดจีนศึกษา” หรือ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” โดยตรง (แม้ว่าส่วนใหญ่ยังมีสภาพเป็นแผนงานอยู่ บางส่วนก็เป็น “หน่วยวิชาการ” เล็ก ๆ ยังต้องรอกาลเวลาที่พิสูจน์ว่าจะเติบโตออกดอกออกผลหรือไม่ก็ตาม)

และจากบริบทดังกล่าวนี้เอง เป็นที่มาของโครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โครงการหนังสือชุดนี้มุ่งที่จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” มุ่งที่จะสนับสนุนผลงานทางด้านนี้ที่เขียนโดยคนไทยด้วยกัน ดังนั้น โครงการจึงมุ่งไปที่การเลือกสรรผลงานวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพราะลักษณะงานกลุ่มนี้มักอยู่ในข่ายงาน ริเริ่มสร้างสรรค์ หรือบุกเบิกในการศึกษาค้นคว้า อาจในแง่ฐานข้อมูลชั้นต้น การประมวลประเด็นศึกษา ตลอดจนทั้งมุมมองในการศึกษา วิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์เหล่านี้ ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะที่จะตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อใช้ในการเรียนการสอน หรือสำหรับบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในด้านนี้

ในการดำเนินงานดังกล่าวนับตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2538 เมื่อได้รับอนุมัติเงินทุนสนับสนุนโครงการจาก *สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)* ก็ได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นมา 8 ท่าน คือ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (ธรรมศาสตร์) บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (สกว.) ชีระ นุชเปี่ยม (ศิลปากร) สีดา สอนศรี (ธรรมศาสตร์) สุเนตร ชุตินธรานนท์ (จุฬาฯ) ชาคริต ชุ่มวัฒนะ (ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร) โดยมี ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (ธรรมศาสตร์ เป็นประธาน) และ กาญจนี ละอองศรี (ธรรมศาสตร์ เป็นกรรมการและเลขานุการ) คณะกรรมการได้พิจารณาวิทยานิพนธ์เป็นจำนวนมาก และในที่สุดจากข้อเสนอแนะของผู้อ่านต้นฉบับหรือ reader (ที่ได้ขอให้ช่วยพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ) ประกอบกับความเห็นของกรรมการเอง ก็ได้ดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์ซึ่งแล้วเสร็จจัดการตีพิมพ์ได้ในชุดนี้จำนวน 20 เรื่อง

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ทั้ง 20 เรื่องนี้ เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเป็นการให้ฐานข้อมูลและความรู้ต่อความเข้าใจเรื่องราวของภูมิภาคนี้ทั้งในเรื่องนโยบายการต่างประเทศ การก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัญหาชายแดน ปัญหาชนกลุ่มน้อย ประวัติศาสตร์บางช่วงเวลาของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ตลอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม คติชนวิทยา โลกทัศน์และภูมิปัญญา ฯลฯ โดยมีความคาดหวังว่า โครงการหนังสือชุดนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ขึ้นในบ้านเราทั้งในหมู่นักวิชาการและมหาชนทั่วไป เป็นการขยายพรมแดนของความรู้และวิชาการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ช่วยส่งเสริมให้เกิดนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญรุ่นใหม่ ๆ ขึ้น และที่สำคัญคือ กระตุ้นให้เกิดทั้งการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย การสร้างสถาบัน การสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีลักษณะเป็น critical mass ขึ้นในประเทศไทยอันเป็นส่วนหนึ่ง

และส่วนที่สำคัญของ “ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เวลาของ “การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เอง แทนที่จะเป็นในอเมริกา ในยุโรป ในออสเตรเลีย ในญี่ปุ่น ในจีน น่าจะมาถึงแล้ว

สำหรับหนังสือของ นกคต ชาติประเสริฐ *เจ้านโรคม สี่หนูกับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา* มุ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในสมัยรัฐบาลเจ้านโรคม สี่หนู ต่อประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน เวียดนามใต้ และไทย ฯลฯ ตลอดจนนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น กรณีการประชุม Afro-Asian กรณีที่นั่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสหประชาชาติ กรณีความขัดแย้งทางพรมแดนระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและอินเดีย วิกฤตการณ์ในลาว สงครามเวียดนาม และองค์กรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นงานประมวลข้อมูลและประเด็นในการศึกษาที่น่าสนใจอย่างมากเล่มหนึ่ง

ท้ายที่สุดนี้บรรณาธิการต้องขอขอบคุณบุคคลจำนวนมากที่ช่วยทำให้เกิดโครงการหนังสือชุดใหญ่นี้ขึ้นมา (หลายท่านอาจดำรงความเป็นนิรนามอยู่ต่อไป) ขอขอบคุณ *สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)* ที่ช่วยเหลือในด้านทุนทั้งการดำเนินการเลือกสรรและทุนการจัดพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการ กับ ดร. โชคชัย สุทธาเวช ฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว. และขอขอบคุณ ดร. บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา

อดีตผู้อำนวยการฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว. เป็นกรณีพิเศษ ที่เล็งเห็นความสำคัญของ “วิเทศศึกษา” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ผลักดันให้เกิดผลงานทางวิชาการด้านนี้ทั้งในแง่ของเอกสารสิ่งพิมพ์ ทั้งในแง่ของการสัมมนาและการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติหลายครั้งหลายคราด้วยกัน

ขอขอบคุณมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่มีศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก เป็นประธาน ที่ร่วมในการดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้ ขอขอบคุณกรรมการตามรายนามที่กล่าวข้างต้นที่ช่วยในการคัดเลือก ขอขอบคุณต่อผู้อ่านต้นฉบับหลายท่าน (ที่นิรนาม) ขอขอบคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ซึ่งอนุญาตให้นักวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในโครงการนี้มาตีพิมพ์ ขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ทั้งอนุญาตให้นำผลงานมาตีพิมพ์ ทั้งอดทนและมานะในการแก้ไขต้นฉบับอีกครั้งแล้วครั้งเล่า ขอขอบคุณอาจารย์ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และ คุณลำยอง เพชรแสงสว่าง ที่ช่วยในการดำเนินการให้หนังสือเป็นรูปเล่ม ขอขอบคุณ คุณเพลิน เทียนขวัญ และคุณปรารถนา ศรีวิศาลศักดิ์ ที่ช่วยในด้านธุรการเป็นอย่างดีจนสิ้นสุดโครงการฯ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

กาญจณี ละอองศรี

2 ตุลาคม 2540

คณะกรรมการบริหารโครงการผลิตหนังสือด้านวิเทศคดีศึกษา
ชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

1. อาจารย์ ดร. ชานูวิทย์	เกษตรศิริ	ประธาน
2. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญรักษ์	บุญญะเขตมาลา	กรรมการ
3. รองศาสตราจารย์สีดา	สอนศรี	กรรมการ
4. รองศาสตราจารย์รังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระ	นุชเปี่ยม	กรรมการ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต	ชุ่มวัฒน์	กรรมการ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร	ชุตินธรานนท์	กรรมการ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจณี	ละอองศรี	กรรมการและเลขานุการ

ภาพปก เจ้านโรดม สีหนุ ประสูติเมื่อ 31 ตุลาคม ค.ศ.1922 ทรงขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ 25 เมษายน ค.ศ.1941 ขณะพระชนมายุ 18 พรรษา และกำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยเมืองไซ่ง่อน เวียดนาม หลังจากกัมพูชาได้เอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1953 อีกปีถัดมา เจ้านโรดม สีหนุทรงสละราชสมบัติเพื่อเป็นผู้นำพรรคการเมืองและรัฐบาล โดยให้พระราชบิดา เจ้านโรดม สุรามฤต ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์แทน (2 มีนาคม ค.ศ.1955) แต่เมื่อพระราชบิดาสวรรคต พระองค์ทรงกลับมาดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์อีกครั้ง (3 เมษายน ค.ศ.1960) และอีก 10 ปีต่อมา ได้มีการปฏิวัติล้มพระราชนาจอของพระองค์เมื่อ 18 มีนาคม ค.ศ.1970 หลังจากนั้น พระองค์ก็ทรงตระเวนไปประทับยังประเทศต่าง ๆ แต่ยังคงมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญต่อประเทศกัมพูชาในฐานะผู้นำรัฐบาลพลัดถิ่น ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 พระองค์ได้รับสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง แต่พระองค์ประทับที่กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นส่วนใหญ่

ภาพจากหนังสือ Le Cambodge Moderne, ไม่ระบุปีพิมพ์

เจ้านโรตม สีหนุ ในพระราชพิธีราชาภิเษก ค.ศ.1941

(ภาพจาก Milton Osborne, Sihanouk : Prince of Light, Prince of Darkness, 1994.)

ons of Sihanouk.

(ภาพจาก Maslyn Williams, The Land in Between : The Cambodian Dilemma, 1970.)

(ภาพจาก Maslyn Williams, *The Land in Between : The Cambodian Dilemma*, 1970.)

สมเด็จพระรัตนวงษินทร สihanou และ พระราชินีโมนิก (ภาพจากหนังสือ War and Hope : The Case for Cambodia, 1979)

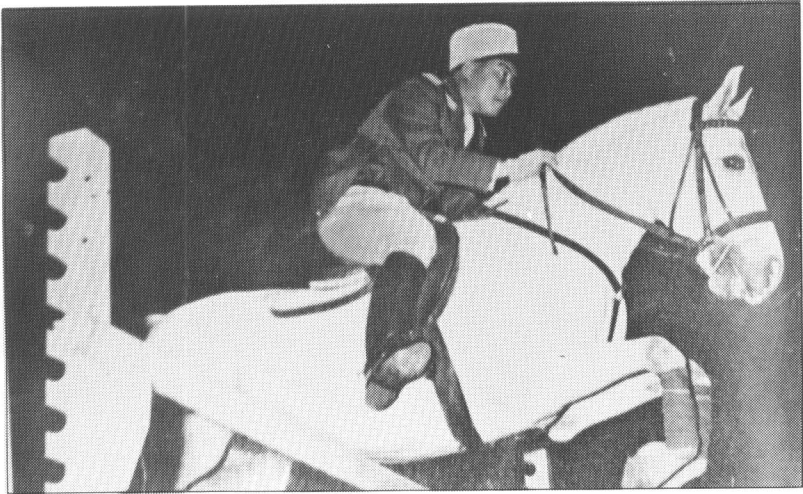

เจ้านโรตม สุรามฤต พระราชบิดา

ราชินีศรีสวาท กุสุมา นารีรัตน์ พระราชมารดา

(ภาพจาก Milton Osborne, *Sihanouk : Prince of Light, Prince of Darkness*, 1994.)

กีฬา และ ดนตรี
ที่ทรงชั้นชอบ

อนุสาวรีย์เอกราชกัมพูชา กรุงพนมเปญ

พระราชวังหลวง กรุงเทพมหานคร (ภาพถ่ายทางอากาศศวรรษ 1960)

ตลาดกลาง กรุงเทพมหานคร (ภาพถ่ายทางอากาศสำรวจ 1960)

สนามกีฬาแห่งชาติ กรุงพนมเปญ (ภาพถ่ายทางอากาศศวรรษ 1960)

เจ้านโรดม สีหนุ กับนายพลชาร์ล เดอ โกล ประธานาธิบดีฝรั่งเศส ผู้นำที่พระองค์ทรงนิยมและชื่นชมที่สุด ได้เยือนกัมพูชา ค.ศ.1966

(ภาพจาก David P. Chandler, The Tragedy of Cambodia History, 1991)

เจ้าโรดม สีหนุ กับประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จอห์น เอฟ. เคนเนดี เมื่อปี ค.ศ.1961

(ภาพจาก Milton Osborne, *Sihanouk : Prince of Light, Prince of Darkness*, 1994.)

เจ้านโรดม สีหนุ กับประธาน เหมา เจ๋อ ตง ในงานฉลองวันกรรมกรที่กรุงปักกิ่ง (ภาพจากหนังสือ สงครามระหว่างข้าพเจ้ากับ C.I.A.)

เจ้านโรดม สีหนุ กับประธานาธิบดี ตีโต้
แห่งยูโกสลาเวีย (1970)

เจ้านโรดม สีหนุ กับ ลี กวน ยู แห่งสิงคโปร์

ความตายของทหารกัมพูชาที่หน้ามหาวิทยาลัยกำปงจาม
ซึ่งหลังการปฏิวัติ 1970 กองกำลังต่างชาติหลายฝ่ายได้รุกรบเข้ามาในเขตกัมพูชา
(ภาพจากหนังสือ Cambodge ไม่ระบุปีพิมพ์)

สารบัญ

	หน้า
คำนำสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	iii
รายนามคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย	v
คำแถลงมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	vii
รายนามคณะกรรมการบริหาร	
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	x
คำนำโครงการหนังสือชุด	
“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”	xi
รายนามคณะกรรมการบริหารโครงการฯ	xxiii
คำนำ	xlvii
ประวัติผู้แต่ง	xlviii
บทคัดย่อ	xlix
บทที่	
1. บทนำ	1
2. กัมพูชาในฐานะประเทศเล็ก	
กับทงเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ	6
1. การจัดแบ่งกลุ่มประเทศตามศักยภาพทางอำนาจ	7
2. แนวนโยบายต่างประเทศและทางเลือกของประเทศเล็ก	9
3. นโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด	12

4. รูปแบบของความสัมพันธ์และการพึ่งพาของประเทศเล็ก ต่อประเทศมหาอำนาจ	16
5. ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพและการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ของกัมพูชา	19
5.1 ปัจจัยทางภูมิศาสตร์	19
5.2 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์	26
5.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	28
5.4 ความพร้อมและความเข้มแข็งทางทหาร	30
5.5 ความก้าวหน้าในทางวิชาการ	31
5.6 ปัจจัยทางด้านผู้นำและกระบวนการการตัดสินใจ	32
5.7 ปัจจัยทางด้านอุดมการณ์	35
5.8 การได้รับความสนับสนุนจากต่างประเทศ	37
5.9 ปัจจัยทางด้านการเมืองภายใน	37
3. แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้านโรตม สีหนุ	40
1. พัฒนาการของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้านโรตม สีหนุ	41
2. นโยบายต่างประเทศกัมพูชาต่อประเทศต่าง ๆ และปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ	58
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหรัฐอเมริกา	59
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหภาพโซเวียต	62
2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา กับสาธารณรัฐประชาชนจีน	64

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา กับไทยและเวียดนามใต้	66
2.5 การประชุม Afro-Asian	69
2.6 กรณีที่หนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในสหประชาชาติ	70
2.7 กรณีความขัดแย้งทางพรมแดน ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและอินเดีย	71
2.8 วิกฤตการณ์ในลาว	72
2.9 สงครามเวียดนาม	73
2.10 องค์การในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	75
4. วิเคราะห์นโยบายเป็นกลางของรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ	77
1. สรุปภาพรวมนโยบายต่างประเทศกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ	77
2. รูปแบบของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา	84
3. อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ของกัมพูชา	88
5. นโยบายต่างประเทศกัมพูชาตั้งแต่การปฏิวัติ ค.ศ. 1970 จนถึงปัจจุบัน	93
บรรณานุกรม	113

Contents

	Page
<i>Preface from The Thailand Research Fund</i>	iii
<i>Board of The Thailand Research Fund</i>	v
<i>Preface from The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects</i>	vii
<i>Board of The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects</i>	x
<i>Preface from the editors</i>	xi
<i>Board of the Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”</i>	xxiii
 <i>Preface from the author</i>	 xlvii
<i>About the author</i>	xlviii
<i>Abstract</i>	liii
 Chapter	
1. Introduction	1
 2. Cambodia : The Foreign Policy of a Small State	 6
1. Power : Country’s classification	7
2. Foreign policy and choices for a small state	9
3. Neutrality and Non-alignment policy	12

4. Forms of relationship and dependence of a small state	16
5. Factors affecting Cambodia and its formulation on foreign policy	19
5.1 Geographical factor	19
5.2 Historical factor	26
5.3 Economics factor	28
5.4 Military strength	30
5.5 Technological advancement	31
5.6 Leader and decision making process factor	32
5.7 Ideological factor	35
5.8 Foreign's supportive factor	37
5.9 Internal political factor	37
3. Cambodia Foreign Policy : Prince Norodom Sihanouk era	40
1. The development of Cambodia foreign policy in the era of Prince Norodom Sihanouk	41
2. Cambodia foreign policy towards countries and international political problems	58
2.1 The relationship between Cambodia and the U.S.	59
2.2 The relationship between Cambodia and the U.S.S.R.	62

2.3 The relationship between Cambodia and the People's Republic of China	64
2.4 The relationship between Cambodia and Thailand and South Vietnam	66
2.5 Afro-Asian Meeting	69
2.6 The People's Republic of China's seat in the United Nations	70
2.7 The border conflict between People's Republic of China and India	71
2.8 The crisis in Laos	72
2.9 Vietnam war	73
2.10 Organizations in Southeast Asia	75
4. Non-alignment policy of Prince Norodom Sihanouk's government	77
1. Overall picture of Cambodia foreign policy	77
2. The form of Cambodia foreign policy	84
3. The obstacles and difficulties on Cambodia foreign policy	88
5. Cambodia foreign policy since the revolution 1970 to the present	93
Bibliography	113

คำนำ

หนังสือเรื่องนโยบายเป็นกลางของกัมพูชาในสมัยรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุนี้ ได้ปรับปรุงจากสารนิพนธ์ชื่อเดียวกันซึ่งเขียนขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งการจัดพิมพ์ในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการนี้เพื่อเป็นประโยชน์กับผู้ที่สนใจนโยบายต่างประเทศกัมพูชาในภาพรวม ผู้เขียนจึงได้เพิ่มเติมบทที่ 5 ซึ่งเป็นการสรุปโดยย่อถึงพัฒนาการของนโยบายต่างประเทศกัมพูชาตั้งแต่เจ้านโรดม สีหนุหมดอำนาจลงจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจนโยบายต่างประเทศกัมพูชาบ้างตามสมควร

นภดล ชาติประเสริฐ

ประวัติผู้แต่ง

ชื่อ	เรือโท นกตล ชาติประเสริฐ
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ที่ทำงาน	ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
การศึกษา	ศ.ศ.บ. (ประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร.ม. (การระหว่างประเทศและการทูต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ M.A. (East & Southeast Asian Studies) International University of Japan

บทคัดย่อ

กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก (Small State) ที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่มีความขัดแย้งสูง ภายหลังจากการหมดอำนาจลงของอาณาจักรกัมพูชาในศตวรรษที่ 13 แล้ว กัมพูชาก็ตกอยู่ในสภาพรัฐกันชนซึ่งต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากความกดดันของไทยและเวียดนามอยู่เสมอ และในศตวรรษที่ 20 กัมพูชาก็ต้องต่อสู้เพื่อเอกราชจากการปกครองของฝรั่งเศส ในการต่อสู้เพื่อเอกราชนั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการต่อสู้เพื่อเอกราชของกัมพูชาคือ เจ้านโรดม สีหนุ และจากการต่อสู้นี้เองที่ทำให้เจ้านโรดม สีหนุมีบทบาทเด่นชัดในฐานะผู้นำภายหลังจากที่กัมพูชาได้รับเอกราช

เจ้านโรดม สีหนุ ได้ตัดสินใจที่จะเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง โดยเชื่อว่าการดำเนินนโยบายเป็นกลางจะเป็นผลดีต่อการรักษาอธิปไตยของกัมพูชา ซึ่งต้องเผชิญกับแรงกดดันจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีศักยภาพทางอำนาจสูงกว่า ตลอดจนความขัดแย้งและการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจต่อกัมพูชา

รัฐบาลกัมพูชาได้ยึดถือนโยบายดังกล่าวอย่างเคร่งครัดและประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวในช่วงปี ค.ศ. 1953-1963 ในช่วงนี้กัมพูชาได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารจากทั้งประเทศตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์ แม้ว่าในช่วงดังกล่าวกัมพูชาจะมีปัญหาพรมแดนและความตึงเครียดทางการเมืองกับประเทศไทยและเวียดนามได้ แต่กัมพูชาก็สามารถสร้างดุลยภาพและรักษาความมั่นคงของประเทศไว้ได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปี ค.ศ. 1964 เป็นต้นไป ก็มียุทธศาสตร์
เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งมีผลทำให้
สถานการณ์ต่าง ๆ ยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้นโยบายต่าง
ประเทศของกัมพูชาซึ่งเคยรักษาผลประโยชน์ของประเทศไว้ได้เริ่มมีปัญหาคือ
การตอบสนองต่อแรงกดดันใหม่ ๆ ที่มีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มตั้งแต่การก่อตัวเข้มแข็งมากขึ้นของฝ่ายตรง
ข้ามต่าง ๆ ในกัมพูชา ทั้งฝ่ายนิยมระบอบสาธารณรัฐและฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์
ความตึงเครียดทางเศรษฐกิจที่รุนแรงมากขึ้น การเข้าร่วมสงครามเวียดนามอย่าง
เต็มรูปแบบของสหรัฐอเมริกา และที่สำคัญที่สุดคือการขยายตัวของสงคราม
เวียดนามเข้าไปในกัมพูชา

การขยายตัวของสงครามเวียดนามมีผลกระทบต่อความมั่นคงและ
นโยบายเป็นกลางของกัมพูชาเป็นอย่างมาก การส่งทหารอเมริกาคำนวณ
มหาศาลเข้าไปในเวียดนามใต้ เท่ากับเป็นการกดดันให้ทหารเวียดนามเหนือ
และเวียดนามบางส่วนจำเป็นต้องถอยร่นเข้าไปตั้งมั่นอยู่ในพื้นที่ด้านตะวันออก
ของกัมพูชา ในการนี้ ความอ่อนแอของกองทัพกัมพูชา ประกอบกับทัศนคติ
ของเจ้านโรดม สีหนุต่อสงครามเวียดนาม ทำให้กัมพูชาไม่ได้ผลักดันกองกำลัง
ต่างชาติดังกล่าวออกไป

นโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดปฏิกิริยาอย่างรุนแรงจากกลุ่มการเมือง
ภายในของกัมพูชาและสหรัฐอเมริกา ความตึงเครียดทางการเมืองภายใน
ประกอบกับความชะงักงันในด้านการต่างประเทศที่เกิดขึ้น มีผลทำให้ความ
เป็นผู้นำของเจ้านโรดม สีหนุเริ่มถูกท้าทาย รัฐบาลใหม่ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี
ค.ศ. 1969 เริ่มดำเนินนโยบายที่ตรงข้ามกับแนวทางเดิม ความขัดแย้งขยาย
ตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดการปฏิวัติยึดอำนาจในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970
ก็เกิดขึ้น และรัฐบาลใหม่ได้เปลี่ยนแนวนโยบายต่างประเทศโดยเข้าร่วมเป็น

พันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา

นโยบายเป็นกลางของกัมพูชานั้นถูกกำหนดขึ้นจากข้อจำกัดที่กัมพูชาเป็นประเทศเล็กและมีศักยภาพต่าง ๆ จำกัด แต่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่มีความขัดแย้งสูง นโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จเป็นอย่างสูงในช่วง 10 ปีแรก เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาค และการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจยังอยู่ในระดับที่กัมพูชาสามารถที่จะปรับตัวได้ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1963 เป็นต้นมา ความขัดแย้งในระดับภูมิภาคและการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจเพิ่มทวีมากขึ้นตามลำดับ โดยมีสงครามเวียดนามเป็นสาเหตุหลัก เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านเช่นนี้ ทำให้กัมพูชาเริ่มประสบปัญหาในการรักษาความเป็นกลางไว้ได้ เช่นที่เคยประสบความสำเร็จในทศวรรษแรก ประกอบกับปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจในกัมพูชาก็ได้มีความขัดแย้งและรุนแรงมากขึ้น ในที่สุดการยึดอำนาจจากเจ้านโรดม สีหนุ ก็เกิดขึ้น และนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง

ในช่วงปี ค.ศ. 1970-1975 นั้น รัฐบาลโดยการนำของนายพลลอนนอล ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศไปในแนวทางที่สนับสนุนสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ ในการนี้ การพ่ายแพ้ของรัฐบาลลอนนอลต่อฝ่ายเขมรแดงในปี ค.ศ. 1975 มีผลทำให้นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลเขมรแดงมีนโยบายต่างประเทศที่เน้นความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับจีน ในขณะที่เดียวกันก็มีนโยบายชาตินิยมอย่างรุนแรงซึ่งมีผลให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนาม ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1978 เวียดนามได้ใช้กำลังรุกรานกัมพูชาและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นโดยมี เฮง สัมริน เป็นผู้นำ ในการนี้ เขมรแดงได้ร่วมมือกับกองกำลังของเจ้านโรดม สีหนุและกองกำลังเขมรเสรีทำการรบต่อต้านกองกำลังเวียดนามและรัฐบาลเฮง สัมริน สงครามกลางเมือง

ดังกล่าวยึดเยื้อยาวนานกว่าสิบปี ในที่สุดเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงและประเทศมหาอำนาจหันมาร่วมมือกันมากขึ้น ฝ่ายต่าง ๆ ในกัมพูชาจึงถูกสถานการณ์บังคับให้ต้องประนีประนอมกัน ในการนี้ องค์การสหประชาชาติได้เข้ามาจัดการเลือกตั้งในกัมพูชาขึ้นในปี ค.ศ. 1993 ภายหลังจากการเลือกตั้งได้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมซึ่งมี เจ้านโรดม รณฤทธิ์ และ ฮุน เซน ร่วมกันเป็นผู้นำในการนี้ รัฐบาลภายหลังจากการเลือกตั้งดังกล่าวได้พยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรกับทุกประเทศ

Abstract

Cambodia is a small state located in a strategic location with high conflicts. After the end of the Angkor Empire in the thirteenth century, Cambodia became a buffer state surrounded by Thailand and Vietnam.

Pressured by the two countries, Cambodia had to struggle to survive. In addition, Cambodia had to strive for its independence colonized by French in twentieth century. The most prominent person striving for the country's independence was Prince Norodom Sihanouk. Accordingly, Prince Norodom Sihanouk became an outstanding leader after Cambodia's independence.

The pressures from the two neighbouring countries as well as conflicts and interventions from powerful countries, Prince Norodom Sihanouk implemented non-alignment as the country's foreign policy. Such a decision was based on the belief that the policy would enhance the sovereignty of Cambodia.

The non-alignment policy had been strictly implemented and had been successful in 1953-1963. During this period, Cambodia had been provided with economic and military assistance from both Western and Communist countries. Even though facing many conflicts and tensions from Thailand and South Vietnam, Cambodia

could create balance of power and its security to some extent.

Cambodia, however, had been faced with many internal and external problems since 1964. Such problems made situations more complicated and difficult. As a result, the succeeded foreign policy of Cambodia became ineffective in responding to the new coming pressures.

The problems with which Cambodia faced included the more strengthened opponent parties in Cambodia (Republicanism and Communism faction), the downturn economy, the fully participation of the U.S. in Vietnam War, and especially the expansion of Vietnam war in Cambodia.

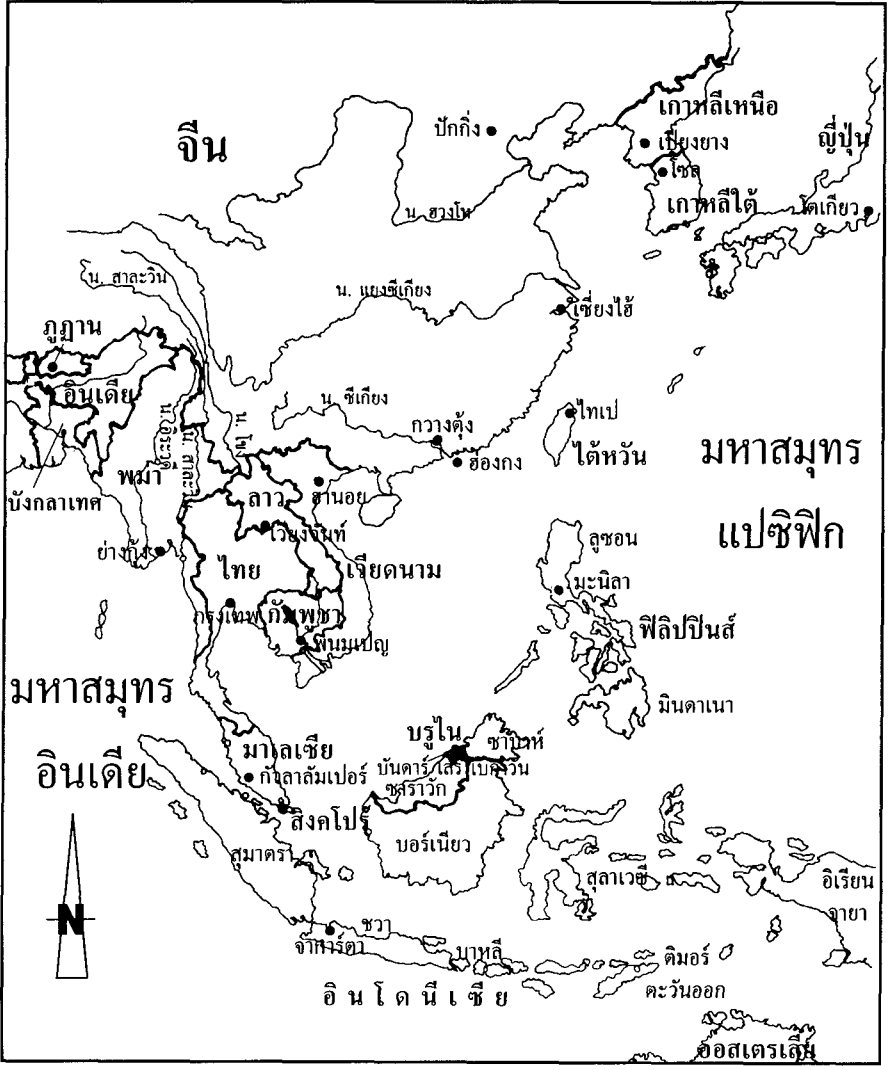
The problem of Vietnam war highly affected Cambodia's security and its non-alignment policy. The large number of soldiers deployed to South Vietnam resulted in the soldiers' movement of North Vietnam and some Vietkong forces to the East of Cambodia. In this part, the weaken Cambodia forces together with Prince Norodom Sihanouk's attitude to Vietnam war caused the existence of foreign armies in Cambodia.

The decision of Prince Sihanouk led to drastic reaction from factions in Cambodia and the U.S. The leadership of Prince Sihanouk was challenged as a result of the tensions of internal politics and the stagnation of the existing foreign affairs. The new government formed in 1969 began to carry out different foreign policy by the time conflicts had continually increased. The coup,

finally, was arisen in March 18, 1970. The new government then altered foreign policy to alliance with the U.S.

After the coup, Prince Sihanouk moved to China. From 1970-1975, he had cooperated with the Khmer Rouge in order to fight with Lon Nol government. In April 1975, the Khmer Rouge captured Phnom Penh. During the Khmer Rouge period, many Cambodian died because of the radical policy of Khmer Rouge. After two years of intense conflicts with Vietnam, Cambodia was invaded by Vietnam. A new government in Cambodia headed by Heng Samrin and other pro-Vietnamese communists. From 1979-1991, a coalition which the Khmer Rouge, the Sihanouk force and Son Sann group were included, had fought against the government in Phnom Penh. After the general election in 1993 which was supervised by United Nations, the FUNCINPEC headed by Prince Sihanouk's son and the Cambodian People's Party headed by Hun Sen formed a new coalition government.

จีน

ภูฏาน

อินเดีย

บังกลาเทศ

พม่า

มหาสมุทร

อินเดีย

น. สกละวิน

น. แฉงซีเกียง

น. ซีเกียง

น. เวียงจันทน์

ไทย

กรุงเทพมหานคร

เชียงใหม่

มาเลเซีย

กัวลาลัมเปอร์

สิงคโปร์

สุมาตรา

ชวา

จาการ์ตา

ปักกิ่ง

น. ฮวงโห

เซี่ยงไฮ้

ไทเป

ไต้หวัน

ฮ่องกง

กวางตุ้ง

ลาว

ซานออย

เวียงจันทน์

เวียดนาม

บอร์เนียว

ชวา

บาหลี

อินโดนีเซีย

ติมอร์

ออสเตรเลีย

คัวนตง

ฮกเกี้ยน

ไต้หวัน

ฮ่องกง

กวางตุ้ง

ลาว

เวียดนาม

เกาหลีเหนือ

เปียงยาง

โซล

เกาหลีใต้

โซล

ไต้หวัน

ฮ่องกง

กวางตุ้ง

ลาว

เวียดนาม

บอร์เนียว

ชวา

บาหลี

อินโดนีเซีย

ติมอร์

ออสเตรเลีย

คัวนตง

ฮกเกี้ยน

ไต้หวัน

ฮ่องกง

กวางตุ้ง

ลาว

เวียดนาม

บอร์เนียว

ชวา

บาหลี

อินโดนีเซีย

ญี่ปุ่น

โตเกียว

มหาสมุทร

แปซิฟิก

ลูซอน

มินดาเนา

ฟิลิปปินส์

บรูไน

ซาบะห์

บอร์เนียว

ชวา

บาหลี

อินโดนีเซีย

ติมอร์

ออสเตรเลีย

คัวนตง

ฮกเกี้ยน

ไต้หวัน

ฮ่องกง

กวางตุ้ง

อินโดนีเซีย

จาการ์ตา

ติมอร์

ออสเตรเลีย

คัวนตง

ฮกเกี้ยน

ไต้หวัน

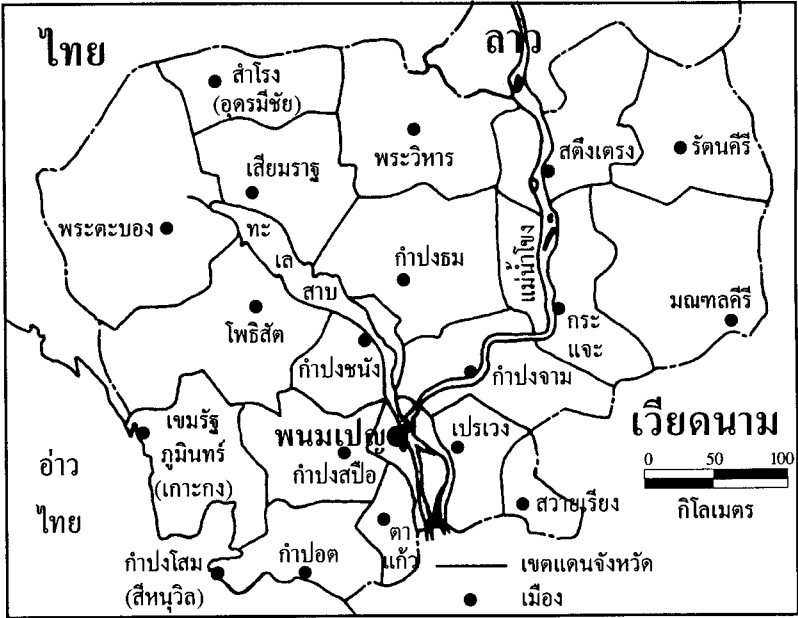
ฮ่องกง

กวางตุ้ง

ลาว

เวียดนาม

กัมพูชา

บทที่ 1

บทนำ

กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 หลังจากนั้น เจ้านโรดม สีหนุ ผู้นำกัมพูชาก็ได้ยึดถือนโยบายรักษาความเป็นกลางในการเมืองระหว่างประเทศมาโดยตลอด ในการนี้กัมพูชาได้ยึดถือหลักการที่จะไม่เป็นพันธมิตรทางทหารกับประเทศใด รวมทั้งจะไม่ยินยอมให้มีกองทหารต่างชาติหรือฐานทัพต่างชาติในดินแดนกัมพูชา และกัมพูชาจะรักษาสัมพันธภาพอันดีกับทุกประเทศและทุกรัฐบาลที่เคารพอธิปไตยและนโยบายเป็นกลางของกัมพูชา

การที่กัมพูชายึดถือนโยบายดังกล่าวนี้ เนื่องจากว่ากัมพูชาไม่ต้องการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามเย็นระหว่างประเทศตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์ และเห็นว่านโยบายเป็นกลางจะประกันความมั่นคงและรักษาผลประโยชน์ของประเทศเล็ก ๆ เช่นกัมพูชาได้ดีกว่าการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ในระหว่าง 10 ปีแรกนั้น นโยบายเป็นกลางดังกล่าวดำเนินไปด้วยดี แม้จะมีปัญหาต่าง ๆ อยู่บ้างโดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ปัญหาดังกล่าวก็มักจะได้รับแก้ไขไปได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ กัมพูชายังได้รับความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจจากประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์

สงครามเวียดนามที่ขยายตัวรุนแรงขึ้น มีผลทำให้นโยบายเป็นกลางของกัมพูชาเริ่มประสบปัญหา ความขัดแย้งในสงคราม ทำให้ประเทศมหาอำนาจ

รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านเริ่มเข้าแทรกแซงและกดดันกัมพูชามากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่กัมพูชามีศักยภาพทางอำนาจอันจำกัดในการตอบโต้ต่อความกดดันดังกล่าว ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น ประกอบความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศและสภาวะความตกด้าทางเศรษฐกิจ ทำให้สถานการณ์ในกัมพูชาตึงเครียดมากขึ้น

ในที่สุดขณะที่เจ้านโรดม สีหนุ กำลังอยู่ระหว่างการเยือนต่างประเทศ นักการเมืองฝ่ายขวานำโดยนายพลลอนนอล ได้ทำการยึดอำนาจเปลี่ยนระบอบการปกครองของกัมพูชาเป็นสาธารณรัฐในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970

แม้ว่าเหตุการณ์นี้เป็น การเปลี่ยนแปลงภายในกัมพูชา แต่ก็ได้มีความเกี่ยวพันเป็นอย่างมากกับความขัดแย้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของสงครามเวียดนาม ซึ่งเกี่ยวพันไปถึงการแทรกแซงและกดดันจากประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ซึ่งเข้ามาแข่งขันกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

การศึกษานี้มีจุดประสงค์หลักที่จะศึกษาถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาตั้งแต่ได้รับเอกราช จนถึงวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ซึ่งรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุถูกยึดอำนาจโดยนักการเมืองฝ่ายขวาภายใต้การนำของนายพลลอนนอล โดยจะพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

ก. ศักยภาพของกัมพูชาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในฐานะที่เป็นประเทศเล็ก

ข. ความพยายามดำเนินนโยบายเป็นกลางเพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของกัมพูชา

ค. ข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ตั้งแต่หลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จะได้รับ

การกล่าวถึงโดยสรุปในบทสุดท้าย เพื่อให้เห็นภาพรวมของนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในฐานะที่เป็นประเทศที่มีศักยภาพทางอำนาจที่จำกัด และถูกแทรกแซงจากประเทศต่าง ๆ อย่างรุนแรง

ในการศึกษานี้มีสมมุติฐานซึ่งเชื่อว่าการดำเนินนโยบายเป็นกลางของประเทศเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์และมีการแทรกแซงจากภายนอก มักจะมีข้อจำกัดและประสพกับอุปสรรค ในกรณีของกัมพูชา การดำเนินนโยบายเป็นกลางของรัฐบาลเจ้านโรตม สีหนุ มีข้อจำกัดและประสพกับอุปสรรค เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศเล็กซึ่งตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีความขัดแย้งสูงและมีการแทรกแซงจากภายนอกต่อกัมพูชาเป็นอย่างมาก

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วยเอกสารทางการ (Official Publications) ตลอดจนหนังสือ วิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการต่าง ๆ บทความส่วนใหญ่เน้นได้จากหนังสือรวมบทความ รวมทั้งวารสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และรายงานการวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากเอกสารส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลและทัศนะจากนักวิชาการไทยและนักวิชาการตะวันตก ผู้ศึกษาจึงได้พยายามศึกษาทัศนะจากนักวิชาการตะวันออกอื่น ๆ ด้วย เช่น ทัศนะจากนักวิชาการอินเดีย และนักวิชาการเอเชียอื่น ๆ เพื่อให้ได้ทัศนะที่หลากหลายมากขึ้น

ในการศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ผู้ศึกษาพิจารณาว่าการศึกษาดังกล่าวอาจจะยังประโยชน์บ้างในระดับหนึ่ง ต่อการนำแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายเป็นกลางของประเทศเล็กมาศึกษาเปรียบเทียบของประเทศในเอเชีย เนื่องจากเท่าที่ผ่านมาแนวคิดดังกล่าวได้รับความสนใจกันอย่างกว้างขวางในยุโรป โดยเฉพาะนักวิชาการจากกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย

ซึ่งได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ศึกษานโยบายต่างประเทศของประเทศในกลุ่ม สแกนดิเนเวีย และประเทศเล็ก ๆ อื่น ๆ ในยุโรป ซึ่งมักมีลักษณะที่เชื่อมโยง กับนโยบายความเป็นกลางของประเทศต่าง ๆ เหล่านั้น

ในการนี้ การนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการศึกษานโยบาย ต่างประเทศของประเทศเล็กในเอเชียยังมีค่อนข้างจำกัด การศึกษานี้จึงน่าที่ จะมีประโยชน์ในระดับหนึ่งในการทดสอบแนวคิดดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ต่อการปรับปรุงพัฒนาและประยุกต์การศึกษาแนวคิดดังกล่าวสำหรับศึกษา นโยบายต่างประเทศของประเทศเล็กต่าง ๆ ในเอเชียต่อไป

ในการศึกษานี้ได้มีการแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 บท โดยมีเนื้อหาดัง ต่อไปนี้คือ

บทที่ 1 เป็นบทนำ ซึ่งจะครอบคลุมถึงสภาพปัญหาพื้นฐาน จุด มุ่งหมาย ขอบเขต ตลอดจนสมมุติฐานในการศึกษา

บทที่ 2 เป็นการศึกษาถึงนโยบายเป็นกลางโดยทั่วไป และพิจารณา ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อศักยภาพและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของ กัมพูชา

บทที่ 3 เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการและแนวนโยบายต่างประเทศของ กัมพูชาในสมัยรัฐบาลเจ้าโรตม สีหนุ โดยครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่กัมพูชาได้ รับเอกราชจนถึงปี ค.ศ. 1970 รวมทั้งวิเคราะห์ถึงนโยบายและปฏิกิริยา ของกัมพูชาต่อประเทศมหาอำนาจ ประเทศเพื่อนบ้าน และสถานการณ์ทาง การเมืองระหว่างประเทศต่าง ๆ ในช่วงทศวรรษที่ 1950 และ 1960

บทที่ 4 เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบ (Pattern) ของการดำเนิน นโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ตลอดจนศึกษาถึงอุปสรรคของการดำเนิน นโยบายเป็นกลางของกัมพูชาในช่วงดังกล่าว และประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้อง ทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อการสูญเสียอำนาจของเจ้าโรตม สีหนุ และการ

สิ้นสุดนโยบายเป็นกลางของกัมพูชาในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970

บทที่ 5 เป็นการศึกษาพัฒนาการของนโยบายต่างประเทศของ กัมพูชาตั้งแต่ภายหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1970 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นนโยบาย ต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงทิศทางหลายครั้ง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในที่รุนแรงและการแทรกแซงจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 2

กัมพูชาในฐานะประเทศเล็ก กับทางเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

ปัจจุบันนี้โลกประกอบไปด้วยประเทศต่าง ๆ มากกว่า 160 ประเทศ แม้ว่าในทางกฎหมายจะถือกันว่าประเทศต่าง ๆ ทุกประเทศ ควรที่จะมีความเท่าเทียมกันในด้านศักดิ์และสิทธิ์ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประเทศต่าง ๆ ไม่ได้มีความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุ 2 ประการคือ

1. การที่ประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในด้านปัจจัยแห่งอำนาจ เช่น ขนาด ที่ตั้ง ประชากร กำลังทหาร ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการ

2. การที่ระบบการเมืองระหว่างประเทศเป็นระบบที่ไม่มีอำนาจส่วนกลางที่มีประสิทธิภาพเป็นกลไกในการจัดระเบียบระบบดังกล่าวให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของความเท่าเทียมกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโลกปัจจุบันประกอบไปด้วยประเทศต่าง ๆ มากมาย ซึ่งไม่มีความเท่าเทียมกันในแง่ของอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีอำนาจมากกว่าประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างมาก จนถูกเรียกว่าประเทศมหาอำนาจ ในขณะที่ประเทศจำนวนมากมีอำนาจค่อนข้างน้อย และมีบทบาทที่จำกัดในเวทีการเมืองโลก เช่น ลาว เนปาล ไซติ อูรุกวัย ฯลฯ ในการนี้ กัมพูชาก็นับได้ว่าเป็นประเทศเล็กประเทศหนึ่งที่มีอำนาจอันจำกัดในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งการมีอำนาจอันจำกัดดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของกัมพูชาเป็นอย่างมากมาโดยตลอด

1. การจัดแบ่งกลุ่มประเทศตามศักยภาพทางอำนาจ

เนื่องจากปัจจัยแห่งอำนาจของแต่ละประเทศซึ่งแตกต่างกัน มีผลทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศ ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การแบ่งกลุ่มประเทศตามขอบเขตของขีดความสามารถ จึงเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจจากวงการวิชาการ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ยังไม่มีข้อยุติแต่อย่างใดในหมู่นักวิชาการเกี่ยวกับบรรทัดฐานและรายละเอียดของการแบ่งกลุ่มประเทศดังกล่าว นักวิชาการบางกลุ่มนิยมแบ่งประเทศต่าง ๆ ออกเป็น 4 กลุ่ม ตามขอบเขตของขีดความสามารถคือ มหาอำนาจ (Super power) ประเทศขนาดกลาง (Middle power) ประเทศเล็ก (Small state) และรัฐขนาดเล็กมาก (Mini state)¹ แต่ก็มีนักวิชาการหลายท่านที่นิยมแบ่งกลุ่มประเทศในลักษณะกว้าง ๆ ออกเป็นเพียง 2 กลุ่มคือ มหาประเทศ และประเทศเล็ก

Robert O. Keohane ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการแบ่งกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในบทความชื่อ “Lilliputians Dilemmas : Small States in International Politics” ว่า

รัฐอภิมหาอำนาจ (Great power) คือ รัฐที่ผู้นำพิจารณาเห็นว่าโดยลำพังรัฐสามารถที่จะมีบทบาท, ในบางครั้งชี้ขาด ในระบบการเมืองระหว่างประเทศได้ ; รัฐมหาอำนาจ (Secondary

---

¹ Michael Handel, *Weak States in the International System* (London : Frank Cass and Company Limited, 1981), p.10.

power) คือรัฐที่ผู้นำพิจารณาเห็นว่าโดยลำพังรัฐไม่สามารถที่จะมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงระบบได้ แต่อาจสามารถมีบทบาท โดยการรวมกลุ่มหรือผ่านองค์การระหว่างประเทศได้ ; รัฐขนาดเล็ก (Small power) คือรัฐที่ผู้นำพิจารณาเห็นว่า รัฐไม่สามารถที่จะมีบทบาทกระทบกระเทือนต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศได้เลยไม่ว่าจะโดยลำพัง หรือโดยการรวมกลุ่มขนาดเล็ก²

ในเรื่องนี้ David Vital ในหนังสือชื่อ *The Inequality of States* ได้กำหนดเส้นแบ่งเขตระหว่างประเทศอำนาจระดับกลาง (Middle power) และประเทศเล็ก (Small power) ไว้ดังนี้คือ

ประเทศเล็กจะต้องเป็นประเทศที่ :-

ก. มีประชากรไม่เกิน 15 ล้านคน สำหรับประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ

ข. มีประชากรไม่เกิน 30 ล้านคน สำหรับประเทศกำลังพัฒนาประเทศ ที่เหนือระดับนี้ขึ้นไปถือว่าไม่ใช่ประเทศเล็ก³

การศึกษานี้มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาลึกลงไปในรายละเอียดของการแบ่งกลุ่มดังกล่าว และก็ได้มีความประสงค์ที่จะหาข้อยุติในประเด็นดังกล่าวที่ยังคงมีความเห็นแตกต่างกันในระหว่างนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับมาตรฐานในการแบ่งกลุ่มแต่อย่างใด การใช้คำว่า “ประเทศเล็ก” (Small state) ในที่นี้มี

---

² Robert O. Keohane, “Lilliputians Dilemmas : Small States in International Politics”, *International Organization*, XXIII (Spring ,1963), p. 296.

³ David Vital, *The Inequality of States* (Connecticut : Greenwood Press, Publishers, 1967), p. 7.

จุดมุ่งหมายเพียงเพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศของประเทศที่มีขอบเขตของขีดความสามารถจำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ส่วนใหญ่ซึ่งประเทศนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งประเทศเล็กที่จะพิจารณาในที่นี้คือประเทศ “กัมพูชา”

2. แนวนโยบายต่างประเทศและทางเลือกของประเทศเล็ก

เนื่องจากประเทศเล็กเป็นประเทศที่มีข้อจำกัดทางด้านอำนาจค่อนข้างมาก จึงมีขีดความสามารถจำกัดเช่นกันในการเลือกใช้นโยบายต่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศซึ่งเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศเล็กนั้นอาจพิจารณาได้ว่ามี 3 แนวทางคือ

ก. แนวทางการเลือกอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Isolationism)

แนวนโยบายนี้แสดงออกโดยความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก มีการติดต่อทางการทูตและการค้ากับรัฐอื่นในระดับจำกัด และไม่ยอมมีพันธะทางทหารกับรัฐอื่น นโยบายสันโดษมีสมมุติฐานว่าตนจะรักษาความมั่นคงและอำนาจอธิปไตยของชาติได้ดีกว่าด้วยการตัดการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกให้เหลือน้อยที่สุด และเห็นว่าหากมีภัยคุกคามก็สามารถป้องกันหรือยับยั้งได้ด้วยพละานุภาพจากฐานกำลังของตนภายในประเทศ ในยามที่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีการกระจายอำนาจ คือไม่มีรัฐใดมีอำนาจเหนือรัฐอื่นมาก และไม่มีการคุกคามของภัยทางทหารหรือจากลัทธิการเมืองที่เป็นภัยเข้ามาถึงตน รัฐสามารถที่จะดำเนินนโยบายสันโดษได้ ถึงกระนั้นก็ยังต้องมีสิ่งอื่นที่เอื้ออำนวยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นประเทศที่มีทรัพยากรและสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกด้านโดยไม่ต้องอาศัยประเทศภาย

นอกมามากนัก และต้องมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย เช่น มีธรรมชาติที่ช่วยป้องกันหรือยับยั้งการบุกรุกจากภายนอก หรืออยู่ห่างไกลจากอาณาบริเวณที่ประเทศอื่นพยายามที่จะขยายอิทธิพลครอบคลุม ถ้าขาดองค์ประกอบดังกล่าวแล้วเป็นการยากมากที่นโยบายสันโดษจะสามารถพิทักษ์รักษาการดำรงอยู่และผลประโยชน์ของประเทศในโลกปัจจุบันได้ เพราะแม้ตนจะพยายามไม่เกี่ยวข้องกับภายนอก รัฐอื่นภายนอกก็มักจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับตนในรูปแบบต่าง ๆ

ข. นโยบายเข้าร่วมในระบบพันธมิตร (Alliance)

เมื่อรัฐเห็นว่าตนเองโดยลำพังไม่สามารถที่จะบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ดี ไม่สามารถที่จะป้องกันรักษาประโยชน์อันสำคัญแห่งชาติก็ดี หรือเห็นว่าไม่สามารถที่จะต่อสู้หรือยับยั้งภัยอันเกิดขึ้นก็ดี รัฐมักจะหันเข้าหานโยบายพันธมิตรโดยการรวมกำลัง (coalition) หรือร่วมมือโดยมีพันธะ (commitment) เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันกับประเทศที่เผชิญกับการคุกคามจากภัยเดียวกัน หรือประเทศที่มีเป้าประสงค์สอดคล้องกัน ในยามที่ระบบโลกอยู่ในลักษณะการกระจายอำนาจ นโยบายพันธมิตรมักจะเป็นผลของความพยายามที่จะรักษาดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) ไม่ให้รัฐหนึ่งรัฐใดมีอำนาจเหนือรัฐอื่นมากนัก ด้วยเกรงจะเป็นภัยคุกคามต่อประเทศอื่น ในกรณีนี้การเปลี่ยนพันธมิตรกระทำได้บ่อยตามแต่ว่าต้องการจะไปถ่วงดุลกับฝ่ายใด แต่เมื่อโลกอยู่ในระบบที่แบ่งเป็นขั้วอำนาจที่เป็นปรปักษ์กัน เหตุผลทางอุดมการณ์และความมั่นคงทำให้การเปลี่ยนพันธมิตรกระทำได้ยากกว่า นโยบายแนวนี้อาจมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน จุดแข็งอยู่ที่รัฐสามารถเสริมสร้างความมั่นคงได้ดีกว่า โดยการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากภายนอกในการต่อต้านและป้องปรามภัยหรือการคุกคาม แต่จุดอ่อนซึ่งอาจจะทำลายหรือลดประสิทธิผลของนโยบายก็มีอยู่หลายประการ คือ

(1) รัฐบาลรัฐในระบบพันธมิตรพยายามทำคนเป็นผู้นำซึ่งคอยบงการ และใช้อิทธิพลบีบบังคับที่มีอำนาจน้อยกว่าให้ดำเนินนโยบายไปในทิศทางที่ตน ต้องการ

(2) ไม่มีหลักประกันที่แน่ใจได้เต็มที่ว่าเมื่อเกิดกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม ความตกลงแล้ว รัฐภาคีอื่นจะปฏิบัติตามพันธกรณี เพราะถ้าประโยชน์แห่งชาติ ของรัฐนั้นไม่กระทบกระเทือนโดยตรง อาจมีการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามพันธ กรณี และถ้ารู้สึกว่ารสนั้นหนักเกินไปก็จะเบี่ยงเบนตัวออกไปได้

(3) ความขัดแย้งภายในของพันธภาคีเอง ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจจะ เกิดขึ้นได้ เพราะแต่ละรัฐต่างถือประโยชน์แห่งชาติของตนเป็นหลัก นอกจากนี้ นั้น บางรัฐอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงในแนวนโยบายของตนขณะหนึ่งขณะใด ก็ได้

การที่ประเทศเล็กจะดำเนินแนวนโยบายอย่างไร ก็เป็นเรื่องของการ คัดลินใจเลือกทางที่เห็นว่าจะจะเป็นคุณแก่ประเทศของตนมากที่สุด ในขณะที่ เดียวกันก็จำเป็นจะต้องยอมเสี่ยงและยอมรับข้อเสียจากจุดอ่อนบางประการ ดังกล่าวด้วย

ค. นโยบายความเป็นกลางและแนวนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด (Neutrality และ Policy of Non-alignment)⁴

นโยบายนี้มีการเรียกและใช้ชื่อที่ชวนให้สับสนอยู่หลายชื่อ เช่น ภาวะ เป็นกลาง (Neutrality) ลัทธิความเป็นกลาง (Neutrality) และนโยบายไม่

⁴ คำว่า “Non-alignment” นั้น ในการศึกษาจะใช้คำว่า “ไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด” ซึ่งเป็นความหมายที่เน้นในแง่ของนโยบาย เพื่อให้แตกต่างกับคำว่า “ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” ซึ่งมัก หมายถึงกลุ่มทางการเมืองของประเทศกำลังพัฒนามกลุ่มหนึ่ง ซึ่งก่อตั้งขึ้นภายหลังการประชุมที่ บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 1955

เข้าร่วมกับฝ่ายใด (Policy of Non-alignment) ซึ่งทั้งหมดนี้ใช้รวมกันในความหมายถึงนโยบายของรัฐที่ไม่ยอมมีพันธะทางทหารหรือทางการเมืองกับรัฐอื่น แต่ถ้าจะพิจารณาถึงความหมายที่แน่ชัดแล้ว ทั้งสามคำนี้มีความหมายไม่เหมือนกัน ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

3. นโยบายเป็นกลางและนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใด (Neutralism และ Policy of Non-alignment)

นโยบายดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาได้ 2 ลักษณะดังนี้ คือ

3.1 ความเป็นกลางทางกฎหมายระหว่างประเทศ

ความหมายนี้ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “*Neutrality*” เกี่ยวกับคำนี้ *L. Oppenheim* ได้ให้คำจำกัดความไว้พอสรุปได้ว่า ความเป็นกลางทางกฎหมายระหว่างประเทศ หมายถึงท่าทีที่ไม่เข้ากับฝ่ายใดของรัฐที่สามต่อรัฐคู่สงคราม โดยท่าทีดังกล่าวจะต้องได้รับการยอมรับโดยรัฐคู่สงคราม และก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่บางประการระหว่างรัฐคู่สงครามกับรัฐเป็นกลาง⁵

นอกจากนี้ความเป็นกลางทางกฎหมายระหว่างประเทศยังมีอีกลักษณะหนึ่ง คือ *Neutralization* หมายถึง ความเป็นกลาง ซึ่งเกิดจากการกำหนดโดยข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือเป็นการเสนอตัวเองหรือกลุ่มของตนเองที่จะให้ประเทศอื่นรับรองว่าเป็นกลาง ตัวอย่างเช่น ออสเตรีย ความเป็นกลางของประเทศออสเตรียเป็นผลจากการที่ออสเตรียถูกยึดครองในสมัยสงครามโลก

---

⁵ L. Oppenheim, *International Law* (Vol. I, 7th.ed.; London : Longmans Green and Company Ltd. 1952), p. 653.

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต ให้ออสเตรียเป็นเอกราชภายใต้เงื่อนไขของความเป็นกลาง ดังนั้นออสเตรียจึงได้กำหนดความเป็นกลางของตนในรัฐธรรมนูญ ซึ่งตราขึ้นเมื่อ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1955 โดยประกาศว่า จะไม่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับประเทศใด และจะไม่ยอมให้ประเทศใดมีฐานทัพในดินแดนของตน ความเป็นกลางของออสเตรียได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจและประเทศอื่น ๆ ด้วย หรืออีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ ลาวสมัยหลังได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส ซึ่งต่างจากออสเตรียที่ว่า ความเป็นกลางของลาวนั้นเกิดขึ้นเพื่อขจัดปัญหาการแตกแยกในลาว และลาวเป็นกลางโดยข้อเสนอของต่างชาติซึ่งเป็นผลมาจากการประชุมเจรจาปัญหาอินโดจีนที่เจนีวา ที่ระบุว่า ลาวจะต้องเป็นกลาง และจะต้องไม่ยอมให้ดินแดนลาวเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะใช้เพื่อรุกรานประเทศอื่นใด ลาวจะไม่ตกลงกับประเทศอื่นหากการตกลงนั้นจะทำให้ลาวต้องเป็นพันธมิตรทางทหาร และไม่เป็นไปตามกฎบัตรสหประชาชาติหรือตราบเท่าที่ความมั่นคงของลาวไม่ถูกคุกคาม และจะไม่ให้ชาติใดมาตั้งฐานทัพในลาว⁶ อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลางของลาวดังกล่าวก็ไม่ประสบความสำเร็จ⁷

3.2 ความเป็นกลางทางการเมืองระหว่างประเทศ

ความหมายนี้เกิดขึ้นในยุคสงครามเย็น โดยเจตนาของประเทศไทยในโลกร่วมทั้งในเอเชียและแอฟริกา ที่มุ่งแสวงหาแนวนโยบายซึ่งส่งเสริมผลประโยชน์แก่ชาติของตนมากที่สุด ทั้งทางด้านอุดมการณ์ ด้านการเมือง และด้านเศรษฐกิจ ความคิดดังกล่าวทำให้ประเทศเหล่านี้เลือกดำเนินนโยบาย

⁶ รสริน ธำรงวิทย์, “ปัญหาความเป็นกลางของกัมพูชา” ใน กัมพูชา เขียน ธีระวิทย์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพประทานพร, 2525), หน้า 8.

⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 81.

ต่างประเทศเป็นกลางเพื่อหลีกเลี่ยงการผูกพันประเทศตนเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในสงครามเย็น อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลางดังกล่าวมิได้ถือว่ามีความเป็นกลางแบบที่เรียกว่า Neutrality ซึ่งเป็นความเป็นกลางทางกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ความเป็นกลางของประเทศเหล่านี้มีลักษณะที่เรียกว่า Neutralism หรือ Policy of Non-alignment ซึ่งหมายความถึงความ เป็นกลางทางการเมือง ซึ่งนโยบายการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ความเป็นกลางแบบนี้เป็นนโยบายการเมืองไม่ใช่สถานะทางกฎหมาย นโยบายเป็นกลางในลักษณะเช่นนี้เกิดจากความสมัครใจของตนเองที่จะไม่ทำ ข้อผูกพันทางทหารกับรัฐอื่น แต่เลือกกำหนดใจตนเองว่าในทางการทูตตนจะไม่เข้าเกี่ยวข้องกับกรณีใดและจะสนับสนุนฝ่ายใดเป็นครั้งคราวเฉพาะกรณีใดกรณีหนึ่ง ทั้งนี้โดยไม่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐภายนอก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในขณะที่เดียวกับที่จำกัดนโยบายของตนเองว่าจะไม่เข้าร่วมในความตกลงหรือปฏิบัติการทางทหารกับรัฐภายนอก ก็ยังคงสงวนรักษาความเป็นอิสระเกี่ยวกับการดำเนินการและการริเริ่มทางการเมืองและทางการทูตของตนไว้อย่างเต็มที่ การดำเนินนโยบายของรัฐที่ถือนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใดนั้น มีการยั่วยุ หนักแตกต่างกันไปเป็นกรณี ๆ บางรัฐมุ่งหนักไปทางต่อต้านอาณานิคมหรือให้การสนับสนุนต่อขบวนการที่มีวัตถุประสงค์ในทางนี้ บางรัฐถือเอาการรวมกำลังทางการเมืองและการทูตในบรรดาประเทศที่มิถือนโยบายเดียวกัน และพยายามให้ประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมแล้วลดการเอาเปรียบทางการค้าและทางเศรษฐกิจลง บางรัฐพยายามแสดงบทบาทคนกลางที่ไม่ลำเอียงในการต่อสู้แข่งขันระหว่างมหาอำนาจและเป็นผู้เชิดชูหลักแห่งสันติ เหตุจูงใจที่ทำให้รัฐเลือกดำเนินนโยบายไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใดมีหลายทาง เช่น การไม่ยอมเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทหรือความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ การพยายามแสดงถึงสัญลักษณ์ของความเป็นเอกราช ความต้องการที่จะได้รับ

ประโยชน์จากฝ่ายที่ขัดแย้งกันทุกฝ่าย หรือการบีบบังคับจากการเมืองภายในประเทศ ตลอดจนความมุ่งหมายที่จะสร้างเอกภาพในประเทศ เป็นต้น อย่างไรก็ตามนโยบายแบบนี้จะมีประสิทธิผลต่อเมื่อมีเงื่อนไขบางประการประกอบกันดังต่อไปนี้

- (1) ระบบระหว่างประเทศเอื้ออำนวย
- (2) รัฐมีสมรรถภาพที่จะป้องกันเอกราชและบูรณภาพทางอาณาเขตของตนเองได้ในระดับหนึ่ง
- (3) มหาประเทศไม่เข้ามาแสวงอิทธิพลหรือใช้เป็นเวทีต่อสู้แข่งขันกันมากเกินไป
- (4) รัฐที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากบริเวณที่มีการพิพาทหรือความขัดแย้งอย่างรุนแรง

(5) ประเทศมีเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศพอสมควร

นอกจากนี้ความเป็นกลางยังแบ่งออกได้อีกเป็น *Active Neutralism* และ *Passive Neutralism* ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันดังนี้คือ *Active Neutralism* เป็นความเป็นกลางที่มักจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาของโลกค่อนข้างมาก ถ้าเกิดปัญหาขึ้นระหว่างประเทศอื่นสองประเทศ เมื่อพิจารณาว่าฝ่ายใดถูกก็จะเข้าข้างฝ่ายนั้นทันที โดยไม่คำนึงว่าฝ่ายนั้นจะเป็นประเทศใหญ่ หรือประเทศเล็ก เช่น อินเดียสมัยนายกรัฐมนตรีเนรูห์เอง เคยกล่าวไว้ว่า “นโยบายนี้ไม่เกี่ยวกับความเป็นกลางหรือการยอมรับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยไม่ได้แย้งหรือสภาพอื่นใดคล้ายกันนี้” อินโดนีเซียในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โนก็ถือว่านโยบายต่างประเทศของตนเป็นนโยบายแบบ “อิสระและแข็งขัน” ส่วนประธานาธิบดีนัสเซอร์ของอียิปต์กล่าวว่า นโยบายของประเทศเขานั้น “เป็นกลางแบบไม่วางเฉยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก”⁸ เป็นต้น ส่วน *Passive*

⁸ กระมล ทองธรรมชาติ, การเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 195.

Neutralism คือ การที่ประเทศจะเก็บตัวอยู่พยายามไม่ยุ่งเกี่ยวกับประเทศอื่นมากนัก และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยไม่จำเป็น

4. รูปแบบของความสัมพันธ์และการพึ่งพาของประเทศเล็กต่อประเทศมหาอำนาจ

ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้น ประเทศเล็กจำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันซึ่งประเทศต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก ดังนั้นประเทศเล็กจึงจำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องและการพึ่งพาประเทศมหาอำนาจประเทศใดประเทศหนึ่งหรือหลาย ๆ ประเทศพร้อม ๆ กันอยู่เสมอ

ในเรื่องนี้ ได้มีการจัดแบ่งรูปแบบความสัมพันธ์และการพึ่งพาของประเทศเล็กต่อประเทศมหาอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศไว้โดย *Charles E. Morrison* ดังนี้⁹

4.1 Intense System รูปแบบนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเล็กและประเทศมหาอำนาจที่รูปแบบความขัดแย้งในภูมิภาคเป็นจุดศูนย์กลาง(Focal Point) ของการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจ ในรูปแบบนี้ความขัดแย้งในระดับภูมิภาคจะมีการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจภายนอกอย่างรุนแรง ในการนี้ประเทศเล็กมีขอบเขตของการเคลื่อนไหวในด้านนโยบายต่างประเทศ

---

⁹ Charles E. Morrison and Astri Suhrke, *Strategies of Survival : The Foreign Policy Dilemmas of Smaller Asian States* (New York : St. Martin's Press, 1987), p. 289-299.

ค่อนข้างจำกัด การเปลี่ยนแปลงใด ๆ อย่างกว้างขวางในด้านนโยบายจะประสบกับความเสถียรที่สูงมาก ซึ่งอาจจะกระทบกระเทือนถึงการดำรงอยู่ของรัฐบาล ระบอบการเมืองและระบบเศรษฐกิจ หรือแม้แต่การดำรงอยู่ของรัฐ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศเล็กจะมีขอบเขตจำกัดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ แต่ประเทศเล็กก็สามารถที่จะต่อรองกับประเทศมหาอำนาจได้ โดยอาศัยความเกี่ยวพันที่มีอยู่อย่างแน่นแฟ้นกับประเทศมหาอำนาจ ตลอดจนอาศัยสถานการณ์ของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเป็นเครื่องต่อรอง เพราะในรูปแบบนี้การกระทำใด ๆ ของประเทศเล็กจะมีผลต่อรูปแบบทั้งทางยุทธศาสตร์และการเมืองระหว่างประเทศของประเทศมหาอำนาจเป็นอย่างมาก ประเทศที่มีความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้ เช่น เกาหลีใต้-สหรัฐอเมริกา เกาหลีเหนือ-จีน อิสราเอล-สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

4.2 Moderate Systemic รูปแบบนี้เป็นความสัมพันธ์และการพึ่งพาที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเล็กและประเทศมหาอำนาจก่อรูปขึ้นจากสงครามเย็น แต่ระดับของการเข้าแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจต่อนโยบายหรือความขัดแย้งต่าง ๆ ในภูมิภาคมีระดับปานกลางเมื่อเทียบกับรูปแบบแรก ในรูปแบบนี้มีความแตกต่างกันพอสมควรในด้านผลประโยชน์ของประเทศเล็กกับผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ทำให้ประเทศเล็กต้องให้ความพยายามมากพอสมควรที่จะโน้มน้าวให้ประเทศมหาอำนาจเห็นความสำคัญของปัญหา เช่นไทยเน้นว่าปัญหาสงครามกลางเมืองในลาวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของไทย ในขณะที่สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับลาวในระดับที่รอง ๆ ลงไป

ในรูปแบบนี้ ประเทศเล็กมีขอบเขตในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตนได้มากกว่าในแบบแรก และจำเป็นที่ประเทศเล็กจะต้องไวต่อกร

เปลี่ยนแปลงในรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ในบางครั้งประเทศเล็กอาจใช้วิธีการชู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพันธมิตรเพื่อกดดันให้ประเทศมหาอำนาจตอบสนองต่อสิ่งที่ตนต้องการ และถ้าการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจมีน้อยเกินไป หรือประเทศเล็กนั้น ๆ มีความสำคัญน้อยเกินไป การใช้เครื่องมือดังกล่าวก็ไม่ได้ผล เช่นที่กัมพูชาเคยพยายามที่จะใช้วิธีการดังกล่าวกับสหรัฐอเมริกา ประเทศที่มีรูปแบบความสัมพันธ์แบบนี้ เช่น ไทย-สหรัฐอเมริกา ปากีสถาน-สหรัฐอเมริกา กัมพูชา-สหรัฐอเมริกา (ในสมัยเจ้าโรคม สี่หนุ) อินโดนีเซีย (ในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน)-สหภาพโซเวียต เป็นต้น

4.3 Partial Linkages รูปแบบความสัมพันธ์และการพึ่งพาแบบนี้มีลักษณะที่ความเกี่ยวพันระหว่างประเทศเล็กและประเทศมหาอำนาจโดยไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแข่งขันหรือสงครามเย็น แต่เกี่ยวพันกับความผูกพันทางประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจกับอดีตอาณานิคม ในกรณีของอังกฤษกับมาเลเซียและสิงคโปร์ สหรัฐอเมริกากับฟิลิปปินส์ ฝรั่งเศสกับกัมพูชา ฯลฯ และความสัมพันธ์ทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา เช่น ในกรณีของอินเดียบกับศรีลังกา

ในรูปแบบนี้ประเทศเล็กสามารถใช้ความผูกพันต่าง ๆ ที่มีอยู่ต่อรองขอรับความช่วยเหลือหรือการค้าประกันจากประเทศมหาอำนาจได้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่ามหาอำนาจนั้นเข้มแข็งเพียงใด และความผูกพันที่มีอยู่นั้นแน่นแฟ้นเพียงใด

5. ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพและการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ของกัมพูชา

กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก ๆ ประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีพื้นที่เพียงประมาณ 181,035 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น¹⁰ ซึ่งมีขนาดเป็นลำดับที่แปดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹¹

ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา อาจพิจารณาได้ดังนี้¹²

5.1 ปัจจัยทางภูมิศาสตร์

กัมพูชามีพื้นที่ประมาณ 181,035 ตารางกิโลเมตร มีพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศไทยทางด้านตะวันตกและทิศเหนือ¹³ เวียดนามใต้ทางด้านตะวันออก และลาวทางทิศเหนือ ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้เป็นฝั่งทะเลติดต่อกับอ่าวไทย

รูปร่างของประเทศกัมพูชามีลักษณะเกือบเป็นรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่า โดย

¹⁰ Land and People, Volume II (New York : Grolier Incorporated, 1970), p. 275.

¹¹ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเพียงบรูไนและสิงคโปร์เท่านั้นที่มีขนาดเล็กกว่ากัมพูชา

¹² ตัวเลขต่าง ๆ เกี่ยวกับกัมพูชาในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวเลขประมาณปลายทศวรรษที่ 1960

¹³ กัมพูชามีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยยาวประมาณ 725 กิโลเมตร โดยติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ของไทยดังนี้ คือ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว และ ตราด

มีจุดศูนย์กลางของประเทศอยู่ใกล้ ๆ จังหวัดกำแพงมณฑล พื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศกว้างแล้วค่อย ๆ แคบลงมาทางตอนใต้ จากด้านตะวันตกถึงด้านตะวันออกเป็นตอนที่ยาวที่สุด คือมีความยาวประมาณ 560 กิโลเมตร สำหรับตอนยาวที่สุดโดยวัดจากด้านเหนือไปยังด้านใต้นั้นมีความยาวประมาณ 450 กิโลเมตร

กัมพูชามีเกาะกง (Koh Kong) เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุด และยังมีเกาะเล็ก ๆ บริเวณชายฝั่งอีก 7 เกาะ¹⁴

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ของกัมพูชาคือสภาพภูมิศาสตร์แบบแอ่งที่ลุ่มขนาดใหญ่ โดยมีทะเลสาบเขมร (Tonle Sap) เป็นศูนย์กลาง¹⁵

โดยสภาพทางภูมิศาสตร์การเมืองแล้วกัมพูชามีที่ตั้งเป็นรัฐกันชน (Buffer State) ระหว่างรัฐที่ใหญ่กว่าสองรัฐคือ ไทย และเวียดนาม ซึ่งในอดีตรัฐทั้งสองก็ได้เคยพยายามที่จะแผ่ขยายอำนาจเข้ามาในกัมพูชาอยู่เสมอ ภายหลังจากที่กัมพูชาได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1953 กัมพูชาก็ต้องพบกับสถานการณ์ที่ถูกกระหนาบด้วยไทยและเวียดนามใต้ ซึ่งเป็นพันธมิตรอย่างแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา ในขณะที่กัมพูชาเลือกที่จะดำเนินนโยบายเป็นกลาง

ในด้านขนาดของประชากรนั้น กัมพูชาก็ถือได้ว่ามีประชากรโดยเปรียบเทียบค่อนข้างน้อย จากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี ค.ศ. 1962 นั้น กัมพูชามีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 7 ล้านคน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากัมพูชามีขนาด

¹⁴ Abdulgoffar Peang-Meth, "Cambodia and the United Nations : Comparative Foreign Policies Under Four Regimes," (Doctorate's thesis, University of Michigan, 1980), p. 7.

¹⁵ H. Robinson, *Monsoon Asia* (London : Macdonald & Evans Ltd., 1966), p. 292.

ธนบัตรใบละ 100 เรียล (ขนาดเท่าจริง) ที่ใช้กันในปัจจุบัน (อาจเรียกได้ว่าเป็น “ใบละบาท”)

ด้านหน้า อนุสาวรีย์อัสราฟ

ด้านหลัง เป็นภาพสวนยางพารา พืชเศรษฐกิจของกัมพูชา นับแต่ยุคสมัยอาณานิคม

ประชากรค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย และ เวียดนามได้¹⁶ นอกจากนี้ การมีประชากรน้อยนับเป็นอุปสรรคต่อการมี กองทัพขนาดใหญ่ ตลอดจนทำให้มีกำลังผลิตทางเศรษฐกิจที่ไม่มากพอ และมี ตลาดในประเทศที่จำกัดอีกด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติถือได้ว่าเป็นปัจจัยแห่งอำนาจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง กัมพูชานั้นถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างจำกัด นอกจาก แร่เหล็กซึ่งกัมพูชามีอยู่ในบริเวณจังหวัดกัมปงธม (Kompong Thom) ซึ่งมี ปริมาณ 5 ล้านตันแล้ว กัมพูชาก็มีแร่ธาตุอื่น ๆ อยู่ในปริมาณจำกัด เช่น ทองแดง ทอง ตะกั่ว อัญมณีต่าง ๆ รวมทั้ง แร่เงิน แมงกานีส และธาตุหิน¹⁷

แม้จะเชื่อกันว่า กัมพูชาก็มีแหล่งสำรองน้ำมันในบริเวณชายฝั่งก็ตาม แต่จากการสำรวจโดยบริษัทฝรั่งเศสซึ่งได้รับสัมปทานในปี ค.ศ 1969 และเริ่ม ทำการสำรวจในปี ค.ศ 1970 จนถึงปี ค.ศ 1972 ก็ไม่พบแหล่งน้ำมันแต่อย่าง ใด¹⁸

พลังทางทรัพยากรธรรมชาติที่กัมพูชาพอจะมีอยู่เป็นรูปธรรมพอ สมควรก็คือ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ รวมทั้งแหล่งน้ำ จืดที่อุดมไปด้วยปลา ซึ่งเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ และกัมพูชา ยังสามารถส่งข้าวเป็นสินค้าออกได้ด้วย แม้จะเป็นปริมาณที่ไม่มากนักก็ตาม การที่กัมพูชามีทรัพยากรธรรมชาติจำกัดดังกล่าว มีผลทำให้การพัฒนาทาง เศรษฐกิจและการส่งออกมีข้อจำกัด ดังนั้น ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

---

¹⁶ ในปี ค.ศ. 1967 นั้นไทยมีประชากรประมาณ 32 ล้านคน และเวียดนามได้มี ประชากรประมาณ 17 ล้านคน Asia 1974 Yearbook (Hong Kong : Far Eastern Economic Review Limited, 1969) p. 317 and 305.

¹⁷ Abdulgaffar Peang-Meth, op. cit., p. 9.

¹⁸ Ibid., p. 10.

จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของกัมพูชา และการเลือกดำเนินนโยบายเป็นกลางของเจ้านโรดม สีหนุ นั้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายคอมมิวนิสต์ในการพัฒนาประเทศ¹⁹

นอกจากนี้สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ยังเป็นปัจจัยให้มีการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจเป็นอย่างมากด้วย กล่าวคือ นับตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา อินโดจีนมีพรมแดนด้านเหนือติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์ (สาธารณรัฐประชาชนจีน) พรมแดนด้านตะวันตกติดต่อกับประเทศค่ายตะวันตก (ไทย) และด้านตะวันออกมีกองเรือที่ 7 ของสหรัฐอเมริกา ประจำการอยู่ในทะเลจีนใต้ อินโดจีนจึงเป็นเสมือนดินแดนระหว่างอาณาเขตของทั้งสองฝ่าย กัมพูชานั้นล้อมรอบด้วยไทยและเวียดนามใต้ ซึ่งเป็นพันธมิตรกับฝ่ายตะวันตก ทำให้กัมพูชาถูกบีบบังคับจากสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านให้กำหนดนโยบายต่างประเทศสอดคล้องกับฝ่ายตะวันตกอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากกัมพูชาต้องการรักษาความเป็นกลาง จึงทำให้เจ้านโรดม สีหนุต้องดึงเอาอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์และประเทศที่เป็นกลางเข้ามายังกัมพูชา เพื่อถ่วงดุลกับอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกและประเทศเพื่อนบ้าน

ถ้าเปรียบเทียบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับส่วนอื่น ๆ ในทวีปเอเชียแล้ว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับว่ามีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจของโลกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภูมิภาคตะวันออกกลาง มหาอำนาจต่างให้ความสนใจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้เพราะภูมิภาคดังกล่าวอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อาหาร และมีประชากรสูงถึงกว่า 400 ล้านคน และที่สำคัญที่สุดคือ เอเชียตะวัน-

¹⁹ P.C. Pradhan, *Foreign Policy of Kampuchea* (New Delhi : Radiant Publisher, 1985), p. 219.

ออกเฉียงใต้ได้อยู่กึ่งกลางระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิกอันเป็นที่ตั้งของฐานทัพและกองกำลังทางเรือของบรรดามหาอำนาจทั้งหลาย เส้นทางเดินเรือที่สั้นที่สุดระหว่างมหาสมุทรทั้งสองผ่านช่องแคบมะละกาซึ่งเป็นเขตน่านน้ำของมาเลเซียและอินโดนีเซีย ดังนั้นมหาอำนาจทุกฝ่ายจึงพยายามที่จะเข้ามามีอิทธิพลในบริเวณดังกล่าว แต่เนื่องจากกลุ่มประเทศในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN)²⁰ ต่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมหาอำนาจตะวันตกมาตั้งแต่ก่อนก่อตั้งอาเซียนเสียอีก มหาอำนาจคอมมิวนิสต์จึงต้องพยายามแสวงหามิตรประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นจุดขยายอิทธิพลถ่วงดุลกับฝ่ายตะวันตก ซึ่งก็ได้แก่กลุ่มประเทศอินโดจีน

ประเทศในภูมิภาคนี้ได้ถูกนำไปพัวพันกับการแข่งขันกันสร้างอิทธิพลของมหาอำนาจมาโดยตลอดนับตั้งแต่การตกลงแบ่งเขตอิทธิพลระหว่างค่ายโลกเสรีและค่ายคอมมิวนิสต์ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่สองจะเสร็จสิ้นลง สงครามอินโดจีนที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปี ค.ศ 1946 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ กัมพูชาซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนามใต้มีความหวาดระแวงการครอบงำของเวียดนามใต้ จึงได้พยายามนำอิทธิพลของจีนเข้ามาถ่วงดุล และเมื่อเวียดนามใต้กับกัมพูชาที่มีความขัดแย้งกันรุนแรงขึ้น กัมพูชาก็จะพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับไทยเพื่อที่จะเผชิญกับความกดดันด้านเดียว

---

²⁰ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ 1967 โดยมีการลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ (The Bangkok Declaration) ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ 5 ประเทศในขณะก่อตั้งคือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ต่อมา บรูไนและเวียดนามใต้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในปี ค.ศ. 1984 และ ค.ศ. 1995 ตามลำดับ

สภาพทางภูมิศาสตร์ที่ยากลำบากเช่นนี้ทำให้กัมพูชาต้องตกอยู่ในสภาพที่ถูกกดดันจากสองด้าน ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ซึ่งมีผลทำให้ผู้นำกัมพูชาเลือกที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง

เมื่อพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ ของกัมพูชาแล้ว ว่าจะจะเป็นด้านขนาด ที่ตั้ง ประชากร และทรัพยากรธรรมชาติ กัมพูชามีศักยภาพทางอำนาจค่อนข้างจำกัดทั้งสิ้น และปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากจะใช้เป็นอำนาจต่อรองระหว่างประเทศได้อย่างจำกัดแล้ว ปัจจัยบางประการยังมีลักษณะเป็นผลลบต่อความมั่นคงของกัมพูชาด้วย เช่น ที่ตั้งที่อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ของภูมิภาค เป็นต้น ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้กัมพูชามีทางเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศค่อนข้างน้อย เนื่องจากสภาพการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นได้ทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อเวทีการเมืองโลก ซึ่งมีผลทำให้ทุกประเทศในภูมิภาคนี้ถูกประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ พยายามดึงเข้าไปเกี่ยวพันกับความขัดแย้งและสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น การดำเนินนโยบายต่างประเทศของบรรดาประเทศต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศเล็กและประเทศขนาดกลาง จึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศนั้น ๆ เป็นอย่างมาก จากสภาพของประเทศที่เล็กและมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในจุดยุทธศาสตร์ดังกล่าว ทำให้กัมพูชาต้องตกอยู่ภายใต้แรงกดดันมากมายทั้งในการเมืองระดับภูมิภาคและระดับโลก และผู้นำกัมพูชาก็ได้เลือกที่จะดำเนินนโยบายเป็นกลาง เนื่องจากไม่ต้องการที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจดังกล่าว

5.2 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

อาณาจักรกัมพูชาเคยเป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองมากในศตวรรษที่ 12 และ 13 แต่เริ่มอ่อนแอลงในศตวรรษที่ 15²¹ และถูกรุกรานจากเวียดนามทางทิศตะวันออกและจากไทยทางทิศตะวันตก นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กัมพูชาก็ถูกประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองแทรกแซงทางการเมืองและการทหารอยู่ตลอดเวลา ทรราชฝรั่งเศสเข้ามาบังคับให้สมเด็จพระนโรดมยอมรับอำนาจปกครองของฝรั่งเศสเหนือกัมพูชาในปี ค.ศ. 1863²²

ปลายศตวรรษที่ 19 กัมพูชาก็ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ปกครองอาณานิคมโดยมอบอำนาจไว้ที่ข้าหลวงใหญ่และเปิดโอกาสให้ชาวกัมพูชามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองน้อยมาก ทรัพยากรทางเศรษฐกิจก็ถูกตัดทอนไปเป็นมูลค่ามหาศาลโดยที่ฝรั่งเศสไม่ได้มุ่งพัฒนาท้องถิ่นแต่อย่างใด²³ สภาพการณ์เหล่านี้ทำให้ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ไม่พอใจฝรั่งเศสและต่อต้านระบบอาณานิคมมาโดยตลอด การต่อต้านได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นนับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1940 เป็นต้นมา

ฝรั่งเศสปกครองอินโดจีนโดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่เวียดนาม ทั้งนี้เนื่องจากเวียดนามเป็นประเทศที่มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมคือ มีชายฝั่งยาวตลอดเหนือจรดใต้ สะดวกแก่การคมนาคมติดต่อ มีทรัพยากรมากมาย จำนวนประชากรสูงและมีคุณภาพ ฝรั่งเศสจึงให้นครไซ่ง่อนใน

²¹ John F. Cady, *Thailand, Burma, Laos & Cambodia* (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1966), p.74.

²² Craig Etcheson, *The Rise and Demise of Democratic Kampuchea* (Colorado : Westview Press, Inc., 1984) , p. 230.

²³ Roger M. Smith, *Cambodia's Foreign Policy* (New York : Cornell University Press, 1965), pp. 21-22.

ภาคใต้ของเวียดนามเป็นศูนย์กลางของการบริหาร การศึกษา และวัฒนธรรม ตะวันตกในอินโดจีน ชาวเวียดนามซึ่งเจ้าอาณานิคมเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความขยัน อดทน และมีความสามารถ จะได้รับการคัดเลือกเข้ารับราชการในระดับต่ำเพื่อช่วยเหลือการบริหารการปกครองอาณานิคมทั้งในเวียดนาม ในลาว และใน กัมพูชา ทำให้ดูเหมือนว่าสถานภาพของชาวเวียดนามได้รับการยอมรับจาก ฝรั่งเศสมากกว่าชนชาติอื่น ๆ ในอินโดจีน

นอกจากนั้นนับตั้งแต่สมัยโบราณ ชาวเวียดนามได้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานตามจังหวัดชายแดนของกัมพูชาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในสมัยการทำสงครามกอบกู้เอกราชจากฝรั่งเศสและต่อต้านอเมริกานั้น มีชาวเวียดนามหลบหนีภัยสงครามเข้าไปยังประเทศกัมพูชาเพิ่มมากขึ้น กองทหารเวียดนามก็เข้าไปตั้งมั่นจนหลายจังหวัดของกัมพูชากลายเป็นเขตอิทธิพลของเวียดนามไป ชาวเวียดนามเหล่านี้เข้าไป มุ่งตั้งถิ่นฐานถาวรแต่ยังคงซื่อสัตย์ต่อมาตุภูมิอย่าง มั่นคง จึงได้กลายเป็นพลังสำคัญ และก่อให้เกิดปัญหาหนักที่สุดสำหรับกัมพูชา ทั้งในทางการเมืองและในทางเศรษฐกิจ²⁴ แม้ว่าผู้นำเวียดนามในปัจจุบันจะ ยืนยันว่า “สหพันธอินโดจีน” เป็นคำที่ฝรั่งเศสใช้เรียกระบบการปกครอง อาณานิคมในอดีต และเวียดนามเองก็ไม่มีนโยบายที่จะตั้งสหพันธดังกล่าวเพื่อ ครอบงำอินโดจีนแต่อย่างใด แต่การดำเนินการทางการเมืองและการทหาร ของเวียดนามนับตั้งแต่การท่าสงครามปฏิวัติต่อต้านจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสจนถึงทศวรรษ 1960 กลับแสดงให้เห็นถึงการขยายอิทธิพลของเวียดนามเข้า ครอบงำกัมพูชาอยู่ตลอดเวลา

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมานี้ ก่อให้เกิดผลต่อการดำเนิน

---

²⁴ Bernard K. Gordon, *The Dimensions of Conflict in Southeast Asia*, (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1966) pp. 47-48.

ความสัมพันธ์ของกัมพูชากับประเทศภายในกลุ่มประเทศอินโดจีนในเวลาต่อมา ดังจะเห็นได้ว่ากัมพูชาไม่ค่อยจะไว้วางใจเวียดนามมากนัก ไม่ว่าจะเป็ น เวียดนามเหนือหรือเวียดนามใต้ และตั้งแต่ได้รับเอกราช กัมพูชาก็มีปัญหา ในด้านความสัมพันธ์กับเวียดนามมาโดยตลอด²⁵

ในส่วนขอความสัมพันธ์กับไทยนั้น ความหวาดระแวงกับเหตุการณ์ ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ไทยเรียกร่องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งรวมถึงดินแดนภาคตะวันตกของกัมพูชา ได้มีส่วนใน การที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอยู่ในสภาพที่เปราะบาง นอก จากนี้ปัญหาพรมแดนซึ่งยังไม่ได้รับการแก้ไข และการที่ไทยเข้าร่วมในระบบ พันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ก็ได้มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้ง สองประสบกับอุปสรรคมากขึ้น ปัญหาในอดีตดังกล่าวมีผลเป็นอย่างมากต่อ จิตวิทยาของผู้นำกัมพูชาเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคง ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่ สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กัมพูชาเลือกดำเนินนโยบายเป็นกลาง

5.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

กัมพูชาถือได้ว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง โดยมีพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ในการนี้ประมาณร้อยละ 40 ของ พื้นที่ประเทศเป็นพื้นที่เพาะปลูกได้ (Arable Land) แต่กัมพูชาก็ได้ใช้ ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวเพียงร้อยละ 70 เท่านั้น²⁶

กัมพูชามีระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่จำกัด อุตสาหกรรมส่วนมาก ดำเนินการโดยรัฐบาล อุตสาหกรรมที่สำคัญมี เช่น โรงกลั่นน้ำมัน โรงงาน

²⁵ Ibid., pp. 47-48.

²⁶ Abdulgaffar Peang-Meth, op. cit., p. 10.

ปูนซีเมนต์ โรงงานไม้อัด และโรงสี เป็นต้น โรงกลั่นน้ำมันนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของกัมพูชา ซึ่งได้รับความช่วยเหลือในการก่อสร้างจากฝรั่งเศส โดยมีกำลังผลิตประมาณปีละ 500,000 ตัน

สินค้าออกหลักของกัมพูชา ได้แก่ ข้าว ยางพารา และไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ส่งไปฝรั่งเศส มาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และฮ่องกง ส่วนสินค้านำเข้าหลัก ได้แก่ สินค้าประเภทเครื่องจักร เครื่องยนต์ และผลิตภัณฑ์เคมี ส่วนใหญ่นำเข้าจากฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และจีน²⁷ กัมพูชาประสบปัญหาการขาดดุลการค้ามาโดยตลอด ในปี ค.ศ. 1966 กัมพูชาขาดดุลการค้าเป็นมูลค่าประมาณ 1531 ล้านดอลลาร์ (44 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา)

เนื่องจากกัมพูชามีรายได้ค่อนข้างจำกัด งบประมาณประจำปีของกัมพูชาจึงจำกัดตามไปด้วย โดยปี ค.ศ. 1969 กัมพูชามีงบประมาณประจำปีเพียง 7,000 ล้านดอลลาร์ (200 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) เท่านั้น²⁸

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากัมพูชามีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่จำกัดมาก และศักยภาพทางเศรษฐกิจเท่าที่มีอยู่ก็ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ แต่ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจดังกล่าวมีส่วนเป็นตัวกำหนดนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินนโยบายเป็นกลางของเจ้านโรตม สีหนุ นั้น ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากทั้งประเทศตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์

²⁷ Land and People, Volume II, p. 275.

²⁸ งบประมาณแผ่นดินของไทยในปี ค.ศ. 1969 เป็นเงินประมาณ 23,690 ล้านบาท (1,185 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) และงบประมาณแผ่นดินของเวียดนามในปี ค.ศ. 1968 เป็นเงินประมาณ 95,000 ล้าน UNP (750 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา). Asia 1969 Yearbook, pp. 319 and 308.

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาประเทศของกัมพูชา ในช่วงแรกกัมพูชาเน้นรับความช่วยเหลือจากฝ่ายตะวันตก แต่ต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาได้นำเอาความช่วยเหลือทั้งทางเศรษฐกิจและทางทหารมาเป็นเครื่องมือบีบบังคับให้กัมพูชาให้เข้าร่วมในแผนต่อต้านคอมมิวนิสต์เจ้านโรดม สีหนุ ซึ่งต้องการรักษาความเป็นกลางโดยเคร่งครัด ได้ปฏิเสธที่จะรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอีกต่อไป แล้วหันมารับความช่วยเหลือจากประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์และประเทศที่เป็นกลางเป็นการทดแทน ซึ่งประเทศที่ให้ความช่วยเหลือมากที่สุด ได้แก่ จีนและฝรั่งเศส ทั้งสองประเทศไม่ได้เรียกร้องสิ่งตอบแทนใด ๆ ทำให้เจ้านโรดม สีหนุมีความพึงพอใจและใกล้ชิดกับประเทศทั้งสองมากขึ้นเรื่อย ๆ

5.4 ความพร้อมและความเข้มแข็งทางการทหาร

ในสมัยรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุนั้น กัมพูชามีกองทัพขนาดเล็กโดยมีกำลังพลประมาณ 25,000 ถึง 35,000 คน²⁹ มีกองทัพอากาศเล็ก ๆ โดยมีเครื่องบินส่วนใหญ่ประเภทเครื่องบินใบพัดแบบ T-28 และมีเครื่องบินมิคส์ของโซเวียตอยู่สองสามลำ และยังมีกองเรือยามฝั่งเล็ก ๆ อีกด้วย กองกำลังส่วนใหญ่ขาดการฝึกอบรมที่ดีพอ และมีหน้าที่ส่วนใหญ่ในด้านพิธีการและงานก่อสร้างมากกว่าการเตรียมพร้อมเพื่อการรบอย่างจริงจัง³⁰ ดังนั้นกองทัพกัมพูชาจึงไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านความกดดันจากไทยและเวียดนามใต้ได้เมื่อกัมพูชาเกิดความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน และเมื่อกองกำลังเวียดกงได้เข้ามาใช้ดินแดนกัมพูชาเป็นฐานปฏิบัติการในสงครามเวียดนาม กองกำลังกัมพูชาก็อ่อนแอเกินกว่าที่จะผลักดันกองกำลังเวียดกง

²⁹ Abdulgaffar Peang-Meth, op. cit., p. 12 .

³⁰ Ibid, pp. 31-32.

ออกไปได้ ความไม่พร้อมทางด้านการทหารดังกล่าวทำให้กัมพูชาจำเป็นต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจในการสนับสนุนและค้ำประกันความมั่นคงของกัมพูชาอยู่เสมอ ดังนั้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศในแนวทางที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกัมพูชาเป็นอย่างมาก

5.5 ความก้าวหน้าในทางวิทยาการ

แม้ว่ากัมพูชาจะได้มีการพัฒนาทางด้านการศึกษาให้ก้าวหน้ามากขึ้นพอสมควรภายหลังจากได้รับเอกราช แต่ระดับความก้าวหน้าในทางเทคโนโลยีและการจัดการก็ยังนับได้ว่าอยู่ในระยะเริ่มต้น ในปี ค.ศ. 1962 มีประชากรเพียงประมาณร้อยละ 41 ที่อ่านออกเขียนได้ อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้พยายามสนับสนุนการศึกษาเป็นอย่างมาก ในปี ค.ศ. 1969 กัมพูชาได้มีโรงเรียนประถมเพิ่มขึ้นประมาณ 5,000 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 180 โรงเรียน และในต้นทศวรรษที่ 1970 ประมาณร้อยละ 60 ของประชาชนกัมพูชาสามารถอ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้กัมพูชายังได้มีความพยายามที่จะพัฒนาบุคลากรในทางเทคนิคและวิทยาศาสตร์ขึ้น โดยการตั้งมหาวิทยาลัยทางเทคนิคและวิทยาศาสตร์ขึ้น 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคนิค (The Technical University) และมหาวิทยาลัยการเกษตร (University of Agricultural Sciences) และได้มีการว่าจ้างและติดต่อขอรับความช่วยเหลือทางด้านผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนช่วยให้การพัฒนาการศึกษาของกัมพูชาค่อย ๆ พัฒนาขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม กัมพูชาขาดแคลนบุคลากรจำนวนมากในการพัฒนาประเทศ และยังคงพึ่งพิงต่างประเทศเป็นอย่างมากในบุคลากรด้านต่าง ๆ การขาดแคลนบุคลากรดังกล่าวมีส่วนเป็นอย่างมากต่อความตกต่ำทางเศรษฐกิจของกัมพูชาในครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1960

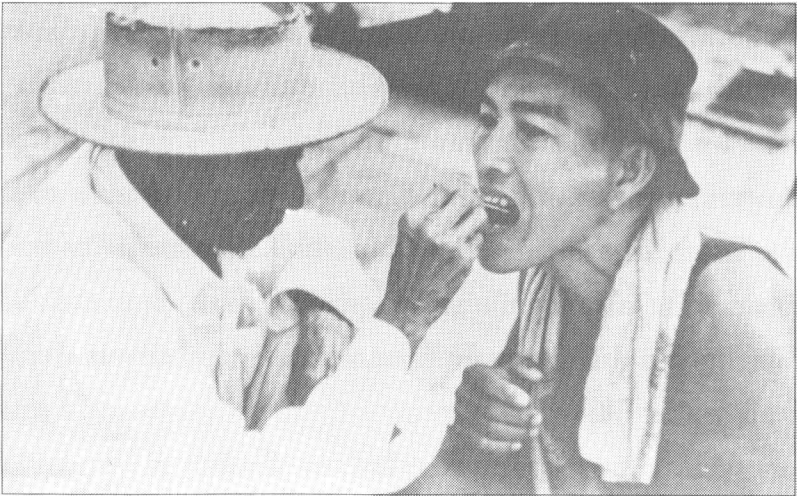
5.6 ปัจจัยทางด้านผู้นำและกระบวนการการตัดสินใจ

ลักษณะและรูปแบบของรัฐบาลมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศเป็นอย่างมาก กัมพูชาในช่วงตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงปี ค.ศ. 1963 นั้น เจ้านโรดม สีหนุ เป็นผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดและโดดเด่นแต่เพียงผู้เดียวในด้านการเมืองระหว่างประเทศ³¹ นับตั้งแต่การรณรงค์เรียกร้องเอกราชในปี ค.ศ. 1952-1953 จนกระทั่งภายหลังการสละราชสมบัติแล้วเข้าสู่เวทีการเมืองในปี ค.ศ. 1955 เจ้านโรดม สีหนุ ได้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาอย่างมาก ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่การตัดสินใจของเจ้านโรดม สีหนุ การที่กัมพูชามีความสัมพันธ์อันดีกับจีน ก็เนื่องจากเจ้านโรดม สีหนุประทับใจการดำเนินนโยบายของจีนที่ทำให้เกียรติแก่กัมพูชาอย่างสม่ำเสมอ³² และขณะเดียวกันแม้สหภาพโซเวียตจะเป็นมิตรกับกัมพูชา แต่ไม่ใกล้ชิดกันนัก เนื่องจากเจ้านโรดม สีหนุเห็นว่าสหภาพโซเวียตมีความสัมพันธ์กับกัมพูชาในลักษณะของมหาอำนาจกับประเทศเล็ก ไม่ได้ให้การยกย่องกัมพูชาเช่นเดียวกับที่จีนได้ปฏิบัติ โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1964 เมื่อสหภาพโซเวียตเชิญเจ้านโรดม สีหนุไปเยือนกรุงมอสโก แล้วได้แจ้งให้งดการไปเยือนโดยไม่มีกำหนด เนื่องจากเจ้านโรดม สีหนุได้ไปวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของสหภาพโซเวียต เมื่อไปเยือนกรุงปักกิ่งก่อนที่จะมีการไปเยือนกรุงมอสโกเล็กน้อย เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและสหภาพโซเวียตเย็นชาลงไประยะหนึ่ง³³

³¹ Abdulgaffar Peang-Meth, op. cit., p. 115.

³² P.C. Pradhan, op. cit., p. 125.

³³ Charles B. McLane, "Soviet - Asian Relation," *Soviet-Third World Relations*,

ภาพชีวิตชาวกัมพูชาในทศวรรษ 1960
 ภาพบน รถโดยสารประจำทาง
 ภาพล่าง หมอฟันข้างถนนที่มีมากในพนมเปญ

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963 เป็นต้นมา กลุ่มต่าง ๆ ที่มีนโยบายแตกต่างกัน จากเจ้านโรดม สีหนุ เริ่มเข้มแข็งมากขึ้น และได้เริ่มมีปฏิกริยาในลักษณะที่ ทำทนายอานาจของเจ้านโรดม สีหนุมากขึ้น การดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ซึ่งมีทั้งฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายเริ่มรุนแรงและเด่นชัดมากขึ้นนับตั้งแต่ปลาย ปี ค.ศ. 1966 เป็นต้นไป³⁴

ลักษณะของผู้นำและกระบวนการการตัดสินใจดังกล่าวของกัมพูชาใน ช่วงก่อน ค.ศ. 1966 มีผลดีในการที่ทำให้รัฐบาลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับแนว นโยบายต่าง ๆ ได้อย่างฉับพลัน มีความคล่องตัว ซึ่งเหมาะสมกับกัมพูชาซึ่งเป็น ประเทศเล็กและต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ไปอยู่ตลอดเวลา แต่ก็มีจุดอ่อนที่สำคัญคือ การตัดสินใจที่ฉับพลันโดยบุคคล คนเดียวหรือกลุ่มเดียว มักจะผิดพลาดได้ง่าย ดังนั้น ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นทั้ง ศักยภาพแห่งอำนาจและเป็นปัจจัยจำกัดในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า เจ้านโรดม สีหนุก็ได้ใช้ศักยภาพแห่งอำนาจที่มีอยู่นี้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีผลทำให้ กัมพูชามีบทบาทโดดเด่นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนสร้าง เจือใจในการต่อรองในระดับระหว่างประเทศจนได้ผลในระดับหนึ่ง แต่การที่ ศักยภาพที่มีอยู่นี้มีความผูกพันกับบุคลิกภาพของเจ้านโรดม สีหนุมากเกินไป ก็มีผลในบางครั้งทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกัมพูชากับประเทศมหาอำนาจ อื่น ๆ โดยไม่จำเป็น³⁵

ในการนี้ แม้ว่าอำนาจของเจ้านโรดม สีหนุในการดำเนินนโยบาย

³⁴ David P. Chandler, *The Tragedy of Cambodian History : Politics, War and Revolution Since 1945*, (New Heaven : Yale University Press, 1991), pp. 153-191.

³⁵ เจ้านโรดม สีหนุ ได้กล่าวประณามสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1965 เกี่ยวกับกรณีที่ สหภาพโซเวียตสนับสนุนให้มีการเจรจากับสหรัฐอเมริกาในการแก้ไขปัญหาเวียดนาม ซึ่ง สหภาพโซเวียตตอบโต้โดยการงดการเดินทางของเจ้านโรดม สีหนุไปเยือนสหภาพโซเวียต

ต่างประเทศจะถูกจำกัดมากขึ้นนับตั้งแต่ ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา แต่สภาพดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้การกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม สภาพดังกล่าวกลับทำให้นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาขาดเอกภาพและมีทิศทางที่ไม่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.7 ปัจจัยทางด้านอุดมการณ์

อุดมการณ์ทางการเมืองนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศกัมพูชา ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้ก็แตกต่างกันออกไปและเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย ส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ทางการเมืองได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก และอีกส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากสภาพการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศในช่วงเวลาต่าง ๆ อุดมการณ์ที่สำคัญ ได้แก่

5.7.1 *อุดมการณ์ชาตินิยม* เนื่องจากประเทศกัมพูชาได้ถูกยึดครองและตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติมาเป็นเวลาช้านาน จึงมีเป้าหมายที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชมาโดยตลอด และพลังสำคัญที่จะใช้กอบกู้เอกราชก็คืออุดมการณ์ชาตินิยมนั่นเอง กัมพูชาได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศมาโดยตลอดนับตั้งแต่การต่อสู้เพื่อเอกราชของเจมริสเตรในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การเรียกร้องเอกราชของเจ้านโรดม สีหนุ แห่งกัมพูชาในปี ค.ศ. 1953 ตลอดจนการพยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นทางการเป็นอิสระเพื่อผลประโยชน์ของกัมพูชาเองในช่วงปี ค.ศ. 1953-1970 ส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากอุดมการณ์ชาตินิยมนั่นเอง³⁶

5.7.2 *อุดมการณ์ประชาธิปไตย* การแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ภาย

³⁶ John F. Cady, op. cit., p. 17.

หลังสงครามโลกครั้งที่สองเข้าสู่ภูมิภาคอินโดจีน ได้ก่อให้เกิดความหวาดกลัวแก่ประเทศต่าง ๆ ในค่ายโลกเสรีเป็นอย่างยิ่ง ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคดังกล่าวจึงได้ทำการต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยสนับสนุนประเทศต่าง ๆ ในอินโดจีนให้จัดตั้งรัฐบาลที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น³⁷

ในสมัยเจ้าโรตม สีหนุ นั้น แม้ว่าจะมีรูปแบบการปกครองในลักษณะประชาธิปไตยที่อำนาจนิยม แต่ก็ได้มีการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่โน้มเอียงไปในทางที่ประนีประนอมกับประเทศคอมมิวนิสต์ค่อนข้างมาก

การปฏิวัติของนายพลลอนนอลนอแลนกำพูชาเมื่อปี ค.ศ. 1970 นั้นแม้ว่าจะมีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมืองภายใน แต่การเมืองระหว่างประเทศก็นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่ไม่อาจมองข้ามได้ ทั้งนี้เนื่องจากได้เกิดจากความวิตกกังวลเป็นอย่างมากในกลุ่มฝ่ายขวาในการดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ของเจ้าโรตม สีหนุ ฝ่ายขวาของกำพูชาเชื่อว่าในขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามกำลังแทรกซึมเข้ามาในดินแดนกำพูชาจนเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาตินั้น³⁸ ถ้าเจ้าโรตม สีหนุยังคงให้การสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามและมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกลุ่ม

³⁷ ฝรั่งเศสได้มอบเอกราชบางส่วนให้กับรัฐบาลกำพูชา ซึ่งมีเจ้าโรตม สีหนุเป็นประมุขในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 1947 และมอบเอกราชบางส่วนให้กับรัฐบาลเวียดนามซึ่งมีจักรพรรดิเบาไต่เป็นประมุขในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1949 ตลอดจนได้มอบเอกราชในบางส่วนเช่นกันให้แก่รัฐบาลลาวซึ่งมีเจ้าสุวรรมงมาเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 เมื่อสงครามอินโดจีนสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1954 ได้มีการประชุมเจนีวาเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีน และฝรั่งเศสได้ยอมถอนตัวออกจากภูมิภาคดังกล่าว โดยประเทศอินโดจีนต่างได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์

³⁸ Milton Osborne, *Politics and Power in Cambodia : The Sihanouk Years* (Camberwell Victoria : Longman Australia Pty Limited, 1973) p. 110.

ประเทศคอมมิวนิสต์อยู่ต่อไป ในที่สุดกัมพูชาก็จะถูกครอบครองโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้น วิธีทางเดียวที่จะป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นได้ก็คือ เข้าร่วมกับฝ่ายโลกเสรีเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์และธำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย โดย ภายหลังการปฏิวัติแล้ว สาธารณรัฐกัมพูชาจึงฟื้นฟูความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตยและร่วมมือกันต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่

5.8 การได้รับความสนับสนุนจากต่างประเทศ

ความสนับสนุนจากต่างประเทศนับได้ว่ามีความสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของกัมพูชามาโดยตลอด รัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุได้ใช้ความสนับสนุนจากกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นพลังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก อย่างไม่ได้ผลในการถ่วงดุลกับอำนาจของประเทศเพื่อนบ้านและสหรัฐอเมริกา

แต่การที่มีต่างประเทศซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศมหาอำนาจเข้ามาเกี่ยวพันและสนับสนุนกัมพูชานั้น ทำให้กัมพูชาต้องเข้าไปเกี่ยวพันในความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจโดยตรงมากขึ้นทุกที และความสนับสนุนต่าง ๆ เหล่านี้เอง ที่ได้มีส่วนในการทำลายนโยบายเป็นกลางของกัมพูชาลงไปเป็นที่สุด

5.9 ปัจจัยทางด้านการเมืองภายใน

การเมืองภายในประเทศกับนโยบายต่างประเทศเป็นสิ่งที่ย่อมมีความเกี่ยวพันกันเสมอไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม ในกรณีของกัมพูชานั้น ในช่วง 10 ปีแรกของรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ สภาพการเมืองภายในที่ค่อนข้างมั่นคงและมีเอกภาพ ทำให้ผู้นำกัมพูชาสามารถริเริ่มและกำหนดนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถตอบสนองผลประโยชน์ของ

ประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษที่ 1960 กลุ่มต่อต้านรัฐบาลเริ่มแข็งแรงแจ้งขึ้นทั้งกลุ่มฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย การขยายตัวของกลุ่มเขมรแดงมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามเหนือประสบปัญหา การกวาดล้างขบวนการต่าง ๆ ของชาวจีนในกัมพูชาก็ได้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในระยะหนึ่ง ในขณะที่รัฐบาลยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาการขยายตัวของฝ่ายซ้ายได้นั้น ฝ่ายขวาซึ่งมีฐานอำนาจอยู่ในเมืองหรือแม้แต่ภายในรัฐบาลเองก็ได้ขยายฐานอำนาจอย่างเงิบ ๆ ภายหลังจากปี ค.ศ. 1966 ฝ่ายขวาเริ่มได้ครอบครองเสียงข้างมากในรัฐสภา บทบาททางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้นของนายพลลอนนอล และเจ้าสิริ มาตะ (Sirik Matak) มีผลทำให้ความตึงเครียดทางการเมืองเริ่มมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1970 ก็เป็นสิ่งที่ตามมา และนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง³⁹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากัมพูชาเป็นประเทศเล็กและมีศักยภาพค่อนข้างจำกัด ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับภูมิภาคหรือในระดับโลก นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะประเทศเพื่อนบ้านที่กัมพูชาจำเป็นจะต้องติดต่อด้วย เช่น ไทย และเวียดนามได้ ตลอดจนประเทศมหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทในกัมพูชาและในอินโดจีน อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งฝรั่งเศส ล้วนเป็นประเทศที่ใหญ่กว่า และมีศักยภาพทางอำนาจทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและการทหารสูงกว่ากัมพูชาอย่างเห็นได้ชัดทั้งสิ้น ในสภาพเช่นนี้กัมพูชาซึ่งเป็นประเทศเล็กและตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ จึงถูกกดดันจากพลังภายนอกประเทศอย่างรุนแรงอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ และนโยบายเป็นกลางของกัมพูชา ก็ได้ถูกทดสอบ

³⁹ David P. Chandler, op. cit., pp. 153-191.

ครั้งแล้วครั้งเล่าจากความกดดันและการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ เหล่านั้น ซึ่งในช่วง 10 ปีแรก กัมพูชาก็สามารถใช้ความเล็ก (Smallness) ที่มีอยู่ ดำเนินนโยบายให้เกิดประโยชน์ต่อกัมพูชาได้ แต่เมื่อสงครามเวียดนามขยายตัวรุนแรงมากขึ้น กัมพูชาก็เริ่มจะประสบปัญหาในการปรับตัวให้รับกับการแทรกแซงจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งประดังเข้ามาในทุก ๆ ด้าน ประกอบกับความขัดแย้งของการเมืองภายในปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ในที่สุดนโยบายเป็นกลางของกัมพูชาก็ต้องสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1970

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีส่วนในการกำหนดทิศทางของนโยบายต่างประเทศกัมพูชา ซึ่งแต่ละปัจจัยย่อมที่จะมีความสำคัญและมีผลไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเหตุการณ์ในแต่ละกรณี อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ามีบางปัจจัยที่ค่อนข้างจะเป็นปัจจัยพื้นฐาน และมีลักษณะเป็นปัจจัยร่วมในการกำหนดทิศทางของนโยบายต่างประเทศกัมพูชาในเกือบทุกกรณี ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ คือ ปัจจัยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ และปัจจัยในด้านความอ่อนแอทางการทหาร ซึ่งจะได้วิเคราะห์โดยละเอียดในบทต่อไป

บทที่ 3

แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ

แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศต่าง ๆ นั้น ถูกกำหนดด้วยปัจจัยพื้นฐานหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางทหาร ฯลฯ ในกรณีของกัมพูชานั้น ปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ได้มีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางของนโยบายต่างประเทศ ข้อจำกัดทางด้านปัจจัยแห่งอำนาจหลายประการ ประกอบกับบริบททางการเมืองระหว่างประเทศในทศวรรษที่ 1950 และ 1960 มีผลทำให้กัมพูชาเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง เกี่ยวกับนโยบายเป็นกลางนี้ เจ้านโรดม สีหนุ ได้กล่าวถึงนโยบายดังกล่าวเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1956 ว่า

นโยบายต่างประเทศของเราตั้งอยู่บนความเป็นกลาง...นับได้ว่าเหมาะสมแล้วที่เราจะบันทึกไว้ว่า เราได้บรรลุถึงความปรารถนาแห่งชาติ นั่นคือเอกราช การได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และการได้รับการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจทุกฝ่าย...เราจะปรับนโยบายของเราไปตามสถานการณ์และเหตุการณ์ของโลก...นโยบายดังกล่าวนี้จะถูกนำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ตามความประสงค์ของรัฐสภาแห่งชาติกัมพูชา¹

---

¹ Roger M. Smith, *Cambodia's Foreign Policy* (New York : Cornell University Press, 1965), p. 86.

1. พัฒนาการของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในสมัย รัฐบาลเจ้าโรตม สีหนุ

ก่อนหน้ากัมพูชาได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1953 ในช่วงที่ถูกปกครองโดยฝรั่งเศสนั้น การต่างประเทศของกัมพูชาถูกกำหนดโดยฝรั่งเศส ในการนี้ฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้เจ้าโรตม สีหนุขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 1941 ดังนั้นกัมพูชาจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับฝ่ายตะวันตกมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามเมื่อพัฒนาการของแนวทางชาตินิยมรุนแรงมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เจ้าโรตม สีหนุก็ได้แสดงความเป็นนักชาตินิยม โดยขอให้ฝรั่งเศสมอบอำนาจอธิปไตยทางการศาล การป้องกันประเทศ การติดต่อกับต่างประเทศ และการคลัง ให้แก่กัมพูชาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1952 ในครั้งแรกฝรั่งเศสได้เพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องดังกล่าว แต่เมื่อเจ้าโรตม สีหนุได้ทำการประท้วงโดยการเดินทางมาอยู่ในประเทศไทยและต่อมาย้ายไปอยู่ที่เมืองพระตะบองอย่างไม่มีกำหนด ประกอบกับสถานการณ์จากความกดดันในปัญหาเวียดนามฝรั่งเศสจึงยอมมอบเอกราชโดยสมบูรณ์ให้กับกัมพูชาในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953²

เมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชสมบูรณ์แล้ว การแข่งขันทางการเมืองจากกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ทำให้เจ้าโรตม สีหนุเห็นว่าตนจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนในทางการเมืองโดยตรงเพื่อที่จะได้บริหารประเทศอย่างเต็มที่ให้เป็นไปตามแนวทางที่ตนได้วางไว้ ดังนั้น ในวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1955 เจ้าโรตม สีหนุ จึงได้สละราชสมบัติให้แก่ เจ้าโรตม สุรามาริต พระราชบิดา³ และก่อ

² รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนในการเมืองระหว่างประเทศ” ใน การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529) หน้า 55.

³ Graig Etcheson, *The Rise and Demise of Democratic Kampuchea*, p. 231.

ตั้งพรรคการเมืองเข้ามาบริหารประเทศในฐานะผู้นำรัฐบาลกัมพูชา

เจ้านโรดม สีหนุ ได้เริ่มประกาศนโยบายเป็นกลางตั้งแต่ก่อนได้รับเอกราช และเมื่อเป็นเอกราช กัมพูชาก็ลาออกจากการเป็นสมาชิกของสหภาพฝรั่งเศสทันที นอกจากนี้ เจ้านโรดม สีหนุยังได้ปฏิเสธที่จะให้กัมพูชาดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ตามคำชักชวนของสหรัฐอเมริกาอีกด้วย⁴ แต่ในขณะที่เดียวกันกัมพูชาก็ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายตะวันตก เจ้านโรดม สีหนุได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา และได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารจากสหรัฐอเมริกา⁵ สำหรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์นั้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวในระยะแรกไม่ใกล้ชิดมากนัก แต่การกดดันจากสหรัฐอเมริกาที่จะให้กัมพูชาเข้าร่วมเป็นภาคีสันติสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศตะวันตกห่างเหินมากขึ้น⁶ และการที่กัมพูชาถูกคุกคามจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา ก็ยิ่งทำให้กัมพูชามีความจำเป็นที่จะต้องใกล้ชิดกับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้นเรื่อย ๆ

นโยบายเป็นกลางของกัมพูชานั้นพิจารณาได้ว่า เกิดจากข้อจำกัดต่าง ๆ ของกัมพูชาเองและสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้น

⁴ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนในการเมืองระหว่างประเทศ,” อ้างแล้ว, หน้า 55.

⁵ เห่งอ้าง, หน้า 55.

⁶ SEATO หรือ องค์การสันติสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งขึ้นในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1954 เพื่อต่อต้านการแผ่ขยายอำนาจของคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศสมาชิก 8 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา ไทย ฟิลิปปินส์ ฝรั่งเศส อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และปากีสถาน

ซึ่งเจ้านโรดม สีหนุเองก็ได้ยอมรับเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยกล่าวว่า

เมื่อมองในแผนที่แล้วจะเห็นได้ว่า กัมพูชานับด้วยประเทศขนาดกลาง (Medium-sized Nations) ซึ่งเป็นพันธมิตรฝ่ายตะวันตก โดยมีดินแดนแคบ ๆ ของลาวกั้นกัมพูชาจากประเทศฝ่ายสังคมนิยม 2 ประเทศ คือ เวียดนามเหนือและสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นเราจึงไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากพยายามรักษาดุลยภาพระหว่างสองค่ายดังกล่าว⁷

ในการนี้กัมพูชาพยายามเป็นมิตรกับทุกฝ่ายรวมทั้งพยายามหาพันธมิตรกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน กัมพูชาได้ให้ความสำคัญต่อการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 18-24 เมษายน ค.ศ. 1955 เป็นอย่างมาก⁸ การประชุมดังกล่าวนี้นอกจากจะมีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแล้ว ประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมประชุมในครั้งนี่ยังมีความเห็นร่วมกันว่า ประเทศเล็ก ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่เพิ่งจะได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองไม่ควรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็น เจ้านโรดม สีหนุเชื่อว่าหากแนวทางดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจังแล้ว ความมั่นคงปลอดภัยของกัมพูชาก็จะได้รับการประกันโดยหลักการดังกล่าวด้วย ในการนี้เจ้านโรดม สีหนุจึงได้สนับสนุนการประชุมและหลักการที่เสนอในการประชุมอย่างเต็มที่ ก่อนได้รับเอกราช กัมพูชาได้เข้าร่วมในการประชุมเกี่ยวกับความ

⁷ Cambodia Today (March-April 1960), P. 44.

⁸ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” อ้างแล้ว, หน้า 56.

สัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงนิวเดลีในเดือนมีนาคม-เมษายน ค.ศ. 1947 มาแล้ว ในครั้งนั้น ลาวและเวียดนามภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสก็เข้าร่วมประชุมด้วย ในการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา ณ เมืองบันดุง ครั้งนี้ ประเทศในกลุ่มอินโดจีนทั้ง 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว เวียดนามเหนือ และ เวียดนามใต้ ก็ได้มาประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน ในขณะนั้นการประชุมระหว่างประเทศเช่นนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศที่ยังไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ร่วมมือกันเพื่อแสดงบทบาทของตนในเวทีการเมืองโลก ในการประชุมดังกล่าว เจ้าโรดม สีหนุ ยืนยันว่ากัมพูชาจะยอมรับ เคารพ และปฏิบัติตามหลักปรัชญาสี่ล ซึ่งนายกรัฐมนตรียาวุทธ นเรนทร์ แห่งอินเดียได้เสนอในที่ประชุมโดยเคร่งครัด⁹

หลักการเหล่านี้ เจ้าโรดม สีหนุ เห็นว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเคารพเอกราชและความเป็นกลางของรัฐต่าง ๆ ซึ่งกัมพูชาให้การสนับสนุนอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม ต่อมาหลายประเทศที่เข้าร่วมประชุม ณ เมืองบันดุงในครั้งนี้ไม่ได้ยึดมั่นในอุดมการณ์ของการประชุมอย่างจริงจัง บางประเทศก็ฝักใฝ่ประเทศตะวันตกและมองการเข้าร่วมประชุมของประเทศคอมมิวนิสต์ในทางลบ ประเทศคอมมิวนิสต์บางประเทศก็ต้องการใช้การประชุมเป็นเวทีของการโฆษณาชวนเชื่อ และที่สำคัญที่สุด หลายประเทศได้ละทิ้งหลักปรัชญาสี่ลอันเป็นสาระสำคัญของการประชุมไป ซึ่งมีผลทำให้อุดมการณ์ตามหลักปรัชญาสี่ลมีผลแต่เพียงเล็กน้อยต่อการเมืองระหว่างประเทศในสองทศวรรษต่อมา

---

⁹ หลักปรัชญาสี่ล คือ หลัก 5 ประการ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งประกอบด้วย การเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนซึ่งกันและกัน การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งของประเทศอื่น การปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาคและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันโดยสันติ, รุ่งพงษ์ ชัยนาม "กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศ" อ้างแล้ว, หน้า 56.

เจ้านโรดม สีหนุ ทรงแสดงแก่ประชาชนในเรื่อง อีสรภาพ และ สันติภาพ ของกัมพูชา
หลังจากประเทศกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1953

(ภาพจาก Wilfred G. Burchett, Mekong Upstream : A Visit to Laos and Cambodia, 1959)

กัมพูชายึดถือนโยบายรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และได้พยายามถ่วงดุลอำนาจระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ เจ้านโรดม สีหนุ ประมุขของประเทศกัมพูชาได้ปฏิเสธที่จะเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของประเทศในโลกเสรีโดยการนำของสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ตลอดจนไม่ยอมให้กัมพูชาอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของสนธิสัญญาดังกล่าวตามความต้องการของสหรัฐอเมริกาด้วย ทั้งนี้เพราะเจ้านโรดม สีหนุเกรงว่าจะทำให้กัมพูชาใกล้ชิดกับโลกเสรีมากเกินไปจนกลายเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้การเข้าร่วมในองค์การดังกล่าวจะทำให้กัมพูชาซึ่งเป็นประเทศเล็กตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบ เนื่องจากกัมพูชามีข้อขัดแย้งกับไทยและเวียดนามใต้ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านเสมอ ๆ ดังนั้นถ้าต้องมีการประนีประนอมกันระหว่างสมาชิกองค์การเพื่อความสมานฉันท์แล้ว เจ้านโรดม สีหนุเชื่อว่าสหรัฐอเมริกาต้องเลือกสนับสนุนไทยและเวียดนามใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่ใหญ่กว่าและอำนวยผลประโยชน์แก่สหรัฐอเมริกาได้มากกว่า กัมพูชาอย่างแน่นอน

ในด้านการเมืองภายในนั้น กัมพูชามีปัญหาความมั่นคงอันเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ภายในประเทศอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตาม กัมพูชาก็ไม่ได้แสดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ เพราะเจ้านโรดม สีหนุถือว่าการเมืองภายในประเทศกับการเมืองระหว่างประเทศเป็นเรื่องต้องพิจารณาแยกออกจากกัน トラบไตที่ประเทศคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ยังไม่ใช้วิธีการบีบบังคับด้วยกำลังให้กัมพูชาต้องดำเนินนโยบายทางการเมืองไปตามที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องการ トラบไตนั้นกัมพูชาและค่ายคอมมิวนิสต์ก็ยังรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้¹⁰ การดำเนินนโยบายเป็นกลาง

¹⁰ Roger M. Smith, *Cambodia's Foreign Policy*, pp. 104-105.

ระหว่างสองค่ายดังกล่าวนี้ เจ้านโรตม สีหนุเห็นว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดของประเทศเล็กอย่างกัมพูชาที่จะหลีกเลี่ยงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างประเทศ รวมทั้งยังสามารถที่จะได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากทุกฝ่ายเพื่อมาพัฒนาประเทศได้อีกด้วย

เจ้านโรตม สีหนุ ได้กำหนดนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชาอย่างชัดเจนในการประชุมใหญ่ครั้งที่ 2 ของพรรคสังคมนิยมซึ่งเป็นพรรครัฐบาลในเดือนมกราคม ค.ศ. 1956 เพื่อพยายามแสดงถึงความเป็นกลางของกัมพูชาโดยมีสาระสำคัญคือ

1. กัมพูชาจะไม่เป็นพันธมิตรทางทหารกับฝ่ายใด ๆ
2. กัมพูชาจะไม่ยินยอมให้กองทหารต่างชาติและกองบัญชาการทหารต่างชาติเข้ามาตั้งอยู่ในดินแดนกัมพูชาโดยเด็ดขาด
3. กัมพูชาจะไม่ทำข้อตกลงใด ๆ เกี่ยวกับการตั้งฐานทัพของต่างชาติในดินแดนกัมพูชา
4. กัมพูชาพร้อมที่จะรักษาสัมพันธภาพทางการทูตกับทุกประเทศและทุกรัฐบาล ที่เคารพอธิปไตยและนโยบายสันติภาพของกัมพูชา¹¹

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศคอมมิวนิสต์พัฒนาใกล้ชิดกันมากขึ้นตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่กัมพูชาได้เปิดสัมพันธภาพทางการทูตกับสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1956¹² นอกจากนั้นกัมพูชายังยินดีที่จะได้รับความช่วยเหลือจากประเทศสังคมนิยมทุกประเทศโดยมีข้อแม้ว่าต้องไม่มีข้อผูกพันใด ๆ การเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตในครั้งนี้ผู้นำกัมพูชาได้แถลงว่า

¹¹ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศ” อ่างแล้ว, หน้า 58.

¹² Charles B. McLane, “Soviet-Asian Relations,” *Soviet-Third World Relations*, Vol. II, p. 39.

กัมพูชาต้องการที่จะมีมิตรประเทศใหม่ ๆ ทั้งในกลุ่มประเทศที่เป็นกลางและในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ เพราะนับตั้งแต่ได้รับเอกราชในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1953 กัมพูชายังไม่เคยมีสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์เลย และการติดต่อกับทุกประเทศโดยเท่าเทียมกันไม่ได้หมายความว่ากัมพูชาเริ่มเอนเอียงไปทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในกลางปี ค.ศ. 1956 สหภาพโซเวียตและประเทศเหล่านี้ได้เริ่มลงนามในข้อตกลงให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีกับรัฐบาลกัมพูชาหลายฉบับ เช่น แลกเปลี่ยนร่วมภูกันินและสีหนุซึ่งลงนามในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1956 เป็นต้น สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การค้า และเทคนิคแก่กัมพูชา ตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 1956 และในเดือนกันยายน ค.ศ. 1958 สาธารณรัฐประชาชนจีนก็เปิดสถานทูตในกรุงพนมเปญ อันมีผลให้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัมพูชากับรัฐบาลสาธารณรัฐจีนต้องยุติลง¹³

การเปิดความสัมพันธ์และรับความช่วยเหลือจากประเทศคอมมิวนิสต์นั้น นับได้ว่าเป็นทางออกอย่างหนึ่งของกัมพูชาต่อความกดดันต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้พยายามกดดันทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจให้กัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกองค์การซีโต้ (SEATO) รัฐสภากัมพูชาได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยความเป็นกลาง เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 1957 โดยมาตรา 2 มีใจความว่า “ในกรณีที่ราชอาณาจักรกัมพูชาถูกรุกรานโดยต่างชาติ ราชอาณาจักรกัมพูชา สงวนสิทธิที่จะป้องกันตนเองด้วยกำลังอาวุธ ร้องเรียนไปยังองค์การสหประชาชาติ และร้องเรียนไปยังมิตรประเทศ” บทบัญญัติดังกล่าวจึงเปิดโอกาสให้ทุกประเทศที่เป็นมิตรที่ดีต่อกัมพูชาไม่ว่าจะอยู่ค่ายใด สามารถได้รับการขอร้อง

¹³ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” อ่างแล้ว, หน้า 58.

จากกัมพูชาให้เข้าช่วยเหลือในกรณีที่ถูกรุกรานจากต่างชาติได้ ซึ่งทำให้สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนพอใจเป็นอันมาก สำหรับสหภาพโซเวียตนั้นได้ยืนยันว่า แม้กัมพูชาและสหภาพโซเวียตจะมีระบอบการเมืองและสังคมที่แตกต่างกัน แต่ประเทศทั้งสองก็สามารถมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้เนื่องจากต่างก็ยึดมั่นในนโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติ¹⁴

เจ้านโรดม สีหนุ ได้ต่อต้านการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและประเทศเพื่อนบ้านที่พยายามจะเข้ามาบีบบังคับต่อการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของกัมพูชา จนกระทั่งมีการปะทะกันทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านหลายครั้งในช่วงปี ค.ศ. 1956-1969¹⁵ และในต้นปี ค.ศ. 1959 ก็ได้มีการพยายามก่อการรัฐประหารโดยกลุ่มนายทหารและนักการเมืองฝ่ายค้าน ต่อมาในปี ค.ศ. 1963 เจ้านโรดม สีหนุ ได้ทราบข่าวว่าสหรัฐอเมริกาได้อุดหนุนทางการเงินและการทหารแก่กลุ่มเขมรเสรี ซึ่งเป็นปฏิปักษ์และพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชาอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาจึงไม่ราบรื่นนัก แม้ว่ากัมพูชาจะมีความใกล้ชิดกับประเทศคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่ในการดำเนินนโยบายของเจ้านโรดม สีหนุ นั้น นโยบายต่างประเทศไม่ว่าเรื่องใด ๆ จะถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ของชาติและความประสงค์ของคนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้ในหลายกรณีกัมพูชาก็ได้แสดงจุดยืนของตนเองในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และก็มีอยู่หลายกรณีที่กัมพูชาได้แสดงท่าทีตรงกันข้ามหรือไม่พอใจต่อการดำเนินนโยบายของประเทศคอมมิวนิสต์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1956 เมื่อนักศึกษาประชาชน

¹⁴ เฟ็งอั้ง, หน้า 59.

¹⁵ กัมพูชาตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยชั่วคราวในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1958 ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามใต้ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1963 และตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1965

และกองทัพฮังการีได้ลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลฮังการีที่อยู่ภายใต้อำนาจของสหภาพโซเวียต และมีการส่งทหารจากภายนอกประเทศเข้าปราบปรามอย่างรุนแรงนั้น กัมพูชาได้ร่วมกับประเทศต่าง ๆ ในองค์การสหประชาชาติลงมติประณามการรุกรานในครั้งนั้น โดยเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตยุติการแทรกแซงกิจการภายในของฮังการี และถอนกองทัพออกจากฮังการีโดยเร็ว ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นปรากฏว่าทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน เวียดนามเหนือ และประเทศอื่น ๆ ในค่ายคอมมิวนิสต์ ต่างให้การสนับสนุนสหภาพโซเวียตทั้งสิ้น แต่เหตุการณ์ที่สำคัญก็คือ เมื่อสหรัฐอเมริกายื่นคำขาดให้สหภาพโซเวียตถอนจีปนาอาวุธที่ส่งไปประจำในคิวบาออกให้หมดในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1962 เนื่องจากถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อสหรัฐอเมริกาโดยตรง และสหภาพโซเวียตยอมปฏิบัติตามคำขอดังกล่าวนั้น เจ้านโรตม สีหนุได้แสดงความคิดเห็นไปในแนวทางที่ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างมาก นอกจากนี้เจ้านโรตม สีหนุยังได้แสดงท่าทีเอนเอียงไปทางด้านสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา กับสหภาพโซเวียตตึงเครียดไปในระยะหนึ่ง¹⁶

เจ้านโรตม สีหนุ พยายามอย่างสม่ำเสมอที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้เนื่องจากต้องการให้จีนเข้ามามีช่วยเหลือกัมพูชาในกรณีที่ถูกรกคดดันจากสหรัฐอเมริกา¹⁷ นอกจากนั้นการดำเนินนโยบายของจีนซึ่งปฏิบัติต่อกัมพูชาอย่างเสมอภาคได้สร้างความนิยมชมชอบแก่เจ้านโรตม สีหนุเป็นอย่างมาก ในการนี้ผู้นำและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองประเทศได้เดินทางแลกเปลี่ยนการเยือนซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ โดย

¹⁶ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” อ้างแล้ว, หน้า 60.

¹⁷ P.C. Pradhan, Foreign Policy of Kampuchea, p. 125.

เฉพาะระหว่างปี ค.ศ. 1958-1965 นั้น เจ้านโรดม สีหนุได้เดินทางไปกรุงปักกิ่งเกือบทุกปี ส่วนประธานาธิบดี หลิว เส้า ฉี และนายกรัฐมนตรี โจว เอิน ไหล ก็เดินทางมายังกรุงพนมเปญเช่นกัน¹⁸ อย่างไรก็ตาม ความใกล้ชิดดังกล่าวเกิดจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศทั้งสองมากกว่าที่จะเป็นเพราะกัมพูชาฝักใฝ่จีนเลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์ กัมพูชาได้ประโยชน์จากการที่จีนเข้ามาถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาในอินโดจีน และช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาการรุกรานอิตาลีโดยของกัมพูชาโดยกองกำลังเวียดนาม และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่กัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ประโยชน์จากการมีมิตรประเทศซึ่งมีโซ่คอมมิวนิสต์ และเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ใจกลางบรรดาประเทศที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา อันจะทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีอิทธิพลอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสามารถติดต่อกับขบวนการคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ได้สะดวกยิ่งขึ้น

ในช่วงต้นของทศวรรษ 1960 นั้น เจ้านโรดม สีหนุพยายามอยู่เสมอที่จะให้ประเทศต่าง ๆ รับรองความเป็นกลางของกัมพูชา รวมทั้งได้เคยเสนอในที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ให้นานาชาติรับรองและประกันความเป็นกลางของกัมพูชา โดยกำหนดให้กัมพูชาและลาวดำเนินนโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และทำหน้าที่เป็นรัฐกันชนระหว่างประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์กับประเทศในโลกเสรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อเสนอดังกล่าวได้รับการตอบสนองจากกลุ่มประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ และฝรั่งเศส แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร แนวความคิดดังกล่าวจึงไม่เกิดผลที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด¹⁹ ในปี ค.ศ. 1964

¹⁸ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” อ้างแล้ว, หน้า 60.

¹⁹ เฟ็งอั้ง, หน้า 61.

เจ้านโรดม สีหนุ ก็ได้เสนอแผนการสร้างรัฐกันชนดังกล่าวขึ้นอีก แต่ในขณะนั้นสถานการณ์สงครามในเวียดนามกำลังรุนแรงขึ้น และทุกฝ่ายต่างถือโอกาสใช้ดินแดนของลาวและกัมพูชาเพื่อประโยชน์ในการรบ ทำให้แผนการดังกล่าวไม่บรรลุผล ต่อมาสาธารณรัฐประชาชนจีน ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต ได้สนับสนุนให้จัดการประชุมเกี่ยวกับอินโดจีน ณ นครเจนีวา อีกครั้งหนึ่ง เพื่อหาทางยับยั้งไม่ให้สงครามที่กำลังเกิดขึ้นขยายตัวออกไป แต่เจ้านโรดม สีหนุไม่เห็นด้วยกับการประชุมดังกล่าว เพราะทุกประเทศต่างเห็นว่าปัญหาเวียดนามเป็นเรื่องหลักในการประชุม ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ได้เรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติเฉพาะกาลแห่งเวียดนามได้เป็นผู้แทนที่ถูกต้องเพียงคณะเดียวของเวียดนามได้ ทำให้ไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดความคิดที่จะจัดการประชุมดังกล่าวก็ต้องเลิกไป

ในด้านความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกนั้น ฝรั่งเศสนับว่ามีความใกล้ชิดกับกัมพูชาในสมัยเจ้านโรดม สีหนุ อย่างมาก ทั้งนี้เพราะเจ้านโรดม สีหนุมีความชื่นชมศิลปวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตแบบฝรั่งเศส และยังนิยมชมชอบนายพลชาร์ล เดอ โกล ผู้ดำเนินนโยบายการเมืองอย่างเป็นทางการเป็นอิสระจากอภิมหาอำนาจต่าง ๆ จนทำให้ฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญในเวทีการเมืองโลก ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้านโรดม สีหนุได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการเดินทางมาเยือนกัมพูชาของประธานาธิบดีชาร์ล เดอ โกล ในปี ค.ศ. 1966 ความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเป็นกลางและประเทศคอมมิวนิสต์เหล่านี้ ทำให้กัมพูชาได้รับความสนับสนุนทางการเมือง และได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารมากพอสมควร ในทศวรรษ 1960 ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือแก่กัมพูชาทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมากที่สุด รวมทั้งส่งที่ปรึกษาทางทหารไปช่วยเหลือในกองทัพกัมพูชาด้วย ในด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีนั้น ฝรั่งเศสได้ช่วยเหลือในรูปของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

เช่น ทำเรือสีหนุวิล (กัมปงโสม) โรงกลั่นน้ำมัน สนามบินปงเซนดงที่กรุงพนมเปญ ศูนย์การแพทย์ การรถไฟ การโยธาต่าง ๆ ตลอดจนอุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาล ฝ้าย มะพร้าว การไปรษณีย์และคมนาคม เป็นต้น ในการนี้เพื่อรักษาอิทธิพลทางด้านภาษาและวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป ฝรั่งเศสก็ได้ช่วยก่อสร้างโรงเรียน วิทยาลัยเทคนิค และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พร้อมทั้งส่งครูและอาจารย์มาช่วยสอน และยังให้ทุนแก่ชาวกัมพูชาไปศึกษาต่อที่ฝรั่งเศส นอกจากนั้นยังให้ความช่วยเหลือในรูปเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำอีกด้วย ในช่วงปี ค.ศ. 1955-1964 ฝรั่งเศสได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาทางเศรษฐกิจและการทหาร เป็นมูลค่าประมาณ 53 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งมากเป็นอันดับสองรองจากสหรัฐอเมริกา²⁰

สหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่กัมพูชาเป็นบางส่วน ส่วนความช่วยเหลือที่สำคัญได้แก่ การสร้างโรงพยาบาลมิตรภาพเขมร-โซเวียต และการสร้างมหาวิทยาลัยเทคนิค²¹ ยูโกสลาเวีย เชโกสโลวาเกีย และญี่ปุ่น เป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและให้ความช่วยเหลือแก่กัมพูชาเป็นอันดับรองลงมา นอกจากนั้นก็มีประเทศอื่น ๆ อีก เช่น สิงคโปร์ เกาหลีเหนือ โปแลนด์ เยอรมันตะวันออก บัลแกเรีย ฮังการี เป็นต้น

กัมพูชาพยายามรับความช่วยเหลือจากทุกด้าน ทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากกัมพูชาไม่ต้องการให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอิทธิพลต่อกัมพูชามากเกินไป ในระหว่างการเยือนฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1959 นั้น เจ้านโรดม สีหนุ ได้กล่าวว่า

²⁰ Roger M. Smith, *Cambodia's Foreign Policy*, pp. 123-126.

²¹ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศ” อ้างแล้ว, หน้า 63.

...โดยการรักษาโอกาสของเราในการที่จะรับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจากประเทศคอมมิวนิสต์ กัมพูชาสามารถที่จะต้านทานต่อความกดดันจากสหรัฐอเมริกาได้ และในทางตรงกันข้าม กัมพูชาจำเป็นจะต้องสร้างดุลกับประเทศคอมมิวนิสต์เช่นกัน ดังนั้นกัมพูชาจึงควรรักษาความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาไว้²²

ในปี ค.ศ. 1962 มีประเทศต่าง ๆ ถึง 14 ประเทศ จากทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่กัมพูชา อย่างไรก็ตาม เจ้านโรดม สีหนุ ได้ประกาศงดรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1963 และตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1965 เนื่องจากเห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นนโยบายที่ไม่เป็นมิตรกับกัมพูชามาโดยตลอด²³ แม้จะตัดความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา กัมพูชาก็ยังดำเนินนโยบายความเป็นกลางอยู่เช่นเดิม โดยมีการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต เป็นหลัก

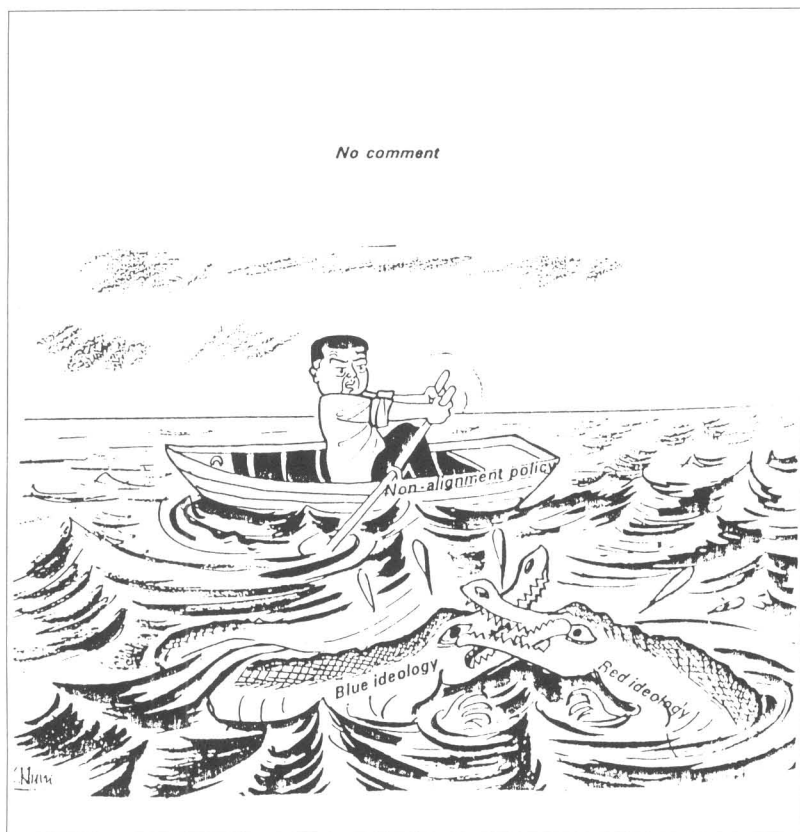
ความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่กัมพูชาได้รับนี้ มิได้เป็นข้อสรุปว่าความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์จะราบรื่นตลอดเวลา ในปี ค.ศ. 1965 เจ้านโรดม สีหนุ ได้กล่าวสุนทรพจน์ ณ กรุงปักกิ่ง ตำหนิสหภาพโซเวียตที่สนับสนุนให้มีการเจรจายุติสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและเวียดนามว่าเป็นการทรยศต่อมิตรประเทศ หลังจากนั้นไม่นาน สหภาพโซเวียตก็เลื่อนการเชิญเจ้านโรดม สีหนุให้ไปเยือนสหภาพโซเวียตอย่างไม่กำหนด²⁴

²² Far Eastern Economic Review (16 July 1959) : 73.

²³ Graig Etcheson, The Rise and Demise of Democratic Kampuchea, p. 233.

²⁴ Peking Review (22 October 1965) : p. 20 อ้างใน รุ่งพรมย์ ชัยนาม, "กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย" ใน อ้างแล้ว, หน้า 64.

"No comment", *Kambuja*, March 1968.

(ภาพจาก Geoffrey C. Gunn and Jefferson Lee, *Cambodia Watching Down Under*,
Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, 1991.)

เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว แต่ต่อมาเมื่อทหารสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ได้รุกล้ำเข้ามาในดินแดน กัมพูชาเพื่อทำลายกองทหารเวียดนามเหนือและเวียดนามที่ใช้นิคมกัมพูชา เป็นฐานปฏิบัติการ เจ้านโรดม สีหนุจึงได้พยายามปรับปรุงสัมพันธภาพกับ สหภาพโซเวียตเพื่อให้สหภาพโซเวียตและจีนเป็นหลักประกันในกรณีกัมพูชา ถูกรุกราน

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับจีนจะแน่นแฟ้นและราบรื่นเป็น ส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีบางประเด็นเช่นกันที่สร้างความวิตกให้กับกัมพูชา ประเด็น ดังกล่าวได้แก่การติดต่อดังกล่าวระหว่างจีนกับชาวจีนในกัมพูชา ซึ่งทางการกัมพูชา เกรงว่าการติดต่อดังกล่าวจะมีผลต่อการปลูกแนวความคิดนิยมในหมู่ชาวจีนใน กัมพูชา ซึ่งอาจสร้างปัญหาความไม่มั่นคงให้กับกัมพูชาได้²⁵

กัมพูชาในสมัยของเจ้านโรดม สีหนุ ได้ให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ กับค่ายคอมมิวนิสต์และประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจาก กัมพูชาไม่ได้เป็นประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ จึงไม่ได้รับผลกระทบกระเทือน จากความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตมากนัก รัฐบาลกัมพูชาได้พยายามรักษาความเป็นกลางในเรื่องนี้ เจ้านโรดม สีหนุได้ กล่าวสุนทรพจน์เมื่อวันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1969 ณ กรุงพนมเปญ ไว้ อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการลำดับความสำคัญของมิตรประเทศของกัมพูชาดังนี้ “กัมพูชากายใต้การนำของพรรคสังคมนิยมจะรักษาสัมพันธภาพอันดีกับ สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอันดับหนึ่ง ฝรั่งเศสเป็นอันดับสอง และสหภาพ โซเวียตเป็นอันดับสาม”²⁶

²⁵ P.C. Pradhan, op. cit., p. 127.

²⁶ Bernard Gordon and Kathryn Young, “Cambodia : Following the Leader,” Asian Survey, Vol. X No. 2 (February 1970) p. 174. อ้างใน รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศ” ใน อ้างแล้ว, หน้า 65.

แม้ว่าเจ้านโรตม สีหนุจะมีบทบาททางด้านการต่างประเทศค่อนข้างเด่นชัดอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่กัมพูชาได้รับเอกราชจนกระทั่งหมดอำนาจลงในปี ค.ศ. 1970 แต่ในด้านการเมืองภายในนั้น อำนาจของเจ้านโรตม สีหนุเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปลาย ค.ศ. 1966 เป็นต้นมา การเลือกตั้งทั่วไปซึ่งมีขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1966 นั้น ผลปรากฏว่านักการเมืองที่ไม่สนับสนุนเจ้านโรตม สีหนุได้รับเลือกเข้าไปในรัฐสภาเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นนโยบายหลายประการซึ่งมีแนวทางสังคมนิยม ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชนชั้นกลางในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีการศึกษาและนักธุรกิจเป็นอย่างมาก ในขณะที่สถานการณ์ในพนมเปญกำลังมีความขัดแย้งนั้น ในชนบทนั้นสถานการณ์ก็เริ่มมีความตึงเครียด ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้มีการปฏิบัติการที่รุนแรงมากขึ้น แม้ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์จะไม่สามารถรุกคืบหน้าได้มากนัก แต่การปฏิบัติการแต่ละครั้งก็ได้สร้างความสูญเสียให้กับเจ้าหน้าที่รัฐบาลเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นการขยายตัวของสงครามเวียดนามได้สร้างความยุ่งยากให้กัมพูชาเป็นอย่างมาก การเข้าแทรกแซงโดยตรงของสหรัฐอเมริกาในเวียดนามได้มีส่วนผลักดันให้ทหารเวียดนามบางส่วนต้องหลบการโจมตีเข้ามาตั้งมั่นในพื้นที่ด้านตะวันออกของกัมพูชา ในการนี้เจ้านโรตม สีหนุที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวิธีการการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากทราบดีว่ากองทัพกัมพูชาอ่อนแอเกินกว่าที่จะผลักดันทหารเวียดนามออกไปได้ ประกอบกับความเชื่อที่ว่าฝ่ายเวียดนามเหนือจะเป็นฝ่ายที่ชนะสงครามในอนาคตอันใกล้ ทำให้กัมพูชาไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังกับปัญหาดังกล่าว²⁷

ท่าที่ดังกล่าวได้รับการต่อต้านเป็นอย่างมากจากสหรัฐอเมริกา รวมทั้ง

²⁷ Milton Osborne, *Politics and Power in Cambodia : The Sihanouk Years*,

กลุ่มผู้นำฝ่ายขวาในคณะรัฐบาล ความตึงเครียดได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ และในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ขณะที่เจ้านโรดม สีหนุ กำลังอยู่ในระหว่างการเยือนต่างประเทศ นายพลลอนนอลได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสาธารณรัฐ วิทยุพนมเปญได้แถลงวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ว่า

...จากวิกฤตการณ์ทางการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้านโรดม สีหนุ ประมุขของรัฐ ในการนี้ อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งกัมพูชา รัฐสภากัมพูชา ในสมัยประชุมใหญ่เมื่อวันที่ 18 มีนาคม เวลา 13.00 นาฬิกา ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ที่ไม่ไว้วางใจเจ้านโรดม สีหนุ ให้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐต่อไป...เจ้านโรดม สีหนุ สิ้นสุดหน้าที่ในฐานะประมุขแห่งรัฐกัมพูชา นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป²⁸

การปฏิวัติครั้งนี้มีผลทำให้แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง

2. นโยบายต่างประเทศกัมพูชาต่อประเทศต่าง ๆ และปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ

ตลอดระยะเวลา 17 ปีที่รัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุบริหารประเทศกัมพูชานั้น เป็นช่วงระยะเวลาที่การเมืองระหว่างประเทศมีความตึงเครียดและเกิด

²⁸ P.C. Pradhan, op. cit., p. 145.

วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ขึ้นหลายครั้งทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค แม้ว่ากัมพูชาจะยึดถือนโยบายเป็นกลางเป็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยยึดมั่นในหลักการที่กัมพูชาจะไม่เป็นพันธมิตรทางทหารกับประเทศใด ๆ โดยจะไม่ยินยอมให้มีฐานทัพต่างชาติในดินแดนกัมพูชา ตลอดจนเป็นมิตรกับทุกประเทศที่เคารพในอธิปไตยของกัมพูชา แต่ผู้นำกัมพูชาก็ต้องใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อให้หันนโยบายเป็นกลางเป็นประโยชน์กับกัมพูชามากที่สุด

นโยบายต่างประเทศและปฏิกิริยาของกัมพูชาต่อประเทศมหาอำนาจประเทศเพื่อนบ้าน และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศ อาจพิจารณาได้ดังนี้ คือ

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ของกัมพูชาและสหรัฐอเมริกาไม่ค่อยราบรื่นเท่าใดนัก แม้ เจ้าันโรดม สีหนุจะได้พยายามสร้างดุลระหว่างฝ่ายตะวันออกและตะวันตก แต่สถานการณ์ที่ดำเนินอยู่ในลาวและเวียดนาม รวมทั้งความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาให้แก่ไทยและเวียดนามได้มากกว่ากัมพูชา ทำให้เจ้าันโรดม สีหนุไม่ไว้วางใจท่าทีของสหรัฐอเมริกาต่อกัมพูชา ในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 1962 เจ้าันโรดม สีหนุ ได้กล่าวถึงความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ว่า

...แม้สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือกัมพูชาทางการทหาร แต่ก็ได้ช่วยให้กัมพูชาอยู่ในฐานะที่จะป้องกันตนเองได้...เมื่อเราได้รับอาวุธที่ล้ำสมัยหนึ่งชิ้น ไทยและเวียดนามได้ก็จะได้รับอาวุธที่ทันสมัย 20 ชิ้น สหรัฐอเมริกาไม่เคยให้เครื่องบินรบและเรือรบแก่กัมพูชาเลย สิ่งที่เราได้รับมีเพียงเรือดำเล็ก ๆ ซึ่งไม่

สามารถใช้ป้องกันน่านน้ำของเราได้...²⁹

ในปี ค.ศ. 1963 ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศได้เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว โดยในเดือนพฤศจิกายน เจ้านโรตม สีหนุประกาศไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา³⁰ และกล่าวหาว่าสหรัฐอเมริกาสนับสนุนขบวนการเขมรเสรี (Free Khmer Movement) และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การกระจายเสียงแก่วิทยุเขมรเสรี (Radio Free Khmer) ซึ่งกล่าวโจมตีรัฐบาลเจ้านโรตม สีหนุ³¹ ภายหลังจากที่วารสาร Newsweek ฉบับประจำวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1965 ได้ตีพิมพ์ข้อความดูหมิ่นครอบครัวของเจ้านโรตม สีหนุ กัมพูชาได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1965 และได้วางเงื่อนไข 3 ประการ ในการที่จะกลับมามีความสัมพันธ์ทางการทูตตามเดิม ดังนี้คือ

1. สหรัฐอเมริกาต้องให้การรับรองอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรต่อพรมแดนความเป็นกลาง และบูรณภาพของดินแดนกัมพูชา
2. สหรัฐอเมริกาต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ทรัพย์สินของกัมพูชาที่เป็นผลมาจากการโจมตีของสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้
3. สหรัฐอเมริกาต้องให้การประกันอย่างเป็นทางการว่ากัมพูชาจะไม่

²⁹ Ibid., p. 82.

³⁰ ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1955-1963 นั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาเป็นมูลค่าถึงประมาณ 403 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยแบ่งออกเป็นความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ 309 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และความช่วยเหลือทางทหาร 94 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

³¹ Robert Alexander Holmes, "Chinese Foreign Policy Toward Burma and Cambodia : A Comparative Analysis" (Doctorate's thesis, Columbia Overstay, 1969). p. 245.

ตกเป็นเหยื่อของความก้าวร้าวของสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้³²

เงื่อนไขดังกล่าวทำให้รัฐมนตรีต่างประเทศ ดิน รัสก์ ประกาศเรียกผู้แทนทางการทูตของสหรัฐอเมริกากลับประเทศ ทำที่ที่แข็งกร้าวของกัมพูชาต่อสหรัฐอเมริกานั้น อาจจะพิจารณาได้ว่ามีสาเหตุมาจาก :-

1. การที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนไทยและเวียดนามใต้ ซึ่งมีปัญหาทางพรมแดนกับกัมพูชา

2. เจ้านโรดม สีหนุ ประเมินว่าสหรัฐอเมริกาจะพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม และอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็จะครอบงำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นกัมพูชาไม่อาจอยู่ข้างฝ่ายแพ้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามเสริมสร้างมิตรภาพกับสาธารณรัฐประชาชนจีน³³

ในการนี้อาจพิจารณาได้ว่าท่าทีของกัมพูชานั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์การรบของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลังจากที่สหรัฐอเมริกาเพิ่มสมรรถนะทางทหารและเริ่มเป็นฝ่ายรุกในสงครามเวียดนาม เจ้านโรดม สีหนุได้แสดงท่าทีที่จะเปิดการเจรจากับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1966 และในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1967 เจ้านโรดม สีหนุ ก็เสนอที่จะให้มีการเจรจากับสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1969 ทั้งสองประเทศก็ฟื้นฟูความสัมพันธ์ในระดับอุปทูตระหว่างกันขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ได้รับการพัฒนาไปมากนัก อันเนื่องมาจากการที่ทหารสหรัฐอเมริกาคิดตามกวาดล้างเวียดนามเข้ามาในดินแดนกัมพูชา ในปลายปี ค.ศ. 1969 เจ้านโรดม สีหนุได้วิจารณ์การกระทำของสหรัฐอเมริกาว่า

³² Ibid., pp. 245-246.

³³ Ibid., pp. 246-247.

..เราไม่ควรที่จะตั้งความหวังไว้มากนักกับสิ่งที่เราจะได้จากการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา เพราะสิ่งที่เราได้รับ คือ การละเมิดดินแดนกัมพูชาโดยกองกำลังสหรัฐอเมริกาเช่นในกรณี *Dak Dame* ซึ่งถือได้ว่า เป็นเรื่องที่ร้ายแรงมาก...³⁴

ภายหลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหรัฐอเมริกาก็อยู่ในสภาพตึงเครียดไปจนถึงปี ค.ศ. 1970 เมื่อเจ้านโรดม สีหนุ หมดยุคอำนาจลง

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหภาพโซเวียต

ก่อนหน้า ค.ศ. 1963 กัมพูชามีความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับสหภาพโซเวียต กล่าวคือ เคยทำสนธิสัญญาความร่วมมือในเรื่องการค้า วัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ในปี ค.ศ. 1957 และสหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและวิชาการในปี ค.ศ. 1962 ในการนี้ผู้นำสหภาพโซเวียตได้แสดงความชื่นชมต่อการพัฒนาของกัมพูชา เจ้านโรดม สีหนุเองก็ให้การยกย่องว่าสหภาพโซเวียตเป็นพันธมิตร แต่ความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตและกัมพูชาประสบกับอุปสรรค ทั้งนี้กัมพูชาได้เลือกที่จะอยู่ฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยเหตุผลซึ่งอาจพิจารณาได้ดังนี้คือ

1. ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์
2. สาธารณรัฐประชาชนจีนให้สัญญาว่าจะสนับสนุนในกรณีที่ถูกพินาศ
3. จำนวนคนจีนในกัมพูชามีถึง 400,000 คน³⁵

³⁴ P.C. Pradhan, op. cit., p. 23

³⁵ Robert A. Holmes, op. cit., p. 293.

ในปี ค.ศ. 1965 เจ้านโรดม สีหนุ ได้กล่าวประณามสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับนโยบายในเวียดนาม ซึ่งสหภาพโซเวียตไม่พอใจเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1965 สหภาพโซเวียตได้พยายามดำเนินการปรับความสัมพันธ์ให้เข้าสู่สภาพปกติและเสนอความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์จึงเริ่มใกล้ชิดกันมากขึ้น

นอกจากการได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแล้ว เจ้านโรดม สีหนุ ยังได้พยายามใช้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากเมื่อสหรัฐอเมริกาเสนอให้มีการปรับปรุงคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างเวียดนามใต้และกัมพูชาในปี ค.ศ. 1968 นั้น เจ้านโรดม สีหนุไม่เห็นด้วยและได้กล่าวว่า

...ข้าพเจ้าไม่สนใจต่อการปรับปรุงบุคลากร หรืออำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ (International Control Commission)...สิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจคือ สิ่งที่ได้กระทำในการหยุดยั้งความก้าวร้าวของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อกัมพูชา³⁶

หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองرابรินไปจนหมดสมัยของรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ

³⁶ Washington Post, 18 January 1968, p. 3.

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสาธารณรัฐประชาชนจีน นับได้ว่าราบรื่นและแน่นแฟ้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับมหาอำนาจอื่น ๆ สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เริ่มให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่อกัมพูชาในปี ค.ศ. 1955 หลังจากนั้นกัมพูชาก็ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างสม่ำเสมอตลอดสมัยรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ ในช่วงปี ค.ศ. 1955-1964 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาเป็นมูลค่าประมาณ 48 ล้านดอลลาร์สหรัฐ³⁷

ในทางการเมือง สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้สนับสนุนนโยบายเป็นกลางของเจ้านโรดม สีหนุอย่างแข็งขัน โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศที่จะยอมรับในหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน³⁸ และในปี ค.ศ. 1958 ทั้งสองประเทศก็ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการขึ้น

ในปี ค.ศ. 1964 รัฐบาลกัมพูชาได้เสนอให้องค์การสหประชาชาติพิจารณาการขอเข้าเป็นสมาชิกของสาธารณรัฐประชาชนจีน³⁹ และเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนทดลองระเบิดนิวเคลียร์ได้เป็นผลสำเร็จ กัมพูชาก็ได้ส่งสารไปแสดงความยินดี

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองยิ่งแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่กัมพูชาตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา ภายใต้อาณัติการณัดังกล่าว เจ้านโรดม สีหนุเห็นว่าไม่มีเพียงสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่านั้นที่จะค้าประกัน

³⁷ Roger M. Smith, *Cambodia's Foreign Policy*, p. 123.

³⁸ P.C. Pradhan, op. cit., p. 86.

³⁹ *Yearbook of the United Nation, 1964* (New York : United Nation, Office of Public Information, 1964), p. 128.

ความอยู่รอดของกัมพูชาได้⁴⁰

เจ้านโรตม สีหนุ ได้กล่าวชมเชยสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ได้สนับสนุนกัมพูชามาโดยตลอด ในปี ค.ศ. 1963 ระหว่างที่ไปเยือนกรุงปักกิ่ง เจ้านโรตม สีหนุ กล่าวว่า

...เรานิยมจีน เพราะจีนไม่เคยพยายามให้เราอมรับในอุดมการณ์ของจีน เรานิยมจีน เพราะเป็นหนึ่งในบรรดาประเทศมหาอำนาจไม่กี่ประเทศที่ยึดมั่นในหลักของความเสมอภาคของแต่ละประเทศโดยไม่สนใจต่อขนาดของประเทศเหล่านั้น⁴¹

อย่างไรก็ตาม ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้กระทบกระเทือนพอสมควรภายหลังการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีน⁴² ซึ่งมีส่วนเกี่ยวพันกับการเมืองภายในของกัมพูชา รัฐบาลกัมพูชาเริ่มเฟื่องเสียงสมาคมมิตรภาพกัมพูชา-จีน (Khmer-Chinese Friend Association) มากขึ้น โดยวิตกว่าสมาคมดังกล่าวจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ต่อชาวจีนในกัมพูชา และในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1967 รัฐบาลกัมพูชาได้ประกาศยุบสมาคมต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด

ฝ่ายนิคมจีนได้มีปฏิกิริยาโต้ตอบการกระทำดังกล่าว โดยได้เรียกร้องผ่านหนังสือพิมพ์ประณามการยุบสมาคมดังกล่าว และเรียกร้องให้สมาคมดังกล่าวดำเนินกิจกรรมต่อไป ซึ่งเป็นการกระทำที่รัฐบาลกัมพูชาถือว่าได้รับ

⁴⁰ P.C. Pradhan, op. cit., footnote 38, p. 125.

⁴¹ Peking Review (8 October 1965) : 15.

⁴² P.C. Pradhan, op. cit., footnote 38, p. 126.

การสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และประกาศจะเรียกเอกอัครราชทูตกลับจากกรุงปักกิ่ง แม้ว่าต่อมากัมพูชาจะไม่ได้ปฏิบัติตามที่ประกาศไว้ แต่เจ้านโรดม สีหนุก็ได้ถือโอกาสดังกล่าวใช้กำลังเข้ากวาดล้างชาวจีนในกัมพูชาที่เชื่อว่านิยมลัทธิคอมมิวนิสต์

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1969 โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนยืนยันว่าจะเคารพในเรื่องปัญหาภายในของกัมพูชา และในเดือนกันยายน ค.ศ. 1969 คณะผู้แทนกัมพูชานำโดยนายพลลอนนอล ก็ได้เดินทางไปร่วมในงานฉลองครบรอบ 20 ปีแห่งการปฏิวัติของสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยและเวียดนามใต้

เนื่องจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ ภูมิรัฐศาสตร์ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาของไทยและเวียดนามใต้ ทำให้เจ้านโรดม สีหนุไม่ไว้วางใจประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองอย่างมาก ในขณะที่ปัญหาพื้นฐานดั้งเดิมยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไป สงครามเวียดนามที่รุนแรงขึ้นยิ่งทำให้ปัญหามีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

แม้ว่าปัญหาพื้นฐานระหว่างกัมพูชาต่อไทยและเวียดนามใต้จะคล้ายคลึงกัน แต่ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียด ปัญหาเฉพาะด้านระหว่างกัมพูชากับไทยที่สร้างความตึงเครียดระหว่างประเทศทั้งสองเกือบตลอดสมัยของรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดนและปัญหาการแทรกซึมของเขมรเสรีเข้าไปในกัมพูชา และที่สำคัญมากคือ ปัญหาสิทธิเหนือเขาพระวิหารซึ่งทั้งไทยและกัมพูชาต่างก็อ้างกรรมสิทธิในการครอบครองปราสาทหินดังกล่าว ได้มีความพยายามในการเจรจาระหว่างกันหลายครั้งระหว่างไทยกับกัมพูชาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่

ปัญหาเขาพระวิหารเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา
ศาลโลกได้ตัดสินในปี ค.ศ.1962 (2505) ให้เขาพระวิหารเป็นของประเทศกัมพูชา
ในภาพเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักนายกรัฐมนตรีไทย เพื่อเผยแพร่ชี้แจงต่อประชาชน
กรณีที่เขาพระวิหารตกเป็นของกัมพูชา เป็นหนังสือรวบรวมรายงานคำพิพากษา คำปรึกษา
และคำสั่ง ของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

การเจรจาไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด ปัญหาดังกล่าวมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองตึงเครียดเป็นอย่างมาก และกัมพูชาได้ประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยถึงสองครั้ง ในปี ค.ศ. 1958 และ ค.ศ. 1961 ตามลำดับ ต่อมาในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 ศาลโลกได้ตัดสินให้กัมพูชามีสิทธิในการครอบครองปราสาทหินเขาพระวิหาร⁴³ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการละเมิดดินแดนซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ในปี ค.ศ. 1968 กัมพูชาได้มีหนังสือประท้วงถึงประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติถึง 26 ฉบับ เกี่ยวกับการละเมิดดินแดนกัมพูชาโดยไทย ในขณะที่ไทยก็ได้มีหนังสือประท้วงเช่นเดียวกันต่อกรณีดังกล่าว 4 ฉบับ⁴⁴

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามได้นั้น มีความสลับซับซ้อนมากกว่าปัญหาไทย-ไทยมาก ปัญหาของประเทศทั้งสองนี้เริ่มตั้งแต่ความขัดแย้งเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณกัมโพต (Kampot) มิโมต (Mimot) และลัมพัต (Lamphat) ตลอดจนเกาะเล็ก ๆ อีก 2-3 เกาะในอ่าวไทย

สงครามเวียดนามที่ขยายตัวรุนแรงขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองที่มีอุปสรรคอยู่แล้วมีปัญหามากยิ่งขึ้น เริ่มมาจากผู้ลี้ภัยชาวเวียดนามจำนวนมากที่หลบภัยสงครามเข้ามาในกัมพูชา การที่เวียดนามใช้ดินแดนกัมพูชาด้านตะวันออกเฉียงเหนือเป็นทางผ่านเพื่อเข้าแทรกซึมในเวียดนามใต้ การให้การสนับสนุนของเวียดนามเหนือและเวียดนามดงต่อกองกำลังเขมรแดง การที่กัมพูชาขกระดับสำนักงานผู้แทนการค้าในเวียดนามเหนือขึ้นเป็นสำนักงานตัวแทนรัฐบาล (Governmental Representation) ตลอดจน

⁴³ "Case Concerning the Temple of Reah Uhear", *International Court of Justice Reports*. (The Hague, 1962), pp. 34-35.

⁴⁴ *Yearbook of the United Nations*, 1968 (New York : United Nations, Office of Public Information, 1968) p. 187.

การประกาศรับรองรัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวของเวียดนามใต้ (Provisional Revolutionary Government of South Vietnam)⁴⁵

ในปี ค.ศ. 1965 เจ้านโรตม สีหนุ ได้กล่าวเกี่ยวกับการรับรองรัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวของเวียดนามใต้ว่า

...เราให้การสนับสนุนแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติในด้านการเมืองเพราะ แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติเป็นสัญลักษณ์ของสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนชาวเวียดนามใต้ ที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชจากจักรวรรดินิยมอเมริกัน⁴⁶

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามใต้ประสบปัญหายุ่งยากและตึงเครียดอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งสิ้นสุดสมัยของรัฐบาลเจ้านโรตม สีหนุ ในปี ค.ศ. 1970 ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปแต่อย่างใด

2.5 การประชุม Afro-Asian

เจ้านโรตม สีหนุ ได้ให้ความสำคัญต่อการประชุมเอเชีย-แอฟริกา ที่บันดุง ในปี ค.ศ. 1955 เป็นอย่างมาก และเชื่อว่าหลักปรัชญาศีล (Pancha Sheela) ซึ่งทุกประเทศที่เข้าร่วมประชุมประกาศยอมรับ จะมีส่วนช่วยต่อความเป็นกลางของกัมพูชาได้ เจ้านโรตม สีหนุได้พยายามเน้นถึงหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติต่อที่ประชุมโดยกล่าวว่า

⁴⁵ P.C. Pradhan, op. cit., p. 350

⁴⁶ Ibid., p. 115.

...ที่ประชุมกลุ่มเอเชีย-แอฟริกา เห็นพ้องกันว่า สันติภาพของโลกได้ถูกคุกคามด้วยความกลัว และความไม่เชื่อใจกัน การที่จะฟื้นฟูความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในที่สุด ดังนั้นจึงขอให้ทุกประเทศเคารพต่อเอกราชของทุกประเทศอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเทศเล็ก ๆ เช่น กัมพูชา ซึ่งยึดถือนโยบายเป็นกลาง⁴⁷

ต่อมาประเทศในกลุ่มเอเชีย-แอฟริกามีความแตกต่างกันมากเกินไปในประเด็นสำคัญ ๆ อย่างเช่น กรณีโซเวียต-จีน และ จีน-อินเดีย เป็นต้น แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดจากประเด็นการประชุมก็คือ กัมพูชามีนโยบายที่เอนเอียงเข้าหาสาธารณรัฐประชาชนจีน และพยายามให้ประเทศในเอเชีย-แอฟริกาเห็นชอบนโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.6 กรณีที่หนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสหประชาชาติ

ตั้งแต่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยมในปี ค.ศ. 1949 สหรัฐอเมริกาได้พยายามโดดเดี่ยวจีนออกจากประชาคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ เจ้านโรดม สีหนุได้โจมตีสหประชาชาติว่าถูกจักรวรรดินิยมควบคุมไม่ให้มีความเป็นอิสระในการดำเนินการ สำหรับที่นั่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสหประชาชาตินั้น กัมพูชาให้การสนับสนุนว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนควรจะได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมในประชาคมโลก เพราะรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมในฐานะตัวแทนของชาวจีน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ควร

⁴⁷ George McTurnan Kahin, *Government and Politics of Southeast Asia* (New York : Praeger Publishes, 1964), p. 22.

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ที่นั่งในองค์การสหประชาชาติในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1971 ภายหลังจากที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐอเมริกา ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น

2.7 กรณีความขัดแย้งทางพรมแดน ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและอินเดีย

ในวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1962 ทหารจีนได้รุกเข้าปะทะกับกองกำลังอินเดียบริเวณพรมแดนจีน-อินเดีย ด้วยสงครามเต็มรูปแบบ การปะทะกันอย่างรุนแรงนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนบริเวณที่เรียกว่า แนวพรมแดนตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Frontier Agency Area) ซึ่งได้ยึดเอื้อมานานถึง 8 ปีเต็ม ในช่วง 8 ปีดังกล่าวได้มีการปะทะระหว่างกองกำลังทั้ง 2 ฝ่าย กว่า 100 ครั้ง และได้มีการยื่นประท้วงต่อกันระหว่างจีนและอินเดียมากกว่า 600 ครั้ง⁴⁸

กัมพูชาที่มีท่าทีระมัดระวังมากในเรื่องนี้ พยายามหลีกเลี่ยงที่จะเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่ให้มีการแก้ไขปัญหอย่างสันติด้วยการเจรจา แต่ก็ได้วิจารณ์อินเดียที่แสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อข้อเสนอเรื่องการเจรจาของจีนและการรับอาวุธจากสหรัฐอเมริกา เมื่อศรีลังกาเสนอให้มีการเจรจาของประเทศ COLOMBO ทั้ง 6 ประเทศเพื่อช่วยแก้ปัญหา เจ้าันโรดม สีหนุก็ตกลงที่จะรับเชิญ แต่ก็มีความวิตกว่าจะเป็นการคุกคามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนและอินเดียไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมเจรจา ดังนั้น นอกเหนือไปจากมติที่ชักชวนให้สาธารณรัฐประชาชนจีนและอินเดียเจรจาแก้ไขปัญหากันแล้ว กัมพูชาไม่ต้องการผูกมัดตนเองกับข้อเสนออื่น ๆ ของกลุ่ม COLOMBO ในการนี้เจ้าันโรดม สีหนุพยายามหาหนทางประนีประนอมให้

⁴⁸ Robert A. Holmes, op. cit., p. 350.

กับทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวได้ว่ากัมพูชาพยายามรักษาทำที่ที่เป็นกลางมากในเรื่องนี้

2.8 วิฤตการณ์ในลาว

สงครามกลางเมืองในลาว ระหว่างลาวฝ่ายขวาและขบวนการประเทศลาวซึ่งนิยมแนวทางสังคมนิยม ได้ขยายตัวรุนแรงมากขึ้นในปี ค.ศ. 1958 เมื่อสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนให้ลาวฝ่ายขวาเข้ามามีอำนาจเป็นรัฐบาลแทนรัฐบาลเดิม ซึ่งมีนโยบายเป็นกลาง สหภาพโซเวียตได้ตอบโต้การกระทำดังกล่าวด้วยการสนับสนุนทางด้านอาวุธและเศรษฐกิจต่อขบวนการประเทศลาว การแทรกแซงจากมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายต่อลาวดังกล่าว ทำให้สงครามกลางเมืองขยายตัวรุนแรงมากขึ้น ซึ่งถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับชัยชนะ ก็จะมีผลทำให้ดุลแห่งอำนาจในลาวเปลี่ยนแปลงไป

เหตุการณ์ขัดแย้งในลาวสร้างความวิตกแก่เจ้านโรดม สีหนุ เพราะเกรงว่าสงครามกลางเมืองจะขยายตัวเป็นสงครามทั่วไป และกัมพูชาจะตกเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ และกล่าวหาสหรัฐอเมริกาว่าแทรกแซงในเหตุการณ์เพื่อให้เกิดสงครามกลางเมือง โดยตั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าไปพัวพันกับความขัดแย้ง กัมพูชาเห็นด้วยที่ลาวจะเป็นกลางตามความคิดของเจ้าสุวรรณหงษ์ และฝ่ายประเทศลาวควรเข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาล ในกรณีนี้ กัมพูชาได้เรียกร้องให้มีการประชุมนานาชาติในเรื่องความเป็นกลางของลาว โดยขอให้มหาอำนาจค้ำประกันเขตกันชนที่เป็นกลาง (Neutral Buffer Zone) เจ้านโรดม สีหนุ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งถ้ามีการจัดตั้งเขตเป็นกลางซึ่งประกอบไปด้วย กัมพูชา ลาว ซึ่งควรได้รับการค้ำประกันจากมหาอำนาจตะวันตก พันธมิตรในเอเชียคือไทยและเวียดนามใต้ รวมทั้งมหาอำนาจจากค่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะหมายถึงการนำกัมพูชาและลาวออกจากการแข่งขันอำนาจ⁴⁹

⁴⁹ Ibid., p. 350.

แต่ข้อเรียกร้องของกัมพูชาไม่ได้รับความสนใจจากมหาอำนาจตะวันตก ในการนี้หัวหน้าผู้แทนกัมพูชาที่เจนีวา ได้เสนอหลัก 4 ประการ เป็นพื้นฐาน ในการแก้ปัญหา คือ

1. รัฐบาลลาวประกาศความเป็นกลาง
2. ให้ทุกประเทศที่เข้าประชุมรับรองและเคารพอกราช ความเป็นกลาง และบูรณภาพแห่งดินแดนของลาว
3. ให้ตั้งกลไกระหว่างประเทศตรวจสอบการหยุดยิง ถอนทหารต่างชาติ ควบคุมการสังหารต่างชาติและอาวุธ
4. ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจใด ๆ ต่อลาวจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับ การเมือง⁵⁰

2.9 สงครามเวียดนาม

ในสงครามเวียดนามนั้น เจ้านโรดม สีหนุประธานาธิบดีแห่งกัมพูชาได้ และให้การรับรองแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติ หรือฝ่ายเวียดกง (NLF) ว่าเป็นรัฐบาลตามกฎหมายของเวียดนาม

เจ้านโรดม สีหนุ ได้เสนอว่าควรจะต้องจัดการประชุมนานาชาติ เพื่อให้ สหรัฐอเมริกาและเวียดนามเหนือถอนตัวจากเวียดนามใต้ โดยให้มีการกำหนด เงื่อนไขและให้การประกันต่อทั้ง 2 ฝ่าย และในปี ค.ศ. 1963 กัมพูชาได้ เรียกร้องให้เวียดนามรวมตัวกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามเหนือได้รับพัฒนาให้ดีขึ้นในปี ค.ศ. 1963 เมื่อเวียดนามเหนือตกลงที่จะให้การรับรองพรหมแดนของกัมพูชา และสนับสนุนการประชุมนานาชาติ เพื่อประกันความเป็นกลางของกัมพูชา

⁵⁰ Ibid., p. 353.

ส่วนเวียดนามใต้นั้นมีทัศนคติที่ก้าวร้าว ซึ่งกัมพูชาเห็นว่าการปรับความสัมพันธ์เข้าสู่ขั้นปกติจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อมีเวียดนามเดียว⁵¹ อย่างไรก็ตาม กัมพูชา ก็ต้องการที่จะดำรงความสัมพันธ์ที่ดีกับเวียดนามทั้งสองประเทศ

ในปี ค.ศ. 1964 กัมพูชายังคงเสนอให้มีการจัดประชุมนานาชาติเพื่อ ยุติความขัดแย้งด้วยการประกันความเป็นกลางของเวียดนามใต้ ซึ่งหมายถึง การถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกไป และให้มีการจัดตั้งรัฐบาลที่รวมแนวร่วม ปลดปล่อยแห่งชาติด้วย เจ้านโรดม สีหนุกล่าวว่า การประชุมนานาชาติเพื่อ รับรองความเป็นกลางของเวียดนามใต้ ลาว กัมพูชา เป็นวิธีเดียวที่จะนำ สันติภาพมาสู่อินโดจีนได้⁵²

ภายหลังเหตุการณ์อ่าวตังเกี๋ย (Tonkin Incident) กัมพูชาตำหนิ สหรัฐอเมริกาและแสดงความสนับสนุนเวียดนามเหนือ เจ้านโรดม สีหนุ เชื่อว่ากัมพูชามีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมการติดต่อกับรัฐบาลเวียดนามใน อนาคตที่อาจเป็นฝ่ายเวียดกง หรือฮานอย

ในปีต่อมาได้มีการประชุมชาวอินโดจีน (Indo-Chinese People Conference) ในพนมเปญ การประชุมครั้งนี้ไม่ได้เชิญรัฐบาลของเวียดนามใต้และลาว หากแต่เชิญฝ่ายเวียดกงและลาวฝ่ายซ้ายเข้าประชุม โดยที่แต่เดิมเจ้านโรดม สีหนุวางแผนที่จะให้มีการเรียกร้องให้มีการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจาก อินโดจีน และให้มีการประชุมระหว่างประเทศเพื่อประกันความเป็นกลางตาม ข้อตกลง ค.ศ. 1954 แต่ในที่สุดการประชุมครั้งนี้กลายเป็นเวทีที่ถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึดครองโดยมติดจากที่ประชุมเรียกร้องให้มีการปฏิบัติดังนี้ คือ 1. สหรัฐอเมริกาถอนตัวจากเวียดนามและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ 2. ประชาชน ในภูมิภาคมีสิทธิในการตัดสินใจอนาคตของตนเอง ภายหลังจากการประชุม

⁵¹ Ibid., p. 353.

⁵² Ibid., p. 266.

เจ้านโรดม สีหนุได้เรียกร้องให้มีการก่อตั้ง Permanent Secretariat ของชาวอินโดจีนในพนมเปญ เพื่อแสดงเอกภาพในการต่อต้านการรุกราน

ในปี ค.ศ. 1968 เมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศว่าพร้อมที่จะให้การเจรจาในปัญหาเวียดนาม เจ้านโรดม สีหนุ ได้วิจารณ์ว่า

...ทางออกในการแก้ปัญหาเวียดนามยังเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นหน้า...รัฐบาลที่วอชิงตันประกาศว่าพร้อมที่จะเจรจาในข้อตกลงสันติภาพ แต่การเจรจาเพื่อสันติภาพจะเกิดขึ้นได้อย่างไรภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ยึดครองที่ซึ่งมีขีปนาวุธเป็นของตนเอง⁵³

2.10 องค์การในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กัมพูชาหลีกเลี่ยงที่จะมีข้อผูกมัดถาวรกับองค์การในภูมิภาค เนื่องจากเจ้านโรดม สีหนุเกรงว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นการสร้างควมไม่พอใจให้กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี ค.ศ. 1959 มาเลเชียเชิญเจ้านโรดม สีหนุเจรจาเพื่อก่อตั้งองค์การความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือองค์การ ASA (Association of Southeast Asia)⁵⁴ กัมพูชาปฏิเสธที่จะเข้าร่วมด้วย และเน้นว่ากัมพูชาต้องการอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ต้องการเข้าร่วมกลุ่มกับใคร แม้แต่จะเป็นการรวมกับประเทศที่เป็นกลางอย่างพม่าและสิงคโปร์ก็ตาม

สำหรับการก่อตั้งกลุ่มอาเซียน (ASEAN) นั้น เจ้านโรดม สีหนุเห็นว่าเป็นการก่อตั้งที่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

⁵³ P.C. Pradhan, op. cit., p. 108.

⁵⁴ สมาชิกถาวรขององค์การ ASA ประกอบด้วยประเทศไทย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย

โดยกล่าวว่า

...เราทราบดีใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลังใคร และมุ่งที่จะต่อต้านใคร เราไม่สามารถที่จะร่วมกับองค์การที่ก่อตั้งขึ้นใหม่นี้ได้ เพราะโดยเนื้อแท้แล้วมุ่งที่ประเด็นทางการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม⁵⁵

กัมพูชาที่มีความเห็นที่ตรงกับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่ากลุ่มอาเซียนมีเป้าหมายต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น กัมพูชาจึงไม่มีความประสงค์จะเข้าร่วม อย่างไรก็ตามกัมพูชาได้เข้าร่วมโครงการแม่น้ำโขง (Mekong River Project) และธนาคารแห่งเอเชียเพื่อการพัฒนา (Asian Development Bank) รวมทั้ง แผนโคลัมโบ (Columbo Plan) ซึ่งเป็นโครงการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่านโยบายต่างประเทศกัมพูชาต่อประเทศต่าง ๆ และเหตุการณ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะที่เป็นกลางในระดับหนึ่ง แต่จากการที่กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่มีความขัดแย้งสูง ตลอดจนมีการแทรกแซงจากมหาอำนาจเป็นอย่างมาก ทำให้นโยบายเป็นกลางของกัมพูชาที่มีลักษณะเป็น Active Neutralism ที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวเร็วตามสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา จนดูเหมือนไม่มีความแน่นอน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของประเทศซึ่งประสบกับความกดดันอย่างรุนแรงจากต่างประเทศ

⁵⁵ Robert A. Holmes, op. cit., p. 367.

บทที่ 4

วิเคราะห์นโยบายเป็นกลาง ของรัฐบาลเจ้าโรคม สีนุ

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้น แม้ว่ามีความหลายปัจจัยที่อาจพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่ก็มีหลายปัจจัยที่มีลักษณะค่อนข้างถาวรหรือเปลี่ยนแปลงได้ช้า ปัจจัยที่ค่อนข้างถาวรนี้มีผลทำให้รูปแบบ (Pattern) ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศมีลักษณะเฉพาะตัว

ในกรณีกัมพูชานั้นอาจสรุปภาพรวม รูปแบบ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ดังต่อไปนี้คือ

1. สรุปภาพรวมนโยบายต่างประเทศกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้าโรคม สีนุ

กัมพูชาเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่มีความขัดแย้งมากแห่งหนึ่ง โดยกัมพูชามีพรมแดนติดต่อกับไทย ลาว และเวียดนาม ในส่วนติดต่อกับไทยและเวียดนามนั้น หลายส่วนมีลักษณะเป็นพรมแดนซึ่งเป็นที่ราบติดต่อกันเป็นพื้นใหญ่ ซึ่งปราศจากพรมแดนธรรมชาติที่แน่นชัด¹ พื้นที่เหล่านี้เคยเป็นช่องทางให้ประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีศักยภาพทาง

---

¹ พรมแดนธรรมชาติหมายถึง พรมแดนที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน เช่น สันปันน้ำ หรือ ร่องน้ำลึก เป็นแนวแบ่งเขตแดน

อำนาจมากกว่าบุกรุกเข้ายึดครองหลายครั้งในประวัติศาสตร์ ภายหลังจากการหมดอำนาจลงของอาณาจักรกัมพูชาในศตวรรษที่ 13 แล้ว กัมพูชาก็ตกอยู่ในสภาพรัฐกันชน (Buffer State) ซึ่งต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากความกดดันจากไทยและเวียดนามอยู่เสมอ และในศตวรรษที่ 20 ก็ต้องต่อสู้เพื่อเอกราชจากการปกครองของฝรั่งเศส

ในช่วงดังกล่าวชาวกัมพูชากลุ่มทั้งฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายได้รณรงค์เรียกร้องเอกราช และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการเรียกร้องเอกราชคือ เจ้านโรดม สีหนุ การต่อสู้ดังกล่าวที่ทำให้เจ้านโรดม สีหนุได้รับการยอมรับจากประชาชนในฐานะผู้นำเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราช

ปัญหาใหญ่ที่กัมพูชาเผชิญเมื่อได้รับเอกราชในระยะแรกก็คือ การผลักดันกองกำลังเวียดมิน (Vietminh) ออกจากดินแดนกัมพูชา และมีการประนีประนอมกับกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ให้ยอมรับในรัฐบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ ปัญหาทั้งสองดังกล่าวได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปในการประชุมที่กรุงเจนีวาเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีนในปี ค.ศ. 1954

ภายหลังการประชุมที่เจนีวาเสร็จสิ้นลง เจ้านโรดม สีหนุได้ปรับปรุงการบริหารภายในกัมพูชาซึ่งกำลังสับสนวุ่นวาย โดยการสละราชสมบัติให้แก่พระราชบิดา และจัดตั้งพรรคสังคมนิยม (Sangkum Reastr Niyum) ซึ่งได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. 1955 ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุมีความมั่นคงเป็นอย่างมาก

เมื่อปัญหาการเมืองภายในเริ่มสงบลง เจ้านโรดม สีหนุก็อยู่ในสถานะที่พร้อมที่จะกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เป็นตัวของตัวเองได้มากขึ้น

ในระยะแรก เจ้านโรดม สีหนุค่อนข้างวิตกเป็นอย่างมากต่อท่าทีและความเข้มแข็งของเวียดนามเหนือ โดยเกรงว่าเวียดนามเหนืออาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของกัมพูชา² แต่กัมพูชาก็ได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับองค์การ

ภาพการ์ตูนประกอบบทความเรื่อง “ผู้หลงเมืองเข้าป่า” ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันอาทิตย์ 26 เมษายน 2513 หรือหลังจากเจ้านโรดม สีหนุถูกปฏิวัติแล้วประมาณ 1 เดือน บทความนี้เป็นทัศนะหนึ่งของฝ่ายไทยว่า นโยบายเป็นกลางของสีหนุเป็นนโยบายที่ประหลาดมาก เพราะ “เจ้าสีหนุฝากใฝ่อยู่ข้างคอมมิวนิสต์อย่างใกล้ชิดสนิทสนม ยิ่งกว่าประเทศเป็นกลางไหนในโลก กัมพูชาเป็นประเทศเป็นกลางประเทศเดียวที่คบค้ากับคอมมิวนิสต์อย่างสนิทสนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคอมมิวนิสต์ในกลุ่มอิทธิพลของจีนแดง...(แต่ในที่สุด)...สีหนุต้องเป็นกังวลคอยปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เขมร พร้อม ๆ กับที่คบกับคอมมิวนิสต์”

ป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO)³ และได้เลือกที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง เจ้านโรดม สีหนุเชื่อว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางเท่านั้นที่จะรักษาอธิปไตยของกัมพูชาไว้ได้ ท่ามกลางแรงกดดันจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีศักยภาพทางอำนาจสูงกว่า ตลอดจนหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการแทรกแซงอย่างรุนแรงจากประเทศมหาอำนาจต่อภูมิภาคนี้ ในการนี้รัฐสภากัมพูชาได้รับรองกฎหมายความเป็นกลาง (Neutrality Act) ในปี ค.ศ. 1957

อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลางของกัมพูชานั้นแตกต่างจากความเป็นกลางแบบพม่าและแบบสวิตเซอร์แลนด์ กล่าวคือ ความเป็นกลางแบบพม่านั้นมีลักษณะเป็นนโยบายอยู่โดดเดี่ยว (Isolationism) โดยจำกัดความสัมพันธ์กับประชาคมโลกในส่วนเท่าที่จำเป็น ในขณะที่ลักษณะความเป็นกลางของสวิตเซอร์แลนด์เป็นความเป็นกลางที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์รองรับ ส่วนนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชานั้นไม่ได้รับการรับรองจากประเทศมหาอำนาจชั้นนำของโลก ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย และเวียดนามใต้ ดังนั้นนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชามีลักษณะเป็นการดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หรือไม่ร่วมกับฝ่ายใด (Policy of Non-alignment) มากกว่าลักษณะความเป็นกลางแบบสวิตเซอร์แลนด์

เหตุผลที่เจ้านโรดม สีหนุตัดสินใจเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลางนั้น อาจพิจารณาได้ว่าเป็นเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

² P.C. Pradhan, *Foreign Policy of Kampuchea* (New Delhi : Radiant Publishers, 1985), p. 219.

³ Craig Etcheson, *The Rise and Demise of Democratic Kampuchea* (Colorado : Westview Press, Inc., 1984), p. 231.

1. การที่เจ้านโรตม สีหนุได้มีการติดต่อกับผู้นำกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในการประชุมที่บันดุง (Bandung Conference) ในปี ค.ศ. 1955
2. กัมพูชาหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากทุกฝ่ายเพื่อการพัฒนาประเทศ
3. เจ้านโรตม สีหนุเชื่อว่านโยบายต่างประเทศเป็นกลางจะเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ในประเทศมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนิยมกษัตริย์หรือกลุ่มนิยมสาธารณรัฐ ซึ่งจะมีส่วนในการรักษาความสงบภายในได้
4. ศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติสอนให้ยึดมั่นในหลักของความไม่รุนแรง (Non-violence) ซึ่งก็น่าจะสอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง⁴

เมื่อได้ประกาศหลักการดังกล่าวแล้ว กัมพูชาได้ยึดถือนโยบายดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ซึ่งกัมพูชาก็ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวในช่วงทศวรรษแรก (1954-1963) ในช่วงนี้กัมพูชาได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา แม้ว่าจะมีความขัดแย้งในหลายประเด็นกับไทยและเวียดนามใต้ซึ่งเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1963 กัมพูชาไม่เคยได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากประเทศในค่ายสังคมนิยมเลย⁵

แม้ว่าจะมีปัญหาอย่างต่อเนื่องกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ไทยและเวียดนามใต้ เจ้านโรตม สีหนุก็ได้พยายามถ่วงดุลเพื่อความอยู่รอดของกัมพูชาโดยการหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับทั้งสองประเทศพร้อม ๆ กัน เมื่อความตึงเครียดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาขึ้นถึงระดับตึงเครียดมาก กัมพูชาก็จะพยายามผ่อนปรนประนีประนอมกับเวียดนามใต้ เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญกับ

⁴ P.C. Pradhan, op. cit., p. 219

⁵ Ibid., p. 220.

ความกดดันจากทั้งสองด้าน และเมื่อเผชิญกับความกดดันอย่างรุนแรงจากเวียดนามใต้ เจ้าันโรตม สีหนุก็จะพยายามที่จะผ่อนปรนความตึงเครียดกับไทย สำหรับนโยบายต่อเวียดนามเหนือ นั้น กัมพูชาเน้นอยู่เสมอว่าต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเคารพในบูรณภาพแห่งดินแดนซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ เจ้าันโรตม สีหนุยังมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในลาว⁶ และเป็นผู้นำประเทศคนแรกที่ประกาศรับรองความเป็นกลางของลาว⁷ แต่เจ้าันโรตม สีหนุกลับประสบกับความล้มเหลวในการที่จะให้ประเทศตะวันตกยอมรับรองอย่างเป็นทางการต่อความเป็นกลางของกัมพูชา

ในช่วงทศวรรษที่สองของรัฐบาลเจ้าันโรตม สีหนุ (ค.ศ. 1964-1970) กัมพูชาต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาภายในประเทศ ปัญหาในระดับภูมิภาค และการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลก ซึ่งทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ ยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น จนนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาซึ่งเคยรักษาสภาพประโยชน์ของประเทศไว้ได้เป็นอย่างดีนับตั้งแต่ได้รับเอกราชเป็นต้นมา เริ่มมีปัญหาในการตอบสนองต่อแรงกดดันใหม่ ๆ ที่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง

ในช่วงแรก เจ้าันโรตม สีหนุ พยายามที่จะสร้างดุลยภาพระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือ แต่เนื่องจากการที่สหรัฐอเมริกาไม่อาจยอมรับได้อ่อนโยนของเจ้าันโรตม สีหนุในการให้ความสนับสนุนต่อเวียดนามเหนือและกองกำลังเวียดกง ทำให้สหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวต่อกัมพูชามากขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดจนได้พยายามที่จะสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในกัมพูชา

ในการตอบโต้ปฏิกิริยาดังกล่าว กัมพูชาขางได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐ

⁶ Roger M. Smith, *Cambodia's Foreign Policy of Kampuchea*, p. 220.

⁷ P.C. Pradhan, *op. cit.*, p. 220.

อเมริกาในปี ค.ศ. 1963 และเริ่มหันไปรับความช่วยเหลือจากประเทศสังคมนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน เจ้าันโรดม สีหนุเชื่อว่าความร่วมมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น นอกจากจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ยังช่วยให้กัมพูชาอยู่รอดได้ เมื่อกัมพูชาจะต้องเผชิญกับความกดดันจากประเทศเพื่อนบ้านทั้งสอง ซึ่งเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้กัมพูชายังได้พยายามที่จะได้รับความช่วยเหลือความสนับสนุนทางการเมืองจากสหภาพโซเวียต เนื่องจากผู้นำกัมพูชาตระหนักดีว่า สหภาพโซเวียตเป็นมหาอำนาจซึ่งมีบทบาทเป็นอย่างสูงในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และยังสามารถให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่กัมพูชาได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสหภาพโซเวียตก็ไม่สามารถพัฒนาไปได้นั่นแน่นแฟ้นเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับสาธารณรัฐประชาชนจีน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1966 เป็นต้นมา การขยายตัวของสงครามเวียดนามมีผลกระทบต่อความมั่นคงและนโยบายเป็นกลางของกัมพูชาเป็นอย่างมาก การสังหารของสหรัฐอเมริกาจำนวนมหาศาลเข้าไปในเวียดนามใต้ ผลักดันให้ทหารเวียดนามเหนือและเวียดกงบางส่วนจำเป็นต้องหลบเข้าไปใช้พื้นที่ด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ของกัมพูชาเป็นฐานปฏิบัติการ และส่งกำลังบำรุงโดยผ่านเส้นทางโฮจิมินห์ กองทัพกัมพูชาอ่อนแอเกินกว่าจะผลักดันกองกำลังต่างชาติเหล่านี้ออกไปได้ ซึ่งทำให้รัฐบาลกัมพูชาจำเป็นต้องประนีประนอมกับเวียดนามเหนือและเวียดกงในปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้การที่เจ้าันโรดม สีหนุมีความเชื่อว่าเวียดนามเหนือจะเป็นฝ่ายชนะในที่สุด ทำให้ผู้นำกัมพูชาไม่พยายามที่จะสร้างความตึงเครียดกับเวียดนามเหนือและกองกำลังเวียดกงโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สำหรับความสัมพันธ์ในอนาคต⁸

⁸ Milton Osborne, *Politics and Power in Cambodia : The Sihanouk Years* (Camberwell, Victoria : Longman Australia Pty Limited, 1973), p. 110.

นโยบายดังกล่าวของเจ้านโรดม สีหนุได้รับการต่อต้านเป็นอย่างมาก จากสหรัฐอเมริกา รวมทั้งกลุ่มผู้นำอื่น ๆ ในคณะรัฐบาล ความตึงเครียดของการเมืองภายในประกอบกับความชะงักงันในด้านการต่างประเทศนี้เองที่มีผลทำให้ความเป็นผู้นำของเจ้านโรดม สีหนุเริ่มถูกท้าทาย รัฐบาลใหม่ซึ่งตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1969 เริ่มดำเนินนโยบายที่ตรงข้ามกับแนวทางของเจ้านโรดม สีหนุมากขึ้นตามลำดับ⁹ ความขัดแย้งขยายตัวมากขึ้นในต้นปี ค.ศ. 1970 และการปฏิวัติในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ก็เป็นสิ่งที่ตามมา

นโยบายเป็นกลางของเจ้านโรดม สีหนุนั้น นับเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะปกป้องอธิปไตยของประเทศจากความกดดันทางการทหารจากประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนการแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอก ด้านหนึ่งกัมพูชาต้องพยายามตอบโต้ต่อความกดดันต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกา ไทย และเวียดนามได้ อีกด้านหนึ่ง กัมพูชาก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากในการติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อนบ้าน รวมทั้งสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. รูปแบบ (Pattern) ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา

ตลอดระยะเวลา 17 ปีที่รัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุได้บริหารประเทศตลอดจนกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชานั้น แม้ว่าจะเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนาน และมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแปรเปลี่ยนไปมากมายทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกก็ตาม แต่ถ้าพิจารณารูปแบบของ

⁹ Ibid., p. 110.

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาโดยภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ลักษณะเฉพาะในรูปแบบของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชานั้นมีความคงที่พอสมควร อันเป็นผลมาจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งมีส่วนในการเป็นข้อจำกัดต่อทางเลือกในการกำหนดนโยบายของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และความอ่อนแอทางการทหาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีสภาพค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลาดังกล่าว

รูปแบบของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในสมัยรัฐบาล เจ้านโรดม สีหนุ นั้นอาจพิจารณาได้ดังนี้ คือ

1. กัมพูชาพยายามถ่วงดุลระหว่างประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยการใช้บทบาทและอำนาจของประเทศมหาอำนาจหนึ่งเพื่อมาสร้างดุลกับอีกประเทศหนึ่ง เพื่อไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งกดตันหรือมีอิทธิพลเหนือกัมพูชาได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่านโยบายต่างประเทศของกัมพูชามีลักษณะเอนไปเอนมาระหว่างประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ภายหลังจากได้รับเอกราชใหม่ ๆ กัมพูชาหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง กัมพูชาได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านทหารและเศรษฐกิจ

แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาพยายามที่จะกดตันให้กัมพูชาเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ตลอดจนแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา ผู้นำกัมพูชาก็เริ่มที่จะสนิทสนมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อใช้อำนาจจีนมาถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกา ความใกล้ชิดกับจีนได้ทวีขึ้นภายหลังจากที่เจ้านโรดม สีหนุประกาศงดรับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1963 แต่เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความตึงเครียดเกี่ยวกับกรณีที่มีการกวาดล้างชาวจีนที่นิยมคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา รวมทั้งการที่กองกำลังเวียดกงร่วมมือกับ

กองกำลังเขมรแดงในการขยายขอบเขตการปฏิบัติการ ซึ่งก่อให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับเวียดนามเหนือมากขึ้น กัมพูชาก็ได้พยายามพัฒนาความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตเพื่อให้สหภาพโซเวียตมาถ่วงดุลกับอำนาจของจีนและเวียดนามเหนือ

การที่กัมพูชาต้องดำเนินนโยบายในลักษณะเช่นนี้ ก็เนื่องมาจากการที่กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก ไม่มีอำนาจของตนเองมากพอที่ต่อรองหรือปรามต่อความกดดันของประเทศที่มีอำนาจมากกว่าได้ กัมพูชาจึงต้องใช้อำนาจของอีกประเทศหนึ่งเพื่อมาสร้างดุลกับอีกประเทศหนึ่ง ลักษณะเช่นนี้เป็นรูปแบบที่เห็นได้ชัดเป็นอย่างมากในการดำเนินนโยบายเป็นกลางของกัมพูชา

2. กัมพูชาพยายามที่จะให้ประเทศมหาอำนาจรวมทั้งประชาคมโลกรับรองความเป็นกลางของกัมพูชาในทางนิตินัย เพื่อประโยชน์ต่อความมั่นคงของกัมพูชา เจ้านโรดม สีหนุได้พยายามเรียกร้องต่อประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ หลายครั้งเพื่อให้รับรองความเป็นกลางของกัมพูชา แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรต่อต้านแผนการดังกล่าว เพราะเห็นว่านโยบายเป็นกลางของกัมพูชานั้น ไม่สอดคล้องกับนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ในขณะที่สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นชอบกับข้อเรียกร้องของกัมพูชา แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อแผนการดังกล่าวอย่างจริงจัง ความล้มเหลวเหล่านี้มีส่วนในการทำให้กัมพูชาต้องดำเนินนโยบายแบบเอนไปเอนมาระหว่างประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอด

3. ความเป็นกลางของกัมพูชามีลักษณะเป็นกลางแบบ Active Neutrality กล่าวคือ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชามีลักษณะที่ริเริ่มและเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้ว่ากัมพูชาได้มีส่วนอย่างสำคัญในการประชุมของกลุ่มเอเชีย-แอฟริกาที่บันดุง เรียกร้องให้มีการประชุมและรับรองความเป็นกลางของลาว ประกาศสงคราม

ช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา ไทย และเวียดนามได้ ประณามสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับการประนีประนอมในปัญหาเวียดนาม ประกาศรับรองรัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาลของเวียดนามใต้ ยอมให้ใช้ท่าเรือเพื่อเป็นทางผ่านสินค้าไปยังเวียดนามเหนือ ฯลฯ

พฤติกรรมทางด้านการต่างประเทศเหล่านี้ แสดงให้เห็นได้ว่า กัมพูชามีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศพอสมควร ทั้งที่เป็นประเทศเล็ก ในขณะที่เดียวกัน กัมพูชาก็พร้อมที่จะมีการดำเนินนโยบายที่เผชิญหน้า ถ้ากัมพูชาถูกกดดันหรือแทรกแซงจากต่างประเทศ

พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งก็เป็นปฏิกิริยาตอบโต้แรงกดดันที่มีเข้ามา แต่อีกส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากบุคลิกภาพของเจ้านโรดม สีหนุเอง ซึ่งมีความคิดริเริ่มและกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เพื่อแสดงออกถึงความเป็นกลางของกัมพูชา ซึ่งในหลายกรณีก็สร้างความตึงเครียดกับประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ โดยไม่จำเป็น

4. กัมพูชามักจะพยายามใช้วิถีทางการเจรจาทางการเมืองระหว่างประเทศแบบพหุภาคีเข้าแก้ไขปัญหาคงจะเห็นได้ว่า เจ้านโรดม สีหนุได้เสนอให้มีการประชุมระหว่างประเทศหลายครั้งเพื่อแก้ปัญหาดัง ๆ ในภูมิภาค เช่น ปัญหาสงครามกลางเมืองในประเทศลาว ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชา กับไทย ตลอดจนปัญหาความสัมพันธ์กับเวียดนามใต้ ซึ่งในบางครั้งก็ประสบความสำเร็จเช่น ปัญหาในลาว แต่ส่วนใหญ่แล้วก็จะไม่ประสบผลเท่าใดนัก ในการนี้จะเห็นได้ว่าในหลายกรณีลักษณะของปัญหามีสลักษณะเป็นปัญหาระหว่างสองประเทศ เช่น ปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา และปัญหาชายแดนเวียดนามใต้-กัมพูชา ซึ่งน่าที่จะมีการตกลงเจรจาแบบสองฝ่าย แต่กัมพูชาก็ได้เรียกร้องให้มีการประชุมแบบหลายฝ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การที่กัมพูชาพยายามที่จะใช้การเจรจาแบบหลายฝ่ายเข้าแก้ไขปัญหานี้

ก็เนื่องจากการที่กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก ขาดอำนาจต่อรองกับประเทศคู่เจรจา ซึ่งเป็นประเทศที่มีอำนาจมากกว่า เช่น ไทยและเวียดนาม กัมพูชาจึงได้พยายามใช้รูปแบบการเจรจาหลายฝ่ายเข้ามาแก้ปัญหา เพื่อให้มติของนานาชาติโดยเฉพาะแรงกดดันของประเทศมหาอำนาจซึ่งสนับสนุนกัมพูชาช่วยให้อกัมพูชาไม่ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบประเทศคู่กรณีมากเกินไป ในการนี้จะเห็นได้ว่าทั้งไทยและเวียดนามไม่เคยยอมรับให้มีการเจรจาในรูปแบบดังกล่าว

3. อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ของกัมพูชา

การที่นโยบายความเป็นกลางของกัมพูชาประสบกับปัญหามากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังปี ค.ศ. 1963 นั้น อาจพิจารณาได้ว่าเป็นเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก มีศักยภาพทางอำนาจต่าง ๆ จำกัด แต่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่มีความขัดแย้งสูง กัมพูชาต้องเผชิญกับความกดดันจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนามได้ รวมทั้งเวียดนามเหนือ นอกจากนี้มหาอำนาจต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทเป็นอย่างสูงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษที่ 1950 และ 1960 ได้กดดันต่อกัมพูชาเป็นอย่างมากเพื่อให้อกัมพูชาดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับแนวทางของตน นอกจากนี้สงครามเวียดนามที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 ส่งผลให้อกัมพูชาต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากมากขึ้น และเมื่อความขัดแย้งในภูมิภาคตึงเครียดมากขึ้น ก็ดูเหมือนว่าจะไม่มีประเทศใดสนใจต่อความเป็นกลางของกัมพูชาแต่อย่างใด และกัมพูชาเองก็มีอำนาจอันจำกัดที่จะตอบโต้ต่อแรง

กตค้นต่าง ๆ เหล่านี้ได้

2. การกำหนดนโยบายต่างประเทศเป็นกลางของกัมพูชานั้น โดยหลักการแล้วเป็นแนวทางที่เหมาะสม เมื่อคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั่วไปที่กัมพูชาเผชิญอยู่ แต่เจ้านโรดม สีหนุ ผู้นำกัมพูชาได้ดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศผิดพลาดในหลายครั้ง เช่นการดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่เผชิญหน้ากับประเทศเพื่อนบ้านที่มีศักยภาพทางอำนาจสูงกว่าจนมีการปิดพรมแดนและตัดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน¹⁰ การงดรับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารจากสหรัฐอเมริกา การประณามผู้นำสหภาพโซเวียตอย่างรุนแรงในกรณีจรวดในคิวบา¹¹ ตลอดจนการกวาดล้างชาวจีนในกัมพูชาซึ่งถูกกล่าวหาว่านิยมลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง¹²

การกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศมหาอำนาจและประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งล้วนมีศักยภาพทางอำนาจสูงกว่ากัมพูชาทั้งสิ้น ความตึงเครียดดังกล่าวเหล่านี้ส่วนมากล้วนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงหรือประนีประนอมได้ แต่กัมพูชากลับเลือกที่จะเผชิญหน้ากับประเทศต่าง ๆ ในปัญหาเหล่านี้ ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะเช่นนี้ มีผลทำให้ความเคารพต่อแนวทางการดำเนินนโยบายเป็นกลางของกัมพูชามีน้อยลง

3. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศมหาอำนาจ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นโยบายความเป็นกลางของกัมพูชาประสบอุปสรรค กล่าวคือ กัมพูชามักจะมีความสำคัญน้อยมากในสายตาของประเทศมหาอำนาจ ทั้งนี้

¹⁰ Craig Etcheson, *op. cit.*, p. 232.

¹¹ Bernard K. Gardon, "Cambodia : Where Foreign Policy Counts" *Asian Survey* (September 1965, Vol.V, No.9) : p. 437.

¹² P.C. Pradhan, *op. cit.*, p. 127.

เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศเล็ก กัมพูชาหวังที่จะพึ่งพิงประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาในช่วงแรก และสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงหลัง ในการที่จะค้ำประกันความเป็นกลางหรืออย่างน้อยก็ความมั่นคงของกัมพูชาจากความกดดันต่าง ๆ ในภูมิภาค แต่ในความเป็นจริงแล้วจะเห็นได้ว่า กัมพูชาไม่เคยมีความสำคัญในสายตาของประเทศมหาอำนาจถึงระดับที่ผู้นำกัมพูชาเคยคาดหวังเลย

ถ้าจะยึดแนวทางการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเล็กกับมหาอำนาจตามแบบของ Morrison แล้ว¹³ ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศมหาอำนาจก็อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า *Moderate Systemic* ซึ่งเป็นลักษณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเล็กกับมหาอำนาจถูกควบคุมด้วยสภาพของสงครามเย็น และเพราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างความสัมพันธ์ของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ

ในรูปแบบของความสัมพันธ์แบบนี้ ผลประโยชน์ของประเทศเล็กกับผลประโยชน์ของมหาอำนาจจะแตกต่างกัน ทั้งในระดับของความสำคัญและจุดมุ่งหมาย ซึ่งจำเป็นที่ประเทศเล็กจะต้องใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการต่อรองกับมหาอำนาจเพื่อให้มหาอำนาจสนับสนุนผลประโยชน์ของตน ซึ่งกัมพูชามีอำนาจของตนเองในระดับที่ค่อนข้างจำกัดในการต่อรองกับมหาอำนาจ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนามใต้ และเวียดนามเหนือ ซึ่งประเทศมหาอำนาจให้ความสำคัญมากกว่า

4. ปัญหาการเมืองภายในกัมพูชาก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสิ้นสุดของนโยบายเป็นกลางของกัมพูชา เพราะนับตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ซึ่งนายพลลอนนอล ได้เข้ายึดอำนาจจากเจ้าโรตม สีหนุ เป็นต้นไป

¹³ Charles E. Morrison, *Strategies of Survival : The Foreign Policy Dilemmas of Smaller Asian States* (New York : St. Martin's Press, 1987), p. 292.

นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง

เจ้านโรตม สีหนุ สามารถรักษาความเรียบร้อยทางการเมืองภายในไว้ได้เป็นอย่างดีจนถึงปี ค.ศ. 1966¹⁴ ซึ่งความมีเอกภาพในระดับพหุสมควรวังกล่าวมีผลทำให้ผู้นำกัมพูชาสามารถที่จะดำเนินการในด้านการต่างประเทศได้อย่างเต็มที่ ปัญหาเริ่มปรากฏขึ้นในการเลือกตั้งรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 1966 เมื่อนักการเมืองฝ่ายขวาได้รับเลือกเข้าไปในรัฐสภาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองในกลุ่มของนายพลลอนนอล จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็เริ่มมีความแตกต่างกันมากขึ้นระหว่างนโยบายของเจ้านโรตม สีหนุ กับรัฐสภา¹⁵

เมื่อฝ่ายขวามีบทบาทในคณะรัฐบาล พวกฝ่ายซ้ายก็เริ่มเคลื่อนไหวในชนบท การจลาจลของชาวนาในเมืองพระตะบองกับเมืองกัมปงจาม ตลอดจนปฏิบัติการที่รุนแรงมากขึ้นของกองกำลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ในช่วงปลายทศวรรษ 1960 ทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ ดิ่งเหวมากขึ้น

นอกจากปัญหาด้านการเมืองแล้ว ความตกต่ำทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กระทบกระเทือนต่อบทบาทของเจ้านโรตม สีหนุ เศรษฐกิจของกัมพูชาซึ่งมีความเติบโตในระดับที่น่าพอใจมาตั้งแต่ได้รับเอกราช เริ่มประสบปัญหาเมื่อกัมพูชาประกาศสงครามขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในปีค.ศ. 1963 นอกจากนี้การใช้นโยบายที่เรียกว่า “สังคมนิยมแบบพุทธ” (Buddhist Socialism) ก็ไม่ได้ช่วยให้สภาพทางเศรษฐกิจของกัมพูชาดีขึ้น¹⁶

¹⁴ P.C. Pradhan, op. cit., p. 99.

¹⁵ Ibid., p. 100.

¹⁶ ในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจเป็นสังคมนิยมแบบพุทธนั้น เจ้านโรตม สีหนุได้ยึดธนาคารและบริษัทการค้าต่างชาติมาเป็นของรัฐ และได้จัดตั้งองค์กรของรัฐบาล เช่น บริษัท SONEXIM บริษัท SONAPRIM, La Banque Khmer Pour le Commerce และ Credit National ขึ้นมาเพื่อดำเนินการด้านเศรษฐกิจของประเทศ

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1969 เมื่อ เจ้าสิริ มาตะ ได้รับแต่งตั้งให้รักษาการในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คณะรัฐบาลได้พยายามเปลี่ยนอำนาจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ มาอยู่ที่คณะรัฐบาลรวมทั้งนโยบายต่างประเทศด้วย¹⁷ เช่น การที่เจ้าสิริ มาตะสั่งการให้เอกอัครราชทูตของกัมพูชารายงานโดยตรงมายังนายกรัฐมนตรีแทนเจ้านโรดม สีหนุ และในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ความตึงเครียดต่าง ๆ ก็มาถึงจุดแตกหัก เมื่อได้มีการยึดอำนาจจากเจ้านโรดม สีหนุ และเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ¹⁸

นโยบายเป็นกลางของกัมพูชานั้นถูกกำหนดขึ้นจากข้อจำกัดที่กัมพูชาเป็นประเทศเล็กและมีศักยภาพต่าง ๆ จำกัด แต่ตั้งอยู่อยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่มีความขัดแย้งสูง นโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จเป็นอย่างสูงในช่วง 10 ปีแรก เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาค และการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจยังอยู่ในระดับที่กัมพูชาสามารถที่จะปรับตัวได้ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1963 เป็นต้นมา ความขัดแย้งในระดับภูมิภาคและการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจเพิ่มทวีมากขึ้นตามลำดับ โดยมีสงครามเวียดนามเป็นสาเหตุหลัก เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านเช่นนี้ ทำให้กัมพูชาเริ่มประสบปัญหาในการรักษาความเป็นกลางไว้ได้เช่นที่เคยประสบความสำเร็จในทศวรรษแรก ประกอบกับปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในกัมพูชาซึ่งมีความขัดแย้งและรุนแรงมากขึ้น ในที่สุดการยึดอำนาจจากเจ้านโรดม สีหนุจึงเกิดขึ้น และนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง

¹⁷ Milton Osborne, op. cit., p. 111.

¹⁸ การยึดอำนาจการปกครองในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1970 ในกัมพูชานั้น เป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่า สหรัฐอเมริกามีส่วนผลักดันอยู่เบื้องหลังการกระทำดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดังกล่าวไม่มีหลักฐานที่พิสูจน์ยืนยันแต่อย่างใด

บทที่ 5

นโยบายต่างประเทศกัมพูชา ตั้งแต่การปฏิวัติ ค.ศ. 1970 จนถึงปัจจุบัน

ภายหลังการปฏิวัติโดยนายพลลอนนอลในปี ค.ศ. 1970 จนถึงปัจจุบัน นั้น นโยบายต่างประเทศของกัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ซึ่งเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่สำคัญหลายประการ ในด้านปัจจัยภายในนั้นในช่วงดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองถึง 4 ครั้ง ได้แก่ การปกครองแบบอำนาจนิยมโดยทหารในสมัยรัฐบาลนายพลลอนนอล (ค.ศ. 1970-1975) การปกครองแบบคอมมิวนิสต์แนวทางกัมพูชาประชาธิปไตย (ค.ศ. 1975-1979) การปกครองแบบคอมมิวนิสต์โดยการสนับสนุนของเวียดนามในสมัยเฮง สัมริน (ค.ศ. 1979-1993) และการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยรัฐบาลผสม (ค.ศ. 1993 ถึงปัจจุบัน) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองดังกล่าวในปี ค.ศ. 1970 ค.ศ. 1975 และ ค.ศ. 1979 นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงโดยการใช้กำลังทหารทำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ละครั้งมีผลกระทบเป็นอย่างมากต่อสถาบันต่าง ๆ ที่สำคัญของสังคมกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองโดยเขมรแดงในช่วง ค.ศ. 1975-1979 นั้นได้ทำลายสถาบันพื้นฐานของกัมพูชาลงโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็น สถาบันศาสนา ระบบการศึกษา ระบบราชการ ระบบเศรษฐกิจ ชุมชน หรือแม้แต่สถาบันครอบครัว¹

---

¹ David P. Chandler, *The Land and People of Cambodia* (New York : Harper Collins Publishers, 1991) p. 134.

ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงดังกล่าว มีผลต่อศักยภาพของประเทศในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นอย่างมาก ประกอบกับอุดมการณ์ที่แตกต่างกันเป็นอย่างมากระหว่างรัฐบาลต่าง ๆ มีผลทำให้นโยบายต่างประเทศของกัมพูชานับตั้งแต่ ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ฉับพลันเป็นอย่างมาก

ในด้านปัจจัยภายนอกนั้น ปฏิสัมพันธ์ของการเมืองระหว่างประเทศในระดับโลกและระดับภูมิภาคมีความเกี่ยวพันเป็นอย่างมากต่อนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา การเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายต่างประเทศของมหาอำนาจอันได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ในบริบทของสงครามเย็นในทศวรรษที่ 1970 และ 1980 ตลอดจนการปรับนโยบายของมหาอำนาจในช่วงหลังสงครามเย็นในทศวรรษที่ 1990 มีผลทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา นอกจากนั้นดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของเวียดนามและไทยรวมทั้งอาเซียนต่อกัมพูชา นับได้ว่ามีผลในฐานะที่เป็นบริบทที่สำคัญในระดับภูมิภาคต่อนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา

การที่สหรัฐอเมริกาย้ายขอบเขตการปฏิบัติการของสงครามเวียดนามเข้ามาในกัมพูชาในช่วงต้นทศวรรษ 1970 และถอนตัวออกจากอินโดจีนในกลางทศวรรษ 1970 การแข่งขันกันขยายอำนาจระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตในอินโดจีนตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1970 ความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามและความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาในช่วงปลายทศวรรษ 1970 การล่มสลายของสหภาพโซเวียต การฟื้นตัวของระบอบประชาธิปไตยในยุโรปตะวันออก ปัญหาและการปฏิรูปเศรษฐกิจในเวียดนาม รวมทั้งการหันมาให้ความสนใจกันมากขึ้นระหว่างจีนกับเวียดนาม

นายพลลอนนอล (บุคคลกลางภาพ)

ผู้มีบทบาทด้านการทหารและการเมืองของกัมพูชา
ในช่วงทศวรรษ 1960 ได้เป็นนายกรัฐมนตรีหลายสมัย
ภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์เจ้านโรดม สีหนุ
และเป็นผู้นำในการปฏิวัติเมื่อ 18 มีนาคม ค.ศ.1970
ขณะที่เจ้านโรดม สีหนุ เสด็จเยือนต่างประเทศ
(ภาพจาก Cambodge ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 นั้น ถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อนก่อนนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา

การปฏิวัติโดยนายพลลอนนอลในปี ค.ศ 1970 นั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาไปในทิศทางที่แตกต่างไปจากนโยบายต่างประเทศในสมัยรัฐบาลเจ้านโรดม สีหนุเป็นอย่างมาก รัฐบาลลอนนอลได้ดำเนินนโยบายที่สนับสนุนต่อบทบาทของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรอย่างเต็มที่ รัฐบาลใหม่ได้พยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับไทยและเวียดนามใต้ซึ่งอยู่ในสภาพที่ตึงเครียดมาตั้งแต่รัฐบาลเดิม ซึ่งความพยายามดังกล่าวมีผลทำให้กรณีพิพาทเกี่ยวกับปัญหาชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองคลี่คลายลงในระดับหนึ่ง นอกจากนี้รัฐบาลลอนนอลยังได้ดำเนินนโยบายที่มีลักษณะเผชิญหน้ากับฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเหนือและจีน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองยังเปิดโอกาสให้ทหารอเมริกันและเวียดนามใต้เข้ามากวาดล้างทหารเวียดกงซึ่งแทรกซึมเข้ามาใช้ดินแดนกัมพูชาด้านตะวันออกเป็นฐานปฏิบัติการ ในระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ค.ศ. 1970 ทหารอเมริกันและทหารเวียดนามใต้ประมาณเจ็ดหมื่นคนได้เปิดฉากการรุกรบครั้งใหญ่เข้าไปในดินแดนกัมพูชา เพื่อกวาดล้างทหารเวียดนามเหนือและทหารเวียดกงโดยไม่ได้แจ้งให้รัฐบาลกัมพูชาทราบล่วงหน้า การปฏิบัติการดังกล่าวกดดันให้ทหารคอมมิวนิสต์ถอยร่นลึกเข้าไปในกัมพูชา ซึ่งทหารกัมพูชาเองก็อ่อนแอเกินกว่าจะผลักดันทหารคอมมิวนิสต์ดังกล่าวออกไปได้²

ในการนี้แม้ว่ารัฐบาลลอนนอลจะได้รับการสนับสนุนทั้งด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา แต่ความช่วยเหลือดังกล่าวก็น้อย

² David P. Chandler, *The Tragedy of Cambodian History : Politics, War and Revolution Since 1945*, p. 204

เกินกว่าที่กัมพูชาคาดหวัง ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาในช่วงดังกล่าวเกิดขึ้นในขณะที่สหรัฐอเมริกากำลังพยายามลดบทบาทของตนในอินโดจีนลง นอกจากนั้นความอ่อนแอและไร้วินัยทหารกัมพูชาเองก็ทำให้ความช่วยเหลือทางทหารที่ได้รับไม่เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมมากนัก ดังนั้นสถานการณ์ทางทหารในกัมพูชาจึงตึงเครียดมากขึ้นตามลำดับ

ในทางการทูตนั้น รัฐบาลลอนดอนเห็นว่าการพยายามรักษาความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตและประเทศในยุโรปตะวันออกไว้จะทำให้รัฐบาลใหม่ได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ ในขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น นอกจากนั้นกัมพูชายังเห็นว่ากลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกไม่มีภัยโดยตรงต่อกัมพูชาเหมือนกันประเทศคอมมิวนิสต์ในเอเชีย³ อย่างไรก็ตามในช่วงแรกภายหลังการปฏิวัติ ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างเย็นชา เจ้าหน้าที่การทูตและผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่าง ๆ ของประเทศเหล่านี้เดินทางกลับประเทศเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากนั้นเพียงหนึ่งปีความสัมพันธ์ดังกล่าวก็เริ่มปรับเข้าสู่สภาพปรกติมากขึ้น ในการนี้สหภาพโซเวียตได้รับการขอร้องจากกัมพูชาให้ดำเนินการในโครงการต่าง ๆ ที่เคยให้ความช่วยเหลือในสมัยเจ้านครอม สี่หนุต่อไปจนแล้วเสร็จ ซึ่งสหภาพโซเวียตก็ได้ตอบสนองโดยการส่งช่างเทคนิคกลับเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในกัมพูชาตามเดิม นอกจากนั้นยังให้ทุนการศึกษาให้นักศึกษากัมพูชาไปเรียนต่อในสหภาพโซเวียตอีกด้วย⁴

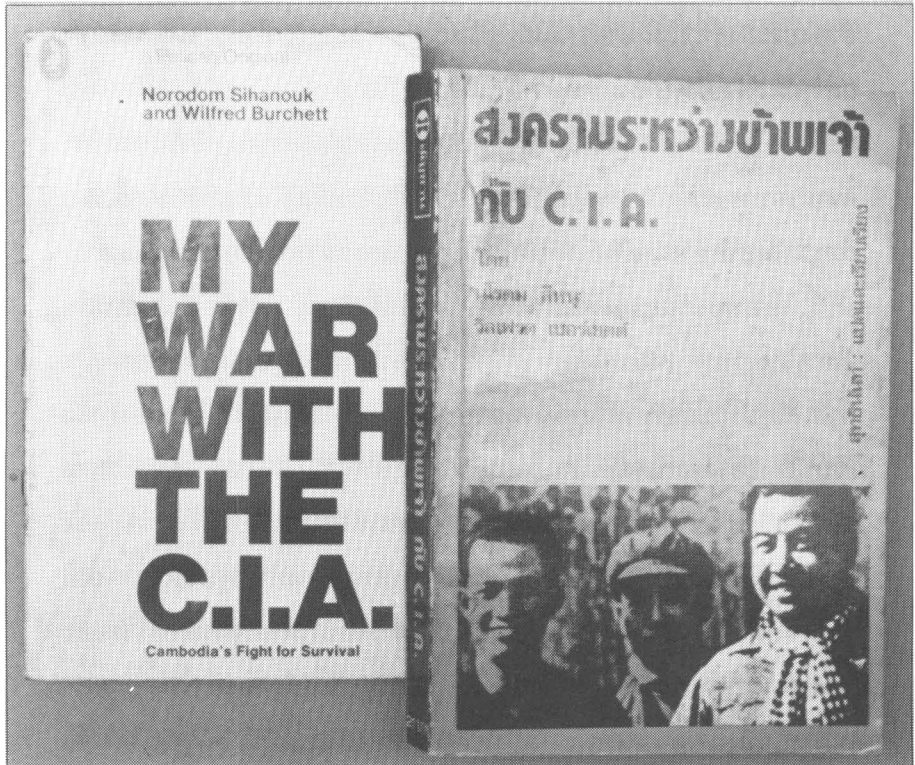
³ รุ่งพงษ์ ชัยนาม “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” ใน การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย, หน้า 65.

⁴ Malcolm Caldwell and Lek Tan, *Cambodia in the Southeast Asian War*, (New York : Monthly Review Press, 1973), p. 336. อ้างใน รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” ใน การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย, หน้า 66.

อย่างไรก็ตาม การได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตก็มีขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัดอยู่ในด้านการศึกษาและเทคโนโลยีเป็นหลัก ในด้านการเมืองและการทหารนั้น การขอร้องให้สหภาพโซเวียตกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกจากดินแดนกัมพูชาไม่ได้รับการตอบสนองมากนัก นอกจากนั้นประเทศในกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดส่วนใหญ่แล้วต่างก็ให้การสนับสนุนรัฐบาลพลัดถิ่นของเจ้านโรดม สีหนุเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลลอนนอลกับประชาคมโลกในช่วงดังกล่าวจึงจำกัดอยู่เฉพาะความสัมพันธ์กับประเทศในค่ายตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่

รัฐบาลพลัดถิ่นซึ่งนำโดยเจ้านโรดม สีหนุได้พยายามเป็นอย่างมากในการที่จะสร้างการยอมรับในประชาคมโลก ซึ่งความพยายามดังกล่าวได้รับการตอบสนองพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐประชาชนจีน⁵ ในระยะแรกภายหลังการปฏิวัติ เจ้านโรดม สีหนุต้องการให้กลุ่มต่อต้านทุกกลุ่มรักษาดุลยภาพทางความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนไว้ เพื่อที่ว่าประเทศมหาอำนาจทั้งสองประเทศจะได้สนับสนุนรัฐบาลพลัดถิ่นอย่างเต็มที่ ในการนี้ เจ้านโรดม สีหนุได้มีนโยบายที่จะใช้ดินแดนจีนซึ่งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัมพูชาเป็นฐานปฏิบัติการในการส่งกำลังบำรุงทางทหาร โดยผ่านดินแดนของเวียดนามเหนือและลาวไปยังกองกำลังฝ่ายต่อต้านซึ่งต่อสู้อยู่ในกัมพูชา ส่วนสหภาพโซเวียตนั้นจะเป็นที่ตั้งของหน่วยงานทางการทูตและการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลพลัดถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากสหภาพโซเวียตอยู่ในฐานะที่จะติดต่อกับประชาคมโลกได้กว้างขวางกว่าจีน อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองจากสหภาพโซเวียต ทั้งนี้เนื่องจากสหภาพโซเวียต

⁵ David P. Chandler, *The Tragedy of Cambodian History : Politics, War and Revolution Since 1945*, p. 199.

หนังสือเรื่อง My War with the CIA เป็นบันทึกความทรงจำของเจ้านโรดม สีหนุ เป็นภาษาฝรั่งเศส บันทึกสมบูรณเมื่อทรงประทับที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ในปี ค.ศ.1972 และจัดพิมพ์โดยแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดย วิลเฟรด เบอริชเช็ตต์ ในปีเดียวกัน

ในหนังสือเล่มนี้ เจ้านโรดม สีหนุ ทรงกล่าวว่า องค์การสืบราชการลับ หรือ ซีไอเอ (Central Intelligence Agency : CIA) ของสหรัฐอเมริกา เป็นผู้วางแผนและดำเนินการเป็นขั้นตอนจนมีการปฏิวัติล้มพระราชอำนาจของพระองค์เมื่อ 18 มีนาคม ค.ศ.1970

หนังสือเล่มนี้แปลเป็นภาษาไทยโดยจัดพิมพ์เป็นตอน ๆ ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ช่วงปี พ.ศ.2516-2517 และจัดพิมพ์เป็นเล่มต่อมาในยุคสมัยที่ขบวนการนิสิตนักศึกษาประชาชนไทยกำลังขับไล่ฐานทัพอเมริกาออกจากประเทศไทย

ยังคงประสงค์ที่จะรักษาความสัมพันธ์กับรัฐบาลลอนดอนไว้ เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลทำให้รัฐบาลพลัดถิ่นจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาเงินเป็นหลัก⁶ ในการนี้ แม้ว่าเจ้านโรดม สีหนุจะได้แสดงบทบาททางการทูตอย่างต่อเนื่องในการสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายต่อต้าน แต่ในด้านการปฏิบัติการแล้ว เจ้านโรดม สีหนุมีบทบาทน้อยมากในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการต่อสู้ดังกล่าว⁷

ความอ่อนแอทางด้านทหาร ความแตกแยกทางด้านการเมืองภายใน ตลอดจนความล้มเหลวทางด้านจิตวิทยามวลชน ทำให้รัฐบาลลอนดอนตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบการรุกทางทหารต่อกองกำลังฝ่ายต่อต้านซึ่งนำโดยกองกำลังเขมรแดงอย่างต่อเนื่อง ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1971 กองกำลังเขมรแดงสามารถลักลอบเข้ามาโจมตีสนามบินไปเซงตงซานกรุงพนมเปญได้สำเร็จ ซึ่งการโจมตีดังกล่าวทำให้เครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ของฝ่ายรัฐบาลเสียหายไปจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้การปะทะกันยังทำให้ทหารฝ่ายรัฐบาลเสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก⁸ การดำรงอยู่ของรัฐบาลลอนดอนจึงขึ้นอยู่กับการณ์สนับสนุนทั้งทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ดังนั้นนโยบายการถอนตัวออกจากอินโดจีนของสหรัฐอเมริกาจึงมีผลกระทบกระเทือนโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของรัฐบาลลอนดอน

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1973 สหรัฐอเมริกาได้ยุติการโจมตีทางอากาศทั้งหมดในดินแดนกัมพูชา ซึ่งเท่ากับว่าการเข้าช่วยเหลือโดยตรงในสงครามกลางเมืองในกัมพูชาได้จะยุติลง⁹ ทั้งนี้เนื่องจากการทิ้งระเบิดอย่างรุนแรง

⁶ รุ่งพงษ์ ชัยนาม “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” อ้างแล้ว, หน้า 66-67.

⁷ David P. Chandler, *The Tragedy of Cambodian History : Politics, War and Revolution Since 1945*, pp. 206-207.

⁸ Ibid., p. 211.

⁹ Craig Etcheson, *The Rise and Demise of Democratic Kampuchea*, p. 242.

ดังกล่าวสกัดกั้นการรุกคืบหน้าของกองกำลังเขมรแดงอย่างได้ผล ส่วนความช่วยเหลือทางทหารโดยผ่านกองทัพกัมพูชาแม้จะยังไม่ได้ยุติลงโดยสิ้นเชิงแต่เริ่มลดลงตามลำดับ นโยบายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกามีผลทำให้ขวัญกำลังใจของฝ่ายรัฐบาลลอนนอลตกต่ำลงเป็นอย่างมาก

ปลายปี ค.ศ. 1974 สถานการณ์ทางทหารและเสถียรภาพของรัฐบาลลอนนอลเริ่มเข้าสู่สภาพวิกฤตอย่างเห็นได้ชัด เขมรแดงได้เปิดฉากการรุกรบครั้งใหญ่และขยายขอบเขตปฏิบัติการออกไปกว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้ประเทศมหาอำนาจซึ่งรัฐบาลลอนนอลต้องการความช่วยเหลือกลับแสดงท่าทีต้องการยุติบทบาทของตนในความขัดแย้งดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์ร่วมระหว่างประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาและประธานาธิบดีฝรั่งเศสในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1974 ซึ่งแสดงความหวังที่จะให้มีการเจรจกันโดยสันติวิธีระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในกัมพูชา¹⁰ ต้นปี ค.ศ. 1975 รัฐบาลลอนนอลเข้าสู่สภาพวิกฤตทั้งทางด้านการทหารและการเมือง เขมรแดงบุกข้ามแม่น้ำโขงเข้าปิดล้อมกรุงพนมเปญ ซึ่งมีผลทำให้กรุงพนมเปญถูกตัดขาดทางบกโดยสิ้นเชิง¹¹ ในเดือนมีนาคม สหภาพโซเวียตตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐเขมร สถานทูตประเทศตะวันตกเริ่มอพยพเจ้าหน้าที่ออกนอกประเทศ และในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1975 กรุงพนมเปญก็ถูกยึดครองอย่างสิ้นเชิงโดยกองกำลังเขมรแดง

เขมรแดงใช้แนวทางอุดมการณ์เป็นเครื่องกำหนดทิศทางของนโยบายต่างประเทศ กัมพูชาได้จำกัดการติดต่อกับต่างประเทศลง โดยติดต่อเฉพาะประเทศที่เขมรแดงไว้ใจ แม้แต่สหภาพโซเวียตและพันธมิตรในยุโรปตะวันออกนั้นก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเขมรแดงเมื่อเขมรแดงได้อำนาจทางการเมือง

¹⁰ Ibid., p 243.

¹¹ Ibid., p. 243.

สถานทูตสหภาพโซเวียตในกรุงพนมเปญก็ถูกปิด ซึ่งทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเขมรแดงเลือกที่จะอยู่ฝ่ายจีนในบริบทของความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียต ในด้านการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น นอกจากรับความช่วยเหลือจากจีนแล้ว เขมรแดงรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากความไม่ไว้วางใจประเทศตะวันตกและประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรป รวมทั้งอุดมการณ์ที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก¹²

ชัยชนะจากสงครามกลางเมือง ทำให้เขมรแดงมีความมั่นใจในศักยภาพของตนเองมาก และมีแนวทางด้านการต่างประเทศที่ค่อนข้างก้าวร้าว ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1975 ทหารเขมรแดงได้ทำการยึดเรือสินค้าของสหรัฐอเมริกาชื่อ *มายาเกซ* (Mayaguez) โดยกล่าวหาว่าเรือดังกล่าวเข้าไปในน่านน้ำกัมพูชาเพื่อการจารกรรม สหรัฐอเมริกาใช้กำลังทางทหารตอบโต้การกระทำดังกล่าวอย่างรุนแรงซึ่งสร้างความสูญเสียให้กับฝ่ายกัมพูชาเป็นอย่างมาก¹³

ในด้านความสัมพันธ์กับฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้น เขมรแดงมีความหวาดระแวงการครอบงำของเวียดนามและสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเขมรแดงส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางอุดมการณ์มาจากจีนตลอดจนมีประสบการณ์ทางลบต่อความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างกัมพูชาและเวียดนาม กองทหารเวียดนามเหนือและเวียดกงซึ่งแทรกซึมเข้ามาตั้งมั่นอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา ได้เคยปะทะกับกองกำลังเขมรแดงหลายครั้งตั้งแต่ก่อนที่ฝ่ายเขมรแดงจะได้รับชัยชนะในปี ค.ศ. 1975 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1975 ทั้งสองฝ่ายได้ต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงเกาะเล็ก ๆ หลายเกาะบริเวณชายฝั่งใกล้พรหมแดนเวียดนามกับกัมพูชา และ

¹² ภายหลังจากที่เขมรแดงได้อำนาจรัฐในปี ค.ศ. 1975 บทบาททางการเมืองของเจ้านโรดม สีหนุถูกจำกัดลงเป็นอย่างมาก ดังนั้นเจ้านโรดม สีหนุจึงน่าจะจะมีบทบาทที่จำกัดมากต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในขณะนั้น

การปะทะกันซึ่งถือได้ว่าเป็นการปะทะกันที่รุนแรงมากได้แก่การปะทะกันบริเวณภาคตะวันตกเฉียงใต้ของกัมพูชาซึ่งเรียกว่า “จงอยปากนกแก้ว” ความขัดแย้งระหว่างประเทศทั้งสองได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ¹⁴ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1977 เวียดนามได้กล่าวโจมตีกัมพูชาว่ากัมพูชาส่งทหารจำนวนมากเข้าโจมตีฮาเตียน (Ha Tien) และ ชู ดัก (Chau Duc) เวียดนามตอบโต้โดยการส่งกองพลที่ 9 บุกลึกเข้าไปในดินแดนกัมพูชาตามแนวพรมแดน ซึ่งก่อให้เกิดการปะทะกันรุนแรงมาก ทำที่ดังกล่าวมีผลทำให้กัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามในวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1977¹⁵

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยในช่วงรัฐบาลเขมรแดงนั้นนับได้ว่าอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างตึงเครียด เขมรแดงมองว่าไทยได้ให้การรับรองรัฐบาลลอนนอลมาโดยตลอด ทั้งสองฝ่ายมีการปะทะกันหลายครั้งตามบริเวณชายแดน ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาพัฒนาดีขึ้นในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากกัมพูชาเริ่มถูกกดดันจากเวียดนามมากขึ้น ในขณะที่ไทยก็เริ่มปรับนโยบายไปในทิศทางที่ยอมรับรัฐบาลใหม่ในอินโดจีนมากขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเขมรแดงกับสหภาพโซเวียตก็อยู่ในสภาพที่ตึงเครียดมาโดยตลอด ทั้งนี้เขมรแดงได้ดำเนินนโยบายต่อต้านสหภาพโซเวียตตามอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างแข็งกร้าว เช่น การที่กัมพูชาร่วมกับจีนออกแถลงการณ์ว่าทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันในการต่อต้านลัทธิอาณานิคม ลัทธิ

¹³ David P. Chandler, *The Tragedy of Cambodia History : Politics, War and Revolution Since 1945*, p. 257.

¹⁴ รุ่งพงษ์ ชัยนาม “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศ” อ้างแล้ว, หน้า 67-68.

¹⁵ Craig Etcheson, *op. cit.*, p. 426.

จักรวรรดินิยม และลัทธิครองความเป็นเจ้า¹⁶ ในการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ณ กรุงลิมา ประเทศเปรู ผู้แทนกัมพูชาได้ประณามสหภาพโซเวียตในที่ประชุมอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับท่าทีการขยายอำนาจ นอกจากนี้ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตครั้งที่ 25 กัมพูชาก็ไม่ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม¹⁷

สำหรับความสัมพันธ์กับประเทศกำลังพัฒนานั้น เจมรแดงพยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ดังกล่าวให้แน่นแฟ้นมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กัมพูชาได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก นับตั้งแต่เข้ายึดอำนาจได้ในปี ค.ศ. 1975 กัมพูชาได้เชิญผู้แทนจากประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศมาเยือนกัมพูชา เช่น สวีเดน อียิปต์ ตูนิเซีย อัฟกานิสถาน และ องค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ ในขณะเดียวกันกัมพูชาก็ได้ส่งผู้แทนไปเยือนต่างประเทศและเข้าร่วมประชุมนานาชาติอย่างสม่ำเสมอ

ในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่ากัมพูชาโดยการบริหารของเจมรแดงดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แข็งแกร่งกว่าค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในทางทหารทั้งกับไทยและเวียดนามซึ่งเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางอำนาจสูงกว่ากัมพูชา นอกจากนี้ยังมีนโยบายต่อต้านสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นมหาอำนาจในเวทีการเมืองโลก การดำเนินนโยบายที่แข็งแกร่งดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงกับเวียดนาม และการแตกแยกทางด้านการเมืองภายในของกัมพูชา เป็นปัจจัยซึ่งมีผลต่อการถูกรุกรานครั้งใหญ่โดยเวียดนามในปลายปี ค.ศ. 1978

¹⁶ ลัทธิครองความเป็นเจ้า เป็นคำที่จีนมักนำมาใช้เรียก นโยบายการขยายอำนาจของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคต่าง ๆ

¹⁷ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศ” อ้างแล้ว, หน้า 68.

แม้ว่ากัมพูชาจะถูกแทรกแซงจากต่างประเทศมาโดยตลอดนับตั้งแต่ได้รับเอกราชก็ตาม แต่การที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้ายึดครองกัมพูชาและจัดตั้งรัฐบาลเฮง สัมรินขึ้นในปี ค.ศ. 1979 นั้น นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่เป็นการแทรกแซงจากต่างประเทศต่อกัมพูชาโดยใช้กำลังทหารเข้าปฏิบัติการยึดครองอย่างเปิดเผย แม้ว่าเวียดนามจะอ้างว่าเป็นการปฏิบัติการที่กระทำร่วมกับชาวกัมพูชา และเป็นการปฏิบัติการเพื่อป้องกันการคุกคามจากเขมรแดงก็ตาม ในความเป็นจริงการใช้กำลังทหารกว่า 20 กองพล พร้อมด้วยการสนับสนุนจากยานเกราะและเครื่องบินรบเข้าปฏิบัติการในการยึดครองกัมพูชาอย่างเบ็ดเสร็จเป็นการกระทำซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อกล่าวอ้างดังกล่าว

การใช้กำลังทหารเข้ายึดครองกัมพูชาดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติเพื่อการปลดปล่อยประชาชาติ (National United Front for National Salvation) ขึ้นในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1978 โดยการนำของ เฮง สัมริน อดีตนายทหารระดับสูงในกองทัพเขมรแดง และภายหลังการยึดครองพนมเปญได้สำเร็จในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1979 เฮง สัมรินก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำในรัฐบาลซึ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ขึ้น ในวันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1979 รัฐบาลใหม่ได้ประกาศเปลี่ยนชื่ออย่างเป็นทางการของประเทศจาก “กัมพูชาประชาธิปไตย” (Democratic Kampuchea) เป็น “สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา” (People’s Republic of Kampuchea)¹⁸

การดำเนินการทางด้านทหารต่างประเทศของกัมพูชาภายหลังจากการจัดตั้งรัฐบาลเฮง สัมริน ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1979 จนถึงปี ค.ศ. 1982 นั้น ส่วนมากแล้วเป็นการต่อสู้กันเพื่อให้ได้รับการรับรองจากนานาชาติ ระหว่างรัฐบาลเฮง สัมริน ซึ่งยึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ในกัมพูชาไว้ได้โดยการสนับสนุนจากทหาร

¹⁸ “Kampuchea” in *Asia 1980 Yearbook*, (Hongkong : Far Eastern Economic Review, 1980), p. 205.

เวียดนาม กับรัฐบาลเขมรแดงซึ่งทำการต่อสู้โดยสงครามกองโจรและยึดครองพื้นที่ในบางส่วนที่เป็นป่าเขาในภาคตะวันตกของประเทศไว้ได้ ในการนี้รัฐบาลเฮง สัมรินได้รับการรับรองและสนับสนุนจากเวียดนาม สหภาพโซเวียตและพันธมิตรของสหภาพโซเวียตเป็นหลัก ในขณะที่เขมรแดงได้รับการรับรองและสนับสนุนอย่างเต็มที่จากจีนและอาเซียน รวมทั้งได้รับการรับรองอย่างค่อนข้างสงวนท่าทีจากสหรัฐอเมริกาและประเทศยุโรปตะวันตก¹⁹

ในช่วงดังกล่าว แม้ว่ารัฐบาลเฮง สัมรินจะได้เปรียบในด้านการเมืองและการทหารในดินแดนกัมพูชา แต่ในด้านการต่างประเทศแล้วประเทศส่วนใหญ่ยังคงให้การรับรองเขมรแดง ซึ่งมีผลทำให้เขมรแดงรักษาที่นั่งในองค์การสหประชาชาติไว้ได้อย่างต่อเนื่องหลายปีติดต่อกัน อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ของเขมรแดงซึ่งได้ทำการปกครองโดยใช้ความรุนแรงและได้มีส่วนต่อการเสียชีวิตของประชาชนชาวกัมพูชาจำนวนมาก มีส่วนทำให้เกิดความกดดันด้านประชาชาติในประเทศตะวันตกต่อการรับรองเขมรแดงให้เป็นผู้แทนที่ชอบธรรมของประชาชนกัมพูชาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ กระแสดังกล่าวมีผลทำให้รัฐบาลในประเทศตะวันตกหลายประเทศแสดงท่าทีชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการถอนการรับรองรัฐบาลเขมรแดง ในการนี้ อาเซียนและพันธมิตรได้พยายามแก้ไขสถานการณ์โดยการผลักดันให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่ายขึ้น ซึ่งความพยายามดังกล่าวประสบความสำเร็จในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1982²⁰

¹⁹ ในช่วงดังกล่าวเวียดนามได้พยายามดำเนินการทางการทูตอย่างต่อเนื่องเพื่อให้รัฐบาลเฮง สัมรินได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก โดยได้เสนอให้มีการประชุมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตามข้อเสนอต่าง ๆ ของเวียดนามมักจะมีลักษณะที่นำไปสู่การยอมรับรัฐบาลเฮง สัมรินในทางนิตินัยหรืออย่างน้อยก็ในทางพฤตินัยทั้งสิ้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีผลทำให้ข้อเสนอของเวียดนามได้รับการตอบสนองในขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด โปรดดู Chang Pao-Min, *Kampuchea Between China and Vietnam* (Singapore : Singapore University Press, 1985) pp. 134-156.

²⁰ "Asean" in *Asia 1983 Yearbook*, p. 94.

รัฐบาลดังกล่าวประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ 3 กลุ่ม ได้แก่ *กลุ่มมูลินากา* (MOULINAKA) โดยการนำของเจ้าโรคม สีนุ *กลุ่มเขมรเสรี* ซึ่งนำโดยซอนซาน และ*กลุ่มเขมรแดง*²¹ แม้ว่าในทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวจะไม่มีความสัมพันธ์กันมากนัก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นทางออกที่ยอมรับได้สำหรับอาเซียนและพันธมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในยุโรปตะวันตก

การรวมกลุ่มต่าง ๆ ทั้ง 3 กลุ่มเข้าด้วยกันนั้นอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการรวมกันอย่างหลวม ๆ เพื่อผลประโยชน์ในทางการเมืองระหว่างประเทศ แต่ในด้านการปฏิบัติการในประเทศแล้ว กลุ่มต่าง ๆ ทั้งสามกลุ่มต่างก็ดำเนินการโดยอิสระจากกัน ดังจะเห็นได้ว่าการตั้งศูนย์บัญชาการทางทหารและการปฏิบัติการทางทหารนั้น แต่ละกลุ่มต่างก็ดำเนินการโดยอิสระตามยุทธศาสตร์ของตน ในการนี้กลุ่มมูลินากาได้ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่ตาคุม ไกล์พรมแดนไทยตรงข้ามจังหวัดสุรินทร์ กองกำลังภายใต้การนำของซอนซานมีศูนย์บัญชาการอยู่ที่อัมปิลตรงข้ามกับอำเภอตาพระยา ส่วนกองกำลังเขมรแดงนั้นมีที่มั่นอยู่บริเวณเทือกเขาพนมมัลย์ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของกัมพูชา²² กลุ่มเหล่านี้ทำสงครามจรยุทธ์ต่อต้านกองกำลังเวียดนามอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีข่าวปรากฏออกมาเป็นระยะเช่นกันว่ากลุ่มต่อต้านเหล่านี้มีการปะทะกันเองบ่อยครั้ง อย่างไรก็ตามแม้ว่าเวียดนามจะระดมกำลังเข้าปราบปรามหลายครั้ง แต่ก็ไม่อาจทำลายกองกำลังเหล่านี้ลงได้อย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุดังกล่าวการรบจึงอยู่ในสภาพที่ยืดเยื้อ

²¹ ในรัฐบาลผสมสามฝ่ายดังกล่าว เจ้าโรคม สีนุ ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขียวสัมพันธ์ ผู้นำเขมรแดง ดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ ซอนซาน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

²² ศูนย์บัญชาการเหล่านี้ สามารถรักษาที่มั่นไว้ได้ในการรบระยะแรก ๆ แต่ต่อมาถูกทหารเวียดนามโจมตีอย่างหนักจนต้องกระจายกำลังออกปฏิบัติการเป็นหน่วยจรยุทธ์เล็ก ๆ

ในปี ค.ศ. 1986 กลุ่มต่าง ๆ ในรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยเริ่มมีความร่วมมือกันมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากความกดดันทางทหารอย่างหนักจากกองกำลังเวียดนาม และความพยายามประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จากสาธารณรัฐประชาชนจีนและอาเซียน

ในด้านการได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น ฝ่ายเฮง สัมรินได้รับการสนับสนุนส่วนใหญ่จากเวียดนามและสหภาพโซเวียต ในขณะที่ฝ่ายต่อต้านได้รับความช่วยเหลือจากจีนและสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก โดยจีนเป็นประเทศที่ให้การสนับสนุนทางด้านอาวุธอย่างเต็มที่แก่กองกำลังเขมรแดง ส่วนสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือต่อกองกำลังฝ่ายซอนซานและฝ่ายเจ้านโรดม สีหนุ อย่างไรก็ตาม การให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวส่วนมากแล้วเป็นการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมเป็นหลัก และเป็นไปอย่างค่อนข้างจำกัดและสงวนท่าทีเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่จะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อปัญหาในอินโดจีน²³ ส่วนอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยนั้น ถูกบังคับโดยสภาพภูมิรัฐศาสตร์ให้ต้องดำเนินการสนับสนุนรัฐบาลผสมสามฝ่ายอย่างเต็มที่ แม้ว่าไทยจะมีขีดความสามารถที่จำกัดทางด้านเศรษฐกิจที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายต่อต้าน แต่ในด้านภูมิรัฐศาสตร์แล้ว ไทยอยู่ในฐานะที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นทางผ่านในการส่งความช่วยเหลือต่าง ๆ ให้แก่รัฐบาลผสมสามฝ่ายเป็นอย่างมาก

ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 สถานการณ์หลายอย่างอันได้แก่ การ

²³ ภายหลังการถอนตัวออกจากอินโดจีนในปี ค.ศ. 1975 นั้น ประชามติในสหรัฐอเมริกาที่มีแนวโน้มไปในทางที่คัดค้านการเข้ามาเกี่ยวข้องกับอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางการทหาร นอกจากนั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอาจพิจารณาด้วยความขัดแย้งดังกล่าวเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเขตอิทธิพลของโลกคอมมิวนิสต์

ปรับท่าทีของสหภาพโซเวียตต่อปัญหาอินโดจีน ทำให้ที่เพื่อนปรนต่อกันมากขึ้น ระหว่างจีนกับเวียดนาม การปรับนโยบายต่างประเทศของไทย สภาพการรบที่ยืดเยื้อในกัมพูชา และปัญหาทางเศรษฐกิจในเวียดนาม มีผลเป็นอย่างมาก ต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในกัมพูชา การตัดสินใจถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา และท่าทีที่เห็นพ้องกันมากขึ้นของประเทศมหาอำนาจต่อแนวทางในการแก้ไขปัญหากัมพูชา ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรมและยืดหยุ่นมากขึ้นในการสร้างกรอบต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การประชุมในลักษณะต่าง ๆ ได้ถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อพยายามหาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ตั้งแต่การประชุมที่ปารีสในกลางปี ค.ศ. 1989 การประชุมเพื่อเจรจาอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาที่กรุงจาการ์ตาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1990 การเจรจาแก้ไขปัญหากัมพูชาที่กรุงโตเกียวในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1990 และที่สำคัญได้แก่ การประชุมเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาที่กรุงจาการ์ตาในเดือนกันยายน ค.ศ. 1990 โดยในครั้งนี้มีอินโดนีเซียและฝรั่งเศสเป็นประธานร่วม ซึ่งการประชุมครั้งนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ในการประชุมครั้งนี้ ผู้แทนของฝ่ายต่าง ๆ ในกัมพูชาทั้ง 4 ฝ่ายเห็นพ้องกันในการที่จะให้องค์การสหประชาชาติเข้ามาดูแลจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในกัมพูชา และเห็นชอบที่จะให้มีสภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชาขึ้น โดยมีฐานะเป็นผู้แทนที่ขอรับรองของชาวกัมพูชาทั้งหมดในระบอบก่อนที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไป²⁴ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการประชุมดังกล่าวจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก แต่ก็จำเป็นที่จะต้องจัดการประชุมอีกหลายครั้งกว่าที่กัมพูชาทั้ง 4 ฝ่ายจะสามารถตกลงกันได้โดยละเอียด ในที่สุดกัมพูชาทั้ง 4 ฝ่ายก็

²⁴ สภาสูงสุดแห่งชาติกัมพูชาขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนจากฝ่ายเอง สัมริน 6 คน และจากฝ่ายเจ้านโรคม สีหนุ ฝ่ายเขมรเสรี และฝ่ายเขมรแดง ฝ่ายละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

สามารถตกลงกันได้ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1991 โดยกัมพูชาทั้งสี่ฝ่ายเห็นชอบในรายละเอียดเกี่ยวกับการให้องค์การสหประชาชาติส่งกำลังทหารและเจ้าหน้าที่เข้ามาในกัมพูชาเพื่อรักษาความสงบและจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น

การเลือกตั้งทั่วไปซึ่งจัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1993 นั้นนับได้ว่าประสบความสำเร็จพอสมควร อย่างไรก็ตามเขมรแดงได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในการเลือกตั้งดังกล่าว โดยอ้างว่ายังมีทหารและชาวเวียดนามจำนวนมากอาศัยอยู่ในกัมพูชา ซึ่งคะแนนเสียงจากชาวเวียดนามดังกล่าวจะมีผลทำให้การเลือกตั้งไม่มีความเป็นธรรม

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1993 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยมีเจ้านโรตม สีหนุเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และเปลี่ยนชื่อประเทศอย่างเป็นทางการเป็น “ราชอาณาจักรกัมพูชา” (Kingdom of Cambodia) รัฐบาลใหม่ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายหลังการเลือกตั้งเป็นรัฐบาลผสม โดยในส่วนใหญ่ประกอบด้วยพรรคฟุนซินเปค (FUNCINPEC) และพรรคประชาชน (Cambodian People’s Party) ในการนี้ เจ้านโรตม รมณูทิธิ ผู้นำพรรคฟุนซินเปค และ ฮุน เซน ผู้นำพรรคประชาชน ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่หนึ่งและนายกรัฐมนตรีคนที่สองตามลำดับ

รัฐบาลใหม่ได้รับการต้อนรับจากประชาคมโลกเป็นอย่างดี เพียงหนึ่งปีภายหลังการเลือกตั้ง ประเทศต่าง ๆ มากกว่า 30 ประเทศได้เข้ามาเปิดสถานทูตในกัมพูชา²⁵ ในการนี้รัฐบาลกัมพูชาได้พยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางโดยพร้อมที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศ และพร้อมที่จะรับความช่วยเหลือทางจากทุกฝ่ายเพื่อฟื้นฟูประเทศที่บอบช้ำมาหลายทศวรรษจากสงคราม

²⁵ “Cambodia” in *Asia 1995 Yearbook*, (Hongkong : Far Eastern Economic Review, 1995) p. 100.

ประเทศที่ให้ความช่วยเหลือต่อกัมพูชาเป็นหลักได้แก่ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ฝรั่งเศส และ ออสเตรเลีย²⁶ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยและเวียดนามยังอยู่ในสภาพที่มีปัญหาในหลายประเด็น ในด้านความสัมพันธ์กับไทยนั้น กัมพูชายังคงกล่าวหาอย่างต่อเนื่องว่าไทยยังไม่ยุติการให้ความช่วยเหลือเขมรแดง ซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่ไทยปฏิเสธมาโดยตลอด²⁷ นอกจากนี้กัมพูชายังกล่าวหาว่ามีคนไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับความพยายามในการรัฐประหารซึ่งประสบความสำเร็จในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1994 ซึ่งในกรณีนี้ไทยได้ปฏิเสธเช่นกันว่าทางการไทยไม่ได้มีความเกี่ยวข้องอย่างสิ้นเชิงกับความพยายามในการรัฐประหารดังกล่าว²⁸ ในด้านความสัมพันธ์กับเวียดนามนั้น ทางการเวียดนามวิตกเป็นอย่างมากต่อนโยบายและการปฏิบัติต่อชาวเวียดนามซึ่งอาศัยอยู่ในกัมพูชา²⁹ นอกจากนี้กัมพูชายังกล่าวหาว่าเวียดนามยังคงครอบครองดินแดนบางส่วนของกัมพูชาตามบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสองไว้นับตั้งแต่เวียดนามได้ใช้กำลังเข้ายึดครองกัมพูชาในปลายปี ค.ศ. 1978

อย่างไรก็ตามแม้ว่าปัญหาต่าง ๆ ระหว่างกัมพูชากับประเทศเพื่อนบ้านจะยังไม่ได้รับการแก้ไขไปมากนัก แต่ทุกฝ่ายก็ยังคงพยายามที่จะควบคุมให้ความขัดแย้งอยู่ในวงจำกัด ในระดับภูมิภาคนั้น ความสัมพันธ์ทั่วไปมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการร่วมมือกับอาเซียนใน

²⁶ Ibid., p. 100.

²⁷ "Cambodia" in *Asia 1995 Yearbook*, p. 101.

²⁸ Ibid., p. 101.

²⁹ จำนวนชาวเวียดนามซึ่งอาศัยอยู่ในกัมพูชานั้นมีการคาดการณ์ที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก โดยรัฐบาลกัมพูชาระบุว่ามีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในกัมพูชา ๑๐๐,๓๐๐ คน ส่วนองค์กรอิสระอื่นประเมินว่าจะมีประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ถึง ๕๐๐,๐๐๐ คน

ฐานะผู้สังเกตการณ์ และมีการสนับสนุนอย่างชัดเจนที่จะรับกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในอนาคตอันใกล้นี้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีเกี่ยวกับที่ตั้งแห่งใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาและส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคมีท่าทีที่สนับสนุนให้องค์การดังกล่าวมีที่ตั้งอยู่ที่เวียงจันทน์มากกว่าพนมเปญ

ปัญหาของกัมพูชาในการดำเนินความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้และไต้หวันนั้น นับได้ว่าเป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นความแตกต่างในด้านทัศนคติของกลุ่มผู้นำกัมพูชาได้อย่างชัดเจน ในขณะที่นักการเมืองบางส่วนในรัฐบาลต้องการที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ และปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับไต้หวันเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ แต่กษัตริย์นโรดม สีหนุ ทรงไม่เห็นชอบกับแนวทางดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวจะกระทบกระเทือนต่อเกาหลีเหนือและจีนซึ่งได้ให้การสนับสนุนกษัตริย์นโรดม สีหนุมาโดยตลอด³⁰

แม้ว่ากัมพูชาในปัจจุบันจะยังมีปัญหาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลายประการที่จะต้องแก้ไข แต่สถานการณ์ของกัมพูชาในประชาคมโลกก็นับได้ว่าพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เพราะอย่างน้อยที่สุดกัมพูชาก็สามารถกลับมาดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องต่อศักยภาพ มีอิสระ และตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศได้อย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

³⁰ "Cambodia" Asia 1996 Yearbook, p. 103.

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- เขียน อธิระวิทย์. บรรณานุกรม. กัมพูชา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524.
- ชุมพร สังข์ปรีชา. ความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของกลุ่มประเทศเอเชียอาคเนย์ : การบริหาร ความเป็นกลาง และการรวมกลุ่มส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- ณรงค์ ลินสวัสดิ์. การเมืองระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2524.
- ดำรงรัตน์ รัตน์รังสี. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : แสงสุทธิการพิมพ์, 2531.
- พงษ์ศักดิ์ พยัณวิเชียร และ ชรรค์ชัย บุณปาน. เขมรแตกแล้วแตกอีก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิชฌเนศ, 2522.
- มนู วัลยะเพ็ชร. ภูมิศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530.
- รุ่งพงษ์ ชัยนาม . “กลุ่มประเทศอินโดจีนกับการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย” ใน การเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529
- ศิริโรตม์ ภาคสุวรรณ. ทฤษฎีและพฤติกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- สวาท เสนาณรงค์. หลักภูมิศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรวพิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล หจก., 2517.
- สุพรรณณี ชะโลธร. ภูมิศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์, 2517.
- เสวก ใจสะอาด. ภูมิศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2517.

Books

- Axline, Andrew W. and James A. Stregenga **The Global Community : A Brief Introduction to International Relations**. New York : Dodd, Mead & Company, 1972.
- Barston, R.P., editor. **The Other Powers : Studies in the Foreign Policies of Small States**. London : George Allen & Unwin Ltd., 1973.
- Cady, John F. **Thailand, Burma, Laos & Cambodia**. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1966.
- Chandler, David P. **The Land and People of Cambodia**. New York : HarperCollins Publishers, 1991.
- . **The Tragedy of Cambodian History : Politics, War and Revolutions Since 1945**. New Haven : Yale University Press, 1991.
- Chapham Christopher and William Wallace, editors. **Foreign Policy Making in Developing States**. England : Saxon House, Teakfield Limited, 1977.
- Chawla, Suershan and others. **Southeast Asia Under the New Balance of Power**. New York : Praeger Publishers, 1974.
- Cormish W.B. **Asia**. London : University Tutorial Press Ltd., 1972.
- Coulombis, Theodore A. and Wolfe James H. **Introduction to International Relations : Power and Justice**. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1978.
- Etcheson, Craig. **The Rise and Demise of Democratic Kampuchea**. Colorado : Westview Press, Inc., 1981.
- Foster, Richard Henry and Robert v. Edington. **Viewing International Relations and World Politics**. New Jersey : Prentice-Hall, 1985.
- Gordon, Bernard K. **The Dimensions of Conflict In Southeast Asia**. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1966.
- Handel, Michael. **Weak States in the International System**. London : Frank Cass and Company Limited, 1981.
- Heinzig. Dieter. **Indochina and Problems of Security and Stability in Southeast Asia**.

- Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1981.
- Iver, R.M. Mac. **The Web of Government**. New York : The Macmillan, 1949.
- Korany, Baghat, editor. **How Foreign Policy Decisions are made in the Third World : A Comparative Analysis**. London : Westview Press, 1986.
- Land and People : Volume II**. New York : Grolier Incorporated, 1976.
- Leifer, Michael. **The Foreign Relations of New States**. Camberwell : Longman Australia Pty Limited, 1974.
- Lerche Jr., Charles O. and Aziz Said Adbul. **Concepts of International Politics in Global Perspective**. New Jersey : Prentice-Hall, 1979.
- Martin, Edwin W. **Southeast Asia and China : The End of Containment**. Colorado : Westview Press, 1977.
- Mclane, Charles B. **Soviet-Asian Relations. Soviet-Third World Relations, Vol. II**. London : Central Asian Research Centre, 1973.
- Morrison, Charles E. and Astri Suhrke. **Strategies of Survival : The Foreign Policy Dilemmas of Smaller Asian States**. New York : St. Martin's Press, 1987.
- Osborne, Milton. **Politics and Power in Cambodia : The Sihanouk Years**. Camberwell Victoria : Longman Australia Pty Limited, 1973.
- Pao-Min, Chang. **Kampuchea Between China and Vietnam**. Singapore : Singapore University Press, 1985.
- Pradhan, P.C. **Foreign Policy of Kampuchea**. New Delhi : Radiant Publishers, 1985.
- Pye, Lucian W. **Southeast Asia's Political Systems**. New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1967.
- Robinson H. **Monsoon Asia**. London : Macdonald & Evans Ltd., 1966.
- Ross, Russell R., editor,. **Cambodia : A Country Study** Washington, D.C. : Department of the Army, 1990.
- Russett, Bruce M. **Power and Community in World Politics**. San Francisco : W.H. Freeman and Company, 1974.
- Russett, Bruce and Starr, Harvey. **World Politics : The Menu for Choice**. San Francisco : W.H. Freeman and Company, 1981.

- Smith, Roger M. *Cambodia's Foreign Policy*. New York : Carmell University Press, 1965.
- Siman, Sheldon W. *War and Politics in Cambodia : A Communication Analysis*. Durlram : Duke University Press, 1974.
- Spencer Joseph E. *Oriental Asia : Themes Toward A Geography*. New Jersey : Prentice-Hall, 1973.
- Vital, David. *The Inequality of States*. Connecticut : Greenwood Press, Publishers, 1967.
- Williams, Maslyn. *The Land in Between : The Cambodian Dilemma*. Hong Kong : William Collins Australia Ltd. 1969.
- Wilson, Dick. *The Neutralization of Southeast Asia*. New York : Praeger Publishers, Inc., 1975.

Thesis

- Holmes, Robert Alexander. "Chinese Foreign Policy Toward Burma and Cambodia : A Comparative Analysis." Doctorate's thesis, Columbia University, 1969.
- Peang-Meth, Abdulgoffar. "Cambodia and the United Nations : Comparative Foreign Policies Under Four Regimes." Doctorate's thesis, University of Michigan, 1980.
- Purdy, David Maylor. "American Southeast Asian Foreign Policy : Perspectives From Asia." Doctorate's thesis, University of California, Berkeley, 1970.

Articles

- Alcook, Norman Z. and Alan Newcombe. "The Perception of National Power." *Journal of Conflict Resolution* 14 (1970) : 75-79.
- Baehr, Peter R. "Small States : A Tool for Analysis?." *World Politics* XXV (July 1973) : 152-157.

- German F. Clifford. "A Tentative Evaluation of World Power." **Journal of Conflict Resolution** 4 (1960) : 138-144.
- Gordon, Bernard K. "Cambodia : Following the Leader?" **Asian Survey** X, 2 (February 1970) : 179-190.
- Holsti, K.J. "The Concept of Power in the Study of International Relations." **Background** VII, 4 (February, 1964) : 179-190.
- Keohane, Robert O. "Lilliputians Dilemmas : Small States in International Politics." **International Organization** XXIII (Spring, 1968) : 294-298.
- Saaty, Thomal L. and Khauja, Mohamad W. "A Measure of World Influence." **Journal of Peace Studies** 2 (1976) : 31-48.
- Simon, Herbert A. "Notes on the Observation and Measurement of Political Power." **The Journal of Politics** XV (1953) : 500-516.
- Singer, David J. "Inter-Nation Influence : A Formal Model." **American Political Science Review** 57 (1963) : 420-430.

Other Materials

- Asia Yearbook (1969, 1980, 1983, 1995, 1996) : Far Eastern Economic Review.** Hong Kong : Far Eastern Economic Review Limited.
- Yearbook of the United Nations, 1964.** New York : United Nations, Office of Public Information, 1964.
- Yearbook of the United Nations. 1968.** New York : United Nations, Office of Public Information, 1968.

โครงการหนังสือ

ชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series : “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

1.	พิชณุ Pisanu	สุวรรณชะดู Suvanajata	สามทศวรรษอาเซียน <i>ASEAN in Three Decades</i>
2.	เวณิกา Venika	บุญมาคลี่ Boonma-klee	พม่า : นโยบายต่างประเทศสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ <i>Burma : Foreign Policy under the Chatichai Choonhavan’s Government</i>
3.	สมโชค Somchoke	สวัสดิ์รักษ์ Sawasdiruk	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง <i>Thai-Burmese-Karen Relations</i>
4.	นกร Nakorn	พันธุ์ณรงค์ Punnarong	ปัญหาชายแดนไทย-พม่า <i>Problems on Thai-Burmese Border</i>
5.	เชิดเกียรติ Cherdkiat	อัถถากร Atthakor	ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม <i>Communist Movements in Vietnam</i>
6.	นกดล Nophadol	ชาติประเสริฐ Chartprasert	เจ้านโรดม สีหนุกับนโยบายความเป็นกลาง ของกัมพูชา <i>Norodom Sihanouk and Cambodian Non-alignment Policy</i>
7.	ทวีเกียรติ Twekiat	เจนประจักษ์ Janprajak	ข้อพิพาทเขตแดนไทย-ลาว <i>Thai-Lao Boundary Disputes</i>
8.	กรรณิการ์ Kannikar	จุฑามาศ สุมาลี Chuthamas Sumali	ยะวา-ชาวในบางกอก <i>The Javanese in Bangkok</i>
9.	ศุสดี Pussadee	จันทวิมล Chandavimol	เวียดนามในเมืองไทย <i>The Vietnamese in Thailand</i>

10.	สุภรณ์ Suporn	โอเจริญ Ocharoen	มอญในเมืองไทย <i>The Mons in Thailand</i>
11.	ชนิดา Chanida	ตั้งถาวรสิริกุล Tangtavonsirikun	สัญลักษณ์ผ้าลาวเวียงจันทน์ <i>Symbolism of Lao Textiles</i>
12.	ณัชชา Nat-cha	เลาหสิรินาด Laohasirinadh	สิบสองพันนา : รัฐจารีต <i>Sipsongpanna : The Traditional State</i>
13.	ชวลีย์ Chawalee	ณ ถลาง Na Thalang	ประเทศราชของสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว <i>Siamese Vassal States under King Rama V</i>
14.	บงอร Bung-on	ปิยะพันธ์ Piyabhan	ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์ <i>The Lao in Early Bangkok</i>
15.	กิตติมา Kittima	จันทร์ตรี Chantri	ช่องแคบมะละกา-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย <i>The Malacca Straits-Malaysia-Indonesia</i>
16.	พัชรินทร์ Patcharin	สวนจิตะปัญญา Suantidapanya	มาเลเซีย : เอกภาพกับการศึกษา <i>Malaysia : Unity and Education</i>
17.	ศิริพร Siriporn	สมัครสมอสร Smaksmosorn	บรูไน : อาณานิคมของอังกฤษ <i>Brunei : The British Colonization</i>
18.	กัญญ์รัตน์ Kanyarat	เวชศาสตร์ Vechasat	ศรีธนนชัยในอุษาคเนย์ <i>Srithanonchai in Southeast Asia</i>
19.	อรอนงค์ Ornanong	น้อยวงศ์ Noiwong	กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ <i>Cambodia : Foreign Policy under the Prem Tinsulanond's Government</i>
20.	กรรณิการ์ Kannikar	สาทรปรุ่ง Sartraproong	ราชาธิราช สามก๊ก และไซอัน : โลกทัศน์ชนชั้นนำไทย <i>Rajadhiraja Samkok and Saihan : World Views of the Thai Elites</i>

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

สามทศวรรษอาเซียน

ASEAN in Three Decades

พิชญ์ สุวรรณะชฎ
Pisanu Suvanajata

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจนี ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

วัฒนธรรม

วิถีไทย

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เปิดมิติใหม่ของการท่องเที่ยว

ดร. ชาลวิทย์ เกษตรศิริ

กาน้ำ ดร. ธงชัย วินิจจะกุล

หนังสือปกปกปก

เจ้าโรคม สีนุกับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา

สำหรับหนังสือของ นกคณ ชาติประเสริฐ **เจ้าโรคม สีนุกับนโยบายความเป็นกลางของกัมพูชา** มุ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา ในสมัยรัฐบาลเจ้าโรคม สีนุ ต่อประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน เวียดนามใต้ และไทย ฯลฯ ตลอดจนนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น กรณีการประชุม Afro-Asian กรณีที่นั่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสหประชาชาติ กรณีความขัดแย้งทางพรมแดนระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและอินเดีย วิกฤตการณ์ในลาว สงครามเวียดนาม และองค์กรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นงานประมวลข้อมูลและประเด็นในการศึกษาที่น่าสนใจอย่างมากเล่มหนึ่ง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

กาญจณี ละอองศรี

บรรณาธิการโครงการหนังสือชุด

“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

SOUTHEAST ASIA

อุษาคเนย์

ISBN 974-89549-3-5

สร้างสรรค้ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ